

A  i k k a r a

Hayâtlı, kayalı, hakka dayalı dergi

- ◆ Bu sayının yazarları buraya sığmaz
- ◆ Lütfen İçeriden Okuyun

19 sayı 21 Eylül 2019

YAĞMURDA YAŞ GÖRMEZ BU KARA LASTİK

Gislaved İsveç'te 1893'ten beri araba lastikleri üreten bir kauçuk firması ve bu firmanın ürettiği otomobil lastiğinin markası iken "Arabaları lastikle yürütüyoruz da neden insanları da lastikle yürütmüyoruz?" düşüncesinden hareketle bir de *Gislaved* marka ayakkabı üretim demişler ve Türkiye'de 1930'lardan günümüze kadar kullanılan bir ayakkabı üretmişler. Azerbaycan'da adına *Qaloş* denilen bu ayakkabı henüz TDK sözlüklerinin ilgisini çekmemiştir.

Anadolu'da: *Ankara lastiği, azim, Cızlavut, Cızlavit, Ermenek, Hasansaka, kara lastik, kelik, lapçın, soğukkuyu, lastik ayakkabı, rastik, Urum, Trabzon lastiği, yemeni* gibi adlarla anılan bu ayakkabı sizin yaşadığınız yörelerde hangi isimle anılıyordu orasını bilmiyorum ama zamanın bir kavşağında onunla ayaklarınız topraktan kesilmiştir.

Kara lastik ayakkabı ilk defa hangi tarihte ayaklarımla birlikte yerin yüzünde dolaşmaya başladı hatırlamıyorum. Bu namlı ayakkabıyı, çarıktan ayakkabıya geçiş serüveninin en önemli devrimleri arasında birinci sıraya koyarsam haksızlık etmiş sayılmam herhalde. Bu ayakkabının canınızı sıktığı zamanlar da elbette olmuştur. Ya akşamları eve geldiğinizde ya da bir yere misafirlige gittiğinizde hem ayakkabının hem ayağınızın kokusunu da yanınızda götürmemek için elinizden geleni yapmak isterdiniz ama elinizden hiç bir şey gelmezdi.

Hayatının hiç bir döneminde bu ayakkabı ile tanışmamış olanları da tanıtıcı bir spot paragrafla mevzuya dahil edelim.

Yağmurda yaş görmez bu kara lastik, kavgada taş görmez bu lastik, suda kayık gibi karşıya geçer, çamura aldırılmaz karda delinmez, vardolısı yoktur köşkeri bilmez, çarşıda pazarda tarlada gezer, yaz gelince fırın kışın buz damı, astarlısı adam eder adamı, bazan teke gibi koktuğu olur, aşıklara kadar siner kokusu, sarhoş olur it uyusa yanında, pet şişenin ilk atası sayılır, verirsin dostuna yur gıcır gıcır, istediğin zaman su tası olur, çoraplı çorapsız giyebilirsin, yırtıldığı zaman dikebilirsin, eğer kullanılmaz hale gelirse, sobada oduna yoldaşlık eder.

Her büyüğün anavatanı biraz da çocukluğu olsa gerek. Kara lastikten, kara lastik süsü verilmiş naylon ayakkabıya, naylon ayakkabıdan kilteli ayakkabıya uzanan çocukluk ve ilk gençlik yıllarımıza doğru yolculuğun sonunda kundura ile tanıştık ama hâlâ o kara lastikler ilk gözağrımız olmayı sürdürüyor. Günümüzde özellikle kırsal kesimlerde hâlâ kullanılan bu kara lastik, kara gözlü bir sevgili gibi hatıralarımızın dolabında mahcup bir yüzle tebessüm etmeye çalışıyor.

Özellikle çocukluk dönemini köyde ya da küçük bir kasabada geçirmiş ve ikinci kırkını çıkarmış olanlarla birlikte kara lastiğin günümüzde de modasınının geçmediğine inananlar için tarihe bir not düşelim istedik ve bu ayakkabı ile ilgili gönlünüzden yazıya neler döküleceğini merak ettik. İşte bu merakın neticesinde "Kara Lastik Özel Sayısı" ile vaktinize misafir oluyoruz vesselam.

A ş ı k k a r a

Hayâli kayalı hakka dayalı dergi

Yapımcı: *Tayyib Almaca* Yönetmen: *Mehmet Pektaş* Set Amiri: *Halit Yıldırım*

Sosyal Medya Ulağı: *Tuğrul Karahan* Afiş: *Yasin Mortaş*

Muhabbet Adresi: *Onikişubat Belediyesi Sosyal Yardım Müdürlüğü Kahramanmaraş*

Sesleşme: *0535 391 92 50* Dükkân: *www.acikkara.com* e-mektup: *acikkaradergi@gmail.com*

19. Sayı Eylül 2019 ISSN-0106417 (edergi)

KARA LASTİK GİYEN ÇOCUKLARIN TÜRKÜSÜ

◆ **Âtîf Bedir**

Bizim saçlarımız karadır, gözlerimiz de
Tenimizde bir Afrika ışıltısı ile gezeriz
Sesimiz Bilâl'den gelen seda gibi kavruktur
Sonra koca bir devlet yıkılmış
Ayaklarımızda yırtık bir çarık kalmıştır
Bunu sarıklı ak sakallı dedelerimiz söyler
Dedelerimiz daha çok şeyler söyler
Onların söyledikleriyle yaşittir babamın eski ceketi

Dedemin sarığı şimdi fotoğraflarda kalmıştır
Her şey biz yaşarken olmuş, mekân hızla akmıştır
O zaman anlarınız biz neredeyiz, zaman hangi yıl
Mevsim her zaman kıştır buralarda
Ayaklarımız en çok da bu zamanlarda üşür
Çünkü kara lastiktir tüm mevsimlerin ayakkabısı

Siyah beyazdır fotoğraflardan sızan hüznün
Bir köy okulunun bahçesinde iki renk olarak ışıır
Kar üzerinde koşturan çocukların yoksul sesidir
Kara saç, kara göz, kara önlük, kara şalvar, kara lastik
Yalnızca boğazımızdaki yakamız kara benzer

Ah bizim daha söylenmemiş ne hoyrat avazımız var
Sabahları geldiğimiz karlı yolları ısıtırız soba kenarında
Ama en çok da ayakkabıları kara batmış sular içinde
Dizilir alevlerden sobanın kenarına türkülerimizi ısıtırız
Kara lastik çabucak kurur akşam dönüş yollarına
Bizim o günlerden kalma incecik bir sızımız var

MES LASTİK

◆ Prof. Dr. Saim Sakaoğlu

Mes Lastiği Hatırlayanınız Kaldı mı?

Çocukluğumda giydiğimiz ayakkabılarımıza verilen adlar: *Kundura, pabuç, potin, iskarpin...* Daha daha... Kış aylarında *çizme*. Sonra? Bu arada 'gabara' kelimesini de bir hatırlatmalıyız. Neydi gabara? Hele hele *gabara* *gundura* da ne olmalı ki?

Eskiden kış geldi mi ayaklarımız mes lastiğe sarılırdı. Lastik, mesin koruyucusu idi. Tozlandı mı veya çamurdan nasibini aldı mı, kolayca siliniverirdi. Bezle tozlarını, avuç içinizi ıslatarak da çamurlarını hallediverirdiniz.

İlkokul yıllarımda bir giydiğim mesimi ertesi kış bir daha giyemezdim. Yaşımız büyüdükçe ayaklarımız da büyüyor, beş-altı ay önce rafa kaldırdığınız mesimiz artık dar gelmeye başlıyordu.

O yıllarda mesler çaprazlı olurdu. Ayak içlerine rast gelecek şekilde, sonradan bazı kadın kıyafetlerinde kopça diye anılacak çaprazlarımız birbirine geçirilince sıra lastiği giymeye gelirdi. Ancak bu çaprazların kötü bir alışkanlığı vardı. Adım atarken mesela, sağ ayağınızdaki mesin çaprazı, sol ayağınızdağinin eşine rastlayıverirse tökezlemeniz an meselesi olurdu. Ben ayrıca 'köstekli' birisi olduğum için, ayak içlerim birbirleriyle sık sık se-

lamlaşırdı. Sonuç mu? Tehlikeyi atlattırdık atlattırma da ara sıra yere temennada bulunduğumuz da olurdu.

Konya Lisesine gittiğim yıllardan da bu ikiliyi giydiğimi hatırlıyorum. Ancak İstanbul yıllarımda artık pabuç diye adlandırdığımız ayak giyecekleriyle idare etmeye başladık. Yoksa mes lastiğimizle 'goca Gonyalılığımızı' ilan edecektik.

Lafı biraz evirip çevirelim. Yukarıda bir gabaralı gunduradan söz etmişim. İşte o bağciksız, ayağımızı sıkıca kavrayan ayakkabılarımızla, şimdi yerinde Fahrünnisa Parkı esen Abdürreşit Caddesi'nin başlangıcındaki buz tutan suyun üzerinde kayar dururduk. Düşmemiz de cabası... Ama ne atraksiyonlar yapılırdı o buzun üzerinde...

Buz pateni nedir, bilmediğimiz için orada biz meğer o sporun ilkel şeklini yapıyormuşuz da haberimiz yokmuş. Tek ayakla, oturarak, havaya zıplayıp buz inerek yapılan cambazlıklar, marifetli arkadaşlarımızın havasını artırırdu.

Şu ayakkabı faslına devreye sonradan giren lastik ayakkabıyla devam edelim. Bizler bu ayakkabılarla ortaokul başlangıcında tanışmıştık. Programda 'beden eğitimi' diye yazılı olsa da bizlerin 'cimnastik' dediğimiz dersimize o ayakkabıdan giymemiz gerekiyordu. Yoksa mes lastik ikilisiyle kasadan atlamak kolay mıydı?

Sonradan mesler de moda uyuyverdi; artık onların çaprazı filan yoktu. Ya? Yerlerini fermuarla terk ediverdiler. Gerçi ben hiç fermuarlı mes giyemedim ama galiba eskilere göre daha güvenli idi. En azından takılma ve tökezleme sorunu ortadan kalkmıştı. Hatırlatalım, daha sonraları bir de mes çorap ikilisi üretildi. Onu, galiba yaşlılar tercih ediyordu.

Benim bir fotoğrafım var. Modaya uyarak, seyyar fotoğrafçının sandalyesinin ucundan tutarak çekilmiş bir fotoğraf... 1946 tarihini, yani ilkokula başladığım yılın tarihini taşıyan, hatta benim ilk ayakta ve boy olarak alınmış fotoğrafım olan pozumda ayağымda mes lastiğim açıkça görülüyor.

Şimdilerde biraz daha asrileşmiş mes lastik kullananlar var. Ama nerede o Gıslaved lastikler? Daha o yıllarda bile taklitleri çıkmıştı. Ancak işin güzel tarafı bu lastik markasının halk arasında Cızlavet veya Cızlavık gibi adlarla anılmasıydı.

Reklam olmasın diye söylüyorum... Converse, Nike, Adidas, vb. acaba hangi yabancı futbol takımının oyuncularıdır dersiniz?

Mes Lastikli Yıllarım

Mes ve lastik... Bir zamanların kış aylarının vazgeçilmez ayak giyeceği veya ayak kabı... Şimdilerde de var da yeni nesilden kaç kişi biliyor veya zamanı gelince kaç kişi giyiyor, orası bilinmiyor. Oysa kış kapıya yanaşınca ya önceki yılın mes ve lastiği yeniden giyilecek hâle getirilir veya özellikle yetişme çağında olanların ayak numaraları büyümüşse yenileri alınır.

Lastikler, yanılmıyorsam dış ülkelerden getirilirdi de en ünlü markası *Gislaved* idi. Üzerleri sanki ruganlanmış gibi pırıl pırıl ışırdı. O yıllarda mesler hep çaprazlı idi de sonradan bu çaprazların yerini fermuarlar aldı. Ben fermuarlı meslere yetişemedim, daha doğrusu artık o yıllardaki genel adıyla kundura, özel adıyla iskarpin giymeye başlamıştım. Bu yeni mesler hem giyme açısından büyük kolaylık sağlıyordu hem de sağlığımız açısından...

“Benim pek ünlü olan bir kösteğim var.” dersem aklınıza sakın ola ki köstekli saat filan gelmesin. “Nasıl etsem de şu pek ünlü olan köstek kelimesini tanımlasam?” derken aklıma TDK'nin Türkçe Sözlük'ü geliverdi. Bakalım orası ne diyor. Ama doğrudan köstek kelimesinde derdimize deva olacak bir anlam yok; galiba en uygunu *kösteklenmek*. Deniliyor ki: “Ayağına bir engel takılarak düşer gibi olmak veya düşmek” (Ankara, 11. bs, 2011,

1505). İşte bu ayağa takılan bir engel meslerimin çaprazlarıdır. Mesela, sağ ayağımın çaprazı kazara sol ayağımın çaprazına takılıverirse benim yere kapaklanmam kaçınılmaz olur. Nitekim kim bilir kaç defa bu kazaya uğramışımdır. Bu tehlikeden kurtulmam için ayaklarımın paralel bir şekilde adım-lamasını önlemek ve hafifçe yay çizerek yürümeyi sağlamam gerekiyordu. Böyle, mes lastikli bir fotoğrafım var, hem de kartpostal büyüklüğünde ve de moda uyararak bir tahta iskemleye tutunarak...

Yeri gelmişken bir şeyi daha hatırlatmak isterim. Benim ayak bileklerimin iç çıkıntıları birbirleriyle öylesine sık takışırıldı ki, halkımızın ‘köstek kestirme’ adını verdiği bir işlem uygulanarak bu tersliğin giderilmesi yoluna gidilirdi.

Halkımız, özellikle köylümüz bu *Gislaved* markasını tam olarak söyleyemez, *Cizlavet/Cızlavet* ve *Cızlavık/Cızlavuk* şekillerinde söylerdi. Bu lastik ayakkabılar daha sonraki yıllarda farklı alışimlardan üretilmeye başladı, şekil olarak eski lastiklere benzeyen bu ayakkabı türüne Erzurum'da *Gıslavet* denilmekte ve hâlen kullanılmaktadır. Bu marka aslında bir araba lastiği markası da olup günümüzde de üretimi sürmektedir. Bir ara bu markanın yurt dışından getirilememesi üzerine yerli imalata geçilmişti ama eskisinin sağlamlığı ve parlaklığı pek yoktu. Bir de bu lastikleri giyerken dikkat etmezsek ayak tarağımızın geleceği yeri yarılıverirdi.

Meram ilçemizde, Yeni Meram Yolu üzerinde önemli bir dört yol ağzı vardır. Eskiler buraya Lastik Durağı derlerdi, şimdi de diyenler var. Vaktiyle, bu yolun bütün doğallığıyla yaşadığı yıllarda, Sivaslı Ali Kemali Caddesi'nin başladığı yerlerde yerli lastik üreten imalathaneler vardı da o ad oradan gelmektedir. Şimdi bu imalathanelerin yerlerini bilen kaldı mı ki?

KARA LASTİK

◆ Metin Özarıan

Günümüzde birçoğumuzun özellikle gençlerin hatta gençlerin pek azının ya fotoğraflarını yahut da ana-babalarının doğduğu köylere gittiğinde kendisini gördüğü, çocukluğumuzda bizim de bolca kullandığımız yegâne ayakkabı... Başka bir ifadeyle marka esiri olmadığımız dönemlerin herkese hitap eden ayak giyimi... Muhtelif türleri vardır; kara lastik, yarım yüz, mes lastiği, Cizlavet... Evet, bu lastiklerle büyüdüm. Yokluktan, yoksulluktan ziyade kolay ulaşılır ve kullanılır oluşu yaygınlığının temel sebebi olmalı diye düşünüyorum.

Sanırım 6-7 yaşlarındaydım Erzurum'da Köse Ömer Mahallesi Cami Sokağı'nda Merhum Fahri amca ve Merhum Merzuka teyzenin henüz bölünmemiş büyük bahçeli eski tip Erzurum evlerinden birinde kiracı olduğumuz zamanlar. Bahçe kapısı oldukça büyük ve iki kanatlı... Kapı kanatlarından biri sürekli sabit diğeri açılıp kapanıyor. Sabit kanat bahçeye herhangi bir şeyle araba girdiğinde nadiren açılıyor. Kendimi bahse konu sabit kanadın arkasında kapıyı sabitleyen demirin üzerinde hatırlıyorum çoğunlukla, ayaklarımda kara lastiklerle. Okula henüz başlamamışım ve göbek adım Faruk ile çağrıldığı için henüz resmi adımın Metin olduğunu bilmiyorum.

Lastiğe dönelim bazı zamanlar babamla veya ağabeyimle "Kongre Caddesi" dedikleri bir büyük sokağa gidiyoruz. Burada çok çeşitli dükkânlar mağazalar var. Hepsine ayrı bir dikkatle bakıyorum. Ama bu dükkânların hiçbiri vitrininde boyum büyüklüğünde bir kara lastik bulunan araç

lastiği dükkânı kadar ilgimi çekmiyor. Dükkânın vitrinindeki araba ve traktör lastikleri benim için yok hükmündeler. Ben sürekli boyumca büyük olan kara lastiğe bakıyorum ve kiminle gitmişsem ona aynı nakaratı tekrar ediyorum: "Ben büyüyünce bu lastiği giyeceğim!" Tuhaf bir hedef garip bir hayal ama durum tastamam böyle. Büyüdüğümde 44 numara giyecek oluşumun bu hedef ve hayalle ilgisi ne kadardır bilemem ama bugün içimde hafif bir pişmanlık yaşamıyor değilim. Yine de bu pişmanlıktan dolayı 6 yaşındaki halime hayıflanmam söz konusu değil.

Çevremizde çoğu kimse kara lastik giydiği için normal boyutlardaki lastiklerin ilginçliği şeklinden ve giyenlerden kaynaklı... Mesela yaşlılar kadın, erkek mes giydikleri için onların lastikleri parlak yüzlü içi fitilli mes lastiklerdir. Çocukları, ağır işlerde çalışan gençlerin ve elbette köylerde yaşayanların çoğunun ayaklarındakiler klasik kara lastik. Köylerde kadınların lastikleri farklı ve adına yarım yüz diyorlar. Anlamı gayet açık çünkü lastikler kapalı değil açık. Şehirdeki kimi genç ve orta yaş kadınların lastik giymeleri de söz konusu ancak daha çok ev içinde olduğu için göze batmıyor. Orta halli ailelerin çocukları lastikten ziyade naylon adı verilen tokalı, açık, plastik ayakkabılar giyiniyorlar ama mevzunun dışında olduğu için onları renkleriyle baş başa bırakıyorum.

Lastik giymek bugünden bakıldığında pek olumlu bir çağrışımı olmayan bir durum olsa da kara lastiğin avantajları da yok değildir. Mesela iyi top oynanır kara lastik ile. "Nasıl yani?" denmesin kramponun adını işittiğimiz ama kendini görmediğimiz zamanlarda boş arsalarda futbol oynamak için kara lastikten ideali yoktu. Kış memleketinde yaşıyorsanız tabii bir kayma aracıdır ve zevkle kayabilirsiniz lastiklerinizle. Ayrıca demirci ustalarına yaptırılan takma patenler için de kara lastikler ideal bir esneklik sağlarlar. Öte yandan fiyatı çok ucuzdur. Çok rahat giyip çıkarılması sebebiyle oldukça kullanışlıdır.

Dağda, bayırda, düzde, ovada, engebeli arazide son derece kullanışlıdır. Toprakla irtibatımızın kesilmediği dönemlerde yağmur, çamur, kar, buz her türlü hava şartlarında kara lastikler ayağımızdaydı. Su geçirmezliği dolayısıyla yıkanarak temizlemesi son derece kolay olan bu ayakkabıların zaman zaman hayat bağışladıkları da vakidir.

Erzurum tren garınının tabii bir uzantısı olan bakım atölyesinde marşandizlere kömür doldurduları elektrikle çalışan bir şerit vardı. Sonradan öğrendim ki adı “yürüyen bant” veya teknik terimle “elevatör” imiş. Hoş Erzurum’da bu ad “elvator” şeklinde zikrediliyordu ya, o da ayrı bir mevzu. O civarlarda sürekli sığırtmaçlık yaptığım dönemlerde bu elvatorun çalıştırılmasını ve bu aletle kömürün marşandizin üstünden deposuna taşınmasını büyük bir hayranlıkla izlerdim. Günlerden bir gün muhtemelen öğlen paydosunun olduğu ve işçilerin yemek arası verdikleri bir zamanda uzun zaman hayranlıkla izlediğim bu elvatorun yanına yaklaştım ve çalıştırıp üzerindeki kömürlerin yükseğe taşınmasını istedim. Bu amaçla elvatorun düğmesine bastım. Basmamla birlikte kendimi 3 metre gerideki kömür yığınının üzerinde buldum. Alet adeta beni alıp karşıdaki kömür yığına fırlatmıştı. Çocuk akli işte yeniden denedim yine aynı şey oldu bu arada elvator bir de ses çıkarıyordu. Bu sesi işçiler duymuş olmalı ki biri içeriden çıktı ve beni kömür yığınının üzerinde gördü. Meğer efendim bu elvator nam alet dolayısıyla beni elektrik çarpmış ancak ayaklarımda kara lastik olduğu için hayatım kurtulmuş. Bu durumu sertlikle kaplı bir şefkat içindeki sözleriyle işçiden duyuyordum. Sonraki dönemlerde de benzer kimi elektrik çarpmalarına şahit olduğumda hep aynı sözler söylenmişti. “Bereket ayaklarında lastik vardı!” Dolayısıyla kara lastiğin elektrik çarpmalarında hayat kurtaran bir giysi olduğunu da kendimden ve başka insanlardan bildiğimi bilvesile kaydetmiş olayım.

Kara lastik hep yoklukla kıtlıkla köy hayatı ile özdeş bir tasavvur olarak görünürse de aslında öyle değildir. Bununla ilgili bir reklam afişini bile hatırlıyorum. Bilenler bilir afişte bir çift kara lastik altında “Köylü milletin efendisidir” yazısı... Afişin altında da “Milletin efendisi hiç kara lastik giyer mi!?” diye tarizkâr bir başka ifade...

Düşünüyorum da kara lastiğinkine benzer özellikte ve derinlikte hangi ayakkabının hatırası vardır ki? Kara lastik dikkatli bakıldığında ciddi bir hafızayı da muhtevindir ve insan onu ömrünün sonuna kadar taşır.

Sözü bağlayayım. Kara lastik giymiş olmak ne çok abartılacak ne de çok utanılacak bir durumdur. En basitinden kara lastiğe toprakla irtibatımızın kesilmediği, kendi hususî şartlarında devam ettiği günlerin yadigarı olarak bakmak ve onun götürdüklerinden ziyade getirdiklerine dikkat etmek hayatımızın anlam derinliklerini daha da yakından fark etmemiz açısından mühimdir diye düşünüyorum.

KARA LASTİK

◆ **Cevat Akkanat**

Bayır yolunda bulduğum kara lastiğe şiir bu odur

yetmişlerde giymiştim abide kara lastik
aldım topraktan seni güzide kara lastik

petrol artığı derdi utanmaz kara yüzler
halbuki şenликтin sen bizlere kara lastik

utanmaz dediğimiz arsız edepsiz kara
kesat iktisadına dermandın kara lastik

seni bilmez şimdinin ayıptır söylemesi
yeni yetme zıpçıktı tipleri kara lastik

Ayağında Kundura türküsü moda idi
ritim tuttuk ayakta seninle kara lastik

zira kıskanmazdın hiç ne iskarpin ne de kes
hiçbir heves savaştı baş tacı kara lastik

tepeden bakıyorsun boya cila boş lakın
Kayveci Hüseyin’i seversin kara lastik

seni üreten firma adını unutmadım
tarihi fena kara anka kara lastik

23 Ağustos 2018

KARA LASTİK GİYEMEM AMAN!

◆ Tacettin Şimşek

Başlığın “Zeytinyağlı yiyemem aman / Basma da fistan giyemem aman” türküsünü hatırlattığından eminim. O amaçla bu başlığı seçtim zaten. Zara’dan ya da Candan Erçetin’den dinlemiş olabilirsiniz. Rumelili Ekrem’den, Ankaralı Yasemin’den dinlemişseniz de sakıncası yok. Tarz meselesi der geçeriz.

Bilen bilir; “Zeytinyağlı yiyemem”, Muzaffer Sarısözen’in 2 Kasım 1954’te Bursa yöresinden İhsan Kaplayan’dan derlediği son derece sosyal ve siyasal içerikli bir türküdür.

1950’li yıllar... Amerika’yla can ciğer kuzu sarması olduğumuz dönemler... İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika’nın Marshall Planı’yla başlattığı “Zeytinyağını boş ver, ısınınca kanser yapıyor, sen en iyisi benden mısırzü yağı al, o çok daha sağlıklı, sana bir de margarin fabrikası açayım, hediyem olsun. Basma da ne, bırak şu Sümerbank’ın uyduruk pamuklu dokumalarını, sana naylon giysiler alayım.” yaklaşımlarına tercüman olmak için yakılmış bir türküden bahsediyorum. “Senin gibi cahile / Ben efendim diyemem aman” dizeleriyle de “Köylü milletin efendisidir.” özlü sözüne küstahça bir eleştiri yapılmıştır.

“Yok canım, daha neler!” diyeceklere iletişimin bir kuralını hatırlatmak isterim: “Haber kutsal, yorum hürdür!”

Bu zeytinyağı suikastini ben söylemiyorum; “doğru ve akıllı beslenme uzmanı” Kenan Demirkol Hoca söylüyor. İnanmayan, “Zeytinyağlı Yiyemem türküsünün hikâyesi”ni genel ağdan araştırabilir.

Ben de köylüyüm. Hem de az buz değil, bir hayli köylüyüm. Tereyağlı bulgur pilavını çok severim mesela. “Ne ilgisi var?” diyebilirsiniz ama mayonezden hiç hoşlanmam. Çocukluğumun demirbaş yatsılığı olan dut kurusuna bayılırım. Yöresel lezzetlerden asla vazgeçemem. Ziyaretine gittiğimde anneme bir sürü zahmetler verir, “siron, hazırlop, lalanga” yaptırır yerim. Nar gibi köze sırt üstü yatırıp ortasına tuz doldurduğum çayır mantarını değme kebaba değişmem.

5, 7 ve 14 numaralı gaz lambalarını iyi bilirim; hatta idare lambasını da... Gemici fenerini ve gaz ocağını da unutmayalım. Hepsinin yakıtı gazdır. Evde her zaman yedek bir teneke gazınız olmalı. Yoksa elinize bir şişe tutuşturur, komşuya gönderirler. Repliğiniz hazır: “Babaannemin selamı var, ‘varsa bir şişe gaz versin’ dedi.”

Üç gün önce bir AVM’de dolaşırken rafta 14 numara gaz lambasıyla gemici fenerini omuz omuza görünce nasıl duyulandım, anlatamam. Elimde gaz lambası, buğulu gözlerle ve ağlamaklı bir sesle merhum Yıldırım Gürses’in o muhayyer kürdî şarkısını söylerken buldum kendimi:

“Yıllar sonra rastladım / Çocukluk sevgilime / O aşına bakışlar / Kalbimi deldi yine / Anladım gelmez geri / O çocukluk günleri / Sanki içimde yanar ah / İlk aşkımın günleri // Gelmez o günler / Dönmez o günler / Mazide kaldı hep...”

Nostalji yapmıyorum, inanın. Bazı şeyler kendiliğinden oluyor. Bir gaz lambası görsem de ona şarkı söylesem diye plan yapmaz insan; şarkı söyleyesi gelir, söyler. Benimki de öyle oldu. Tabii az ötede rafları düzenleyen genç kızın bana acıyan gözlerle baktığını fark edince silkinip kendime geldim. Elimdeki gaz lambasıyla kasaya yöneldim. El mecbur, bu gaz lambasını da koleksiyonumuza dâhil edeceğiz artık.

Ortaokulu bitirinceye kadar gaz lambasının ölgün ışığı altında ders çalıştım ben. Sarı yapraklı matematik defterlerine göz nurumu akıttım. Orta hâlli bir aile miydik? Herhâlde. Yoksa niye 7 numaralı lamba kullanalım? Biz de 14 numaralı lamba kullanırdık. Ama 14 numaralı lambanın fitili neredeyse iki parmak genişliğindeydi ve gazı âdeta içiyordu. Yani müsrifti biraz. Bakın, müsrif deyip geçmeyelim, Allah için, iyi aydınlatıyordu. Daha fazla aydınlığın daha yüksek bedelinin olması son derece doğaldı.

Başka zamanlardı. Kullandığı lambaya bakarak bir ailenin ekonomik durumu hakkında şöyle böyle bir fikir sahibi olabilirdiniz. 5 numara mı? Zekât ve fitre düşer. 14 numara mı? Nisap miktarını aşan hatırı sayılır bir servete sahiptir.

Ortaokul için köyden ilçeye inince elektrik- le tanıştım ve düzeyli bir ilişki başladı aramızda. Eziktik. Ne de olsa o şehirli, biz köylüydük. Çok nazlıydı. Nazlıydı, sözün gelişi, düpedüz kaprisliydi. Sık sık alıp başını gidiyor, saatlerce düğmelere baktırıyor, kendini acayip özletiyordu. O zaman da biz gaz lambasının ocağına düşüyorduk. Tam bir “Çirkin, sen burada dur, ben güzele bakayım, olmazsa yine sana gelirim.” hesabı.

Hafta sonları köye dönünce gaz lambasıyla romantik aşkımız devam ediyordu. Her şeyden önce alçak gönüllüydü. Camını kırmadığınız, fitilini ihmal etmediğiniz, gazını eksik bırakmadığınız sürece sizi yarı yolda bırakmazdı.

Bir yanım elektrik, bir yanım gaz lambası... Kim demiş bir koltuğa iki karpuz, bir kalbe iki aşk sığmaz diye. Pekâlâ, sığıyordu işte.

Dam loğlamayı da iyi bilirim. (“Dam” da ne? Biz ona “baca” derdik. “Dam” ahır demekti. Şimdi bizim köyden birileri, benim bacaya “dam” dediğimi duysa beni kınar; “Ahır loğlanmaz uşağım; süpürülür, hayvanların altına kuruluk serilir ki rahat yatsınlar, sen köyü möyü unutmuş, şehirli olmuşsun” diyebilirler.)

Evlerimiz toprak damlıydı. (Bak, yine “dam” dedim. Yahu ben bayağı şehirli olmuşum da, haberim mi yok?) Yağmur yağınca damlamasın diye loğlardık. Çok dam loğlamışımıdır.

Loğ da ne? Silindir biçiminde bir taş. İki yanında iki derin çukur vardır. Bu iki çukura U biçiminde bir demirin iki ucu içeri bükülüp yerleştirilmiştir. Demirin yuvarlak tarafından tutup çeker, o silindir biçimindeki loğ taşını peşiniz sıra damda yuvarlayarak gezdirirsiniz. Doğuya batıya, kuzeye güneye, ara yönleri de unutmadan, bir süre gider gelirsiniz. Amaç, damın toprağını sıkılaştırmak ve su sızdirmasını engellemektir. Yoksa evde otururken, yatarken tavandan üstünüze yağmur suları şıp şıp damlayıverir, Allah korusun!

(Burada küçük bir serbest çağrışımı hoş görür müsünüz? Köyde bir İsmet dayımız vardır bizim. Erzurum’un meşhur kadayıf dolmasına şekil benzerliğinden dolayı “loğ tatlısı” der.)

Özetle köy hayatına ait hemen her şeyi bilirim. Ortaokulu bitirinceye kadar köyde yaşadım ben.

Çobanlık da yaptım; sadece üç gün. Beş tane ineğimiz vardı. Talihe bakın ki, çobanlığımın üç gününde de inekleri kaybettim. Ağlaya ağlaya eve döndüm. Bereket versin, ineklerimiz çok duyarlıydı, benim kanlı gözyaşları dökeceğimi tahmin etmiş olmalılar ki, beşi de akşamüzeri tıpış tıpış yuvaya döndü. Nasıl sevindiğimi bilemezsiniz.

Bostan sulama, ceviz çırpma, dut silkme, tırpan vurma, ot bağlama, harman sürme; elma, armut, kiraz, vişne, kuşburnu toplama... Hepsini yaptım. Ama ne yalan söyleyeyim, kara lastik konusunda çok seçici davrandım. (Biz “kara lastik” demezdik; bir çeşidine “kart lastik”, diğerine “Cızlavit lastik” derdik.) “Kart lastik” dediğimiz türünü giymedim hiç. Neden mi giymedim? Bunu onur meselesi yaptım da ondan.

Yahu ben Almancı çocuğuydum. Beni bırakın, babama ayıp olmaz mıydı? Dost başa, düşman ayağa bakmaz mıydı? Ayaklarımı görenler babama dil uzatıp “Adama bak, hem Almancı hem de biricik oğluna kart lastik giydiriyor.” demezler miydi?

Emin olun, sırf babama laf gelmesin diye kart lastik giymeyi reddettim. Bütün dayatmalara cansiparane direndim.

Peki, hiç mi kara lastik giymedim? Giymez olur

muyum? Cızlavıt lastik giydim. Made in Sweden'di. Yirminci yüzyılın başında icat edilmişti. 1930'lu yıllarda Türkiye piyasasına fırtına gibi girmişti. Kart lastiğe göre daha derli topluydu. Daha parlak bir yüzeyi vardı ve sanki biraz daha ayak-kabıya benziyordu. Üstelik içinde astarı da vardı. Az da olsa ayağınızın terini emiyordu. Hele Derby marka ökçeli, kırmızı astarlı parlak bir modeli vardı ki, giydiğiniz günün akşamına kadar gözlerinizi ayaklarınızdan alamıyordunuz. Arkadaşlarınızın kıskanç bakışlarından derlediğiniz haz da cabası! Ama köy işte! Dağ, taş, orman, yayla, bahçe, bostan derken lastik dayanmıyordu ki! Cızlavıt biraz daha nazik ve zarifti galiba; çabuk yırtılıyordu.

İlkokul dördüncü sınıfa geçtiğim yaz... Bir Temmuz günü annemle yaylaya gitmek için hazırlanıyoruz. Cızlavıt lastiğimin sağ teki bir gün önce burnundan darbe almış. Ciddi bir kusur sayılmaz ama yine de yırtık. Bakınca ayna gibi görünüyor. Düşmanlara gün doğar şimdi. Hem babama da laf gelir. "Adama bak," derler, "koskoca Almancı, bir çift lastik alamıyor da, biricik oğlunu yırtık lastikle gezdiriyor. Ne ayıp!"

Annem, atın yularını yol kenarındaki direğe bağlıyor:

-“Düş peşime!” diyor.

İstikamet, mahalle bakkalı Kavaz Fikri amcanın dükkânı. Belli ki, annem kart lastik alacak bana. O önde, ben arkada. Dükkânın kapısına kadar peşinden sürükleniyorum. Beynimde kırk civarında tilki fazla mesaide. Nasıl etsem de kaçsam, bu hamleyi boşa çıkarsam? Uzun uzadıya plan yapmaya zaman yok. Annem dükkâna girer girmez kırıyorum. Mezarlığın köşesini dönüyorum. Duvar dibine sinip beklemeye başlıyorum. Kadıncağız az sonra dükkânın kapısında beliriyor.

“Nereye kayboldun, başımın belası?” diye aranıyor ama çıkar mıyım saklandığım yerden? Anneciğim çaresiz, dükkândan uzaklaşıp atın yanına geliyor; yularını çözüp yayla yoluna giriyor. İyice uzaklaşmasını bekledikten sonra peşine takılıyor; ardı sıra yürüyorum. Vadiyi geçip yokuşu tırmanırken yorulduğumu anlamış olmalı ki, yumuşuyor annem:

-“Gel, ata bindireyim seni.” diyor.

-“I-ıh,” diyorum, “gelmem, sen çok kızdın bana.”

-“Kızdım ama geçti.” diyor. “Hadi gel!”

Annem beni kandırmaz. “Geçti.” diyorsa geçmiştir.

Koşup yanına varıyorum. Saçımı okşuyor, ata bindiriyor beni.

Bana kırgın, biliyorum, yine de sesi pamuk gibi:

-“Niye böyle yapıyorsun oğlum? Bak, ayağındaki

lastik yırtık. Nasıl gidip geleceksin yaylaya?”

-“Ama anne,” diyorum, “sen de kart lastik alma!”

-“Lastik dayanıyor mu ki?” diye yakınıyor.

-“Anne,” diyorum, “niye kart lastik giyeyim ki ben? Babamın yolladığı marklarla şehirli ayakkabısı bile alırsın bana.”

Annem cevap verecek gibi oluyor, sonra vazgeçiyor nedense.

O gün burnu yırtık Cızlavıt lastikle yaylaya gidip dönüyorum. Yaylada babaanneme durumu nakletmeyi de unutmuyorum tabii. Lastiği yırtık bir çocuğun mağduriyet hikâyesi babaannemi etkilemiş olmalı. Babaannemin sınırsız şefkatini istismar etmekte üstüme yok. E, “oğul balı, dünya malı” ilk erkek torun olmanın sefasını sürmeyeyim mi?

Yayıklar yayılıyor, çıkan tereyağı küleğe basılıyor. Kaymaklar yeniyor, çaylar içiliyor.

Bir ara annemle babaannemin konuşmalarına kulak misafiri oluyorum. İçinde “lastik” geçen bir konuşma yapıyorlar.

Ertesi gün ayaklarımda yeni bir çift Cızlavıt lastik var. Mutluyum. Güzel annem, üzülmelerini ister mi biricik oğlunun?

Benim açımdan tarihî bir kriz daha böylece çözülmüş oluyor. Ertesi gün sağ ayak lastiğime bir uğur böceği konuyor. Hoş geldin, cennet böcüğü!

Canım babam, demek ki yılbaşında izne gelirken ayakkabı getirecek biricik oğluna.

CIZLAVET CIZLATIR

◆ Erdal Noyan

İskarpin, kundura, pabuç, yemeni, rugan, kösele, pençe...

Ayakkabı ve parçaları için yaygın kullanılan sözcüklerin çoğu Fransızca, İtalyanca, Farsça, Arapça dillerinden gelmişler.

Ancak çarık Türkçe.

Sözlükte yazdığına göre ayakkabıya eskiden başmak denirmiş; hiç duymamıştım.

Fransızca kökenli lastik sözcüğü de Türkçeye iyiye yerleşiktir.

Saatlerce pişmeyen et lastiğe benzetilir, sözün lastik gibi uzatılmasından yakınılır.

Attila İlhan'ın *Kurtlar Sofrası* adlı romanından da örnek verelim: "Kadının üzerinde lastik gibi gerilmiş; sinirli ve yapmacık bir neşe."

Hiç kolay değil lastik ayakkabı giymek.

Yazın yandırır, kışın dondurur.

En çok kırsalda giyilir çamur çokluğundan, yıkanmasının kolaylığından dolayı.

Yoksul ayakları sarar ucuzluğundan dolayı.

Füruzan'ın *Benim Sinemalarım* başlıklı öyküsündeki kız, annesine şöyle der: "Sokağa birlikte çıktığımızda ayağına hâlâ lastik giyiyorsun. Artık eskisi kadar parasız değiliz ya!"

Gelelim ünlü Cızlavet'e...

1897 yılında başlanan üretimi sürüyor.

Cızlavet, gerçekte İsveççe Gislaved sözcüğünün Türkçeleştirilmiş.

Üretici işletmenin adı Türkiye'de zaman içinde yaygınlaşarak doğrudan ürünü simgeler oldu.

Türk Edebiyatı'na girecek denli yerleşti.

Fakir Baykurt, *Köy Mühürü* başlıklı öyküsünde: "Cızlavet lastikler giymişti ayaklarına kalabalık. Hiç ses çıkarmıyordu bu lastikler." demiş.

Bekir Yıldız, *Tahir Usta* başlıklı öyküsünde: "Kardeşinin, yazdan kalma gıslaved lastikleri geldi sonra güzelliğin üstüne." tümcesinde yer vermiş.

Türdeşleri gibi bağciksızdır.

Hurda lastikten üretildiği için türdeşleri gibi bir geri dönüşüm ürünüdür.

Cızlavet'in de karası yaygındı diğer lastiklerdeki gibi.

Kızlar, kadınlar için üretilen başka renkleri de varmış; köyde çok yaşamadığımdan mıdır bilmem, belleğimde renkli bir görüntü barınmamış.

Aradaki en görünür ayırım şudur: Kara lastik dendiğinde desensiz bir ayak giyeceği, Cızlavet dendiğindeyse ön yüzüne bağcıklı ayakkabı biçimi verilmiş lastik ayakkabı anlaşılır.

Kara lastikle birebir ilişki kurdum.

Şöyle, ortaokul öğrencisiydim, her sınıfta basketbol takımı kurulmuştu, takımlar okul bahçesindeki beton alana yerleştirilmiş potalar önünde kapışırlardı.

Giydiğim ayakkabılar Cızlavet miydi anımsamıyorum.

Yeni yetmelere anlatsam, eskiden koşullar öyleymiş derler; oysa lastik ayakkabının dönemi kapanmadı, şimdilerde de giyiliyor.

Maden işçisi olan oğlu 2014 yılında göçük altında kalarak ölen Ermenekli Recep Gökçe'nin ayaklarındaki yırtık Cızlavet çiftini unutmayın!

2016 yılında Sulakyurt Devlet Hastanesi acil servisinin kapısından içeriye çamurlu lastik ayakkabılarını çıkararak giren seksen dört yaşındaki Şerife Cesur'u buruk bir gülümseyişle anın.

2017 yılında Beypazarı'ndaki bankaya girerken lastik ayakkabılarını kapı önünde bırakan Ruhiye Güngör'ün ürkekliğini içiniz burkularak anımsayın.

2017 yılında Kırıkkale vali yardımcısının odasına kömür istemek için girerken ayakkabılarını çıkaran seksen iki yaşındaki Hüsne Kevser teyzenin davranışını saygı sayarak geçiştirmeyin.

Hiç değilse cız etsin içiniz!

Ayırdındayım, çok erinçli bir yazı olmadı.

Kara lastikten söz ediyoruz, başka ne beklenir.

SOĞUK KUYU

◆ **Tayyib Atmaca**

Çocukluk günlerimize doğru bir yolculuğa çıktığımızda, ilk ayakkabımızı, üzerimizde tiril tiril duran ilk elbisemizi hatırladığımızda yüzümüzde bir tebessüm çiçekleri açar. Çocukluk biraz da insanın geleceğe doğru yapmış olduğu yolculuğun ilk hareket noktasıdır. İçinde bulunduğu zamandan bir yolculuğa çıktığında çocukluk dönemindeki kareler gözünün önüne gelir ve derinden bir iç çekerek o günlerin acı tatlı yanlarını hatıralarının arasında özel bir yere koyar.

O günlere doğru bir yolculuk yaptırarak hem kendimi, hem de sizleri ortak hatıralarımız arasında dolaştırmaya çalışacağım. Benim gözümde kaçan, sizin hatıralarınızda özel bir yere sahip olan enstantaneleri yazının arasında farkına varmadan atlarsam, siz de yazının arasına girerek kendinize özel bir yer açabilirsiniz. İlk ayakkabım ne zaman oldu hatırlamıyorum ama ayakkabıdan önce yazın ve kışın yalın ayak gezdiğimi hatırlıyorum.

Göbeğim Kahramanmaraş ili Afşin ilçesi Topaktaş köyüne gömülmüş. İnsanın göbeğinin gömüldüğü toprakla arasında öyle bir bağ vardır ki nerede olursanız olun doğduğunuz toprak devamlı gözünüzde tütüyor.

Köyümüzün ortasında akan Ördekli Çayı'nın yazın çimlemek (yıkılmak) için girdiğimiz yaklaşık elli metre karelik alanı, kışın buz tutardı. Buzun üzerinde oynamak için adına "deleme" daha sonraları "kiriştek" dediğimiz ve meşeden yapılmış (adını o zamanlar mazı olarak bilirdik) dişi (çivisi) kendisinden olan oyuncağımız vardı. Buzun üzerinde kiriştek çevirmenin ne kadar hoşuma gittiğini anlatamam ama eve geldiğimde ayaklarımın nasıl mosmor olduğunu ve anamdan nasıl dayak yediğimi betimleyerek saatlerce anlatabilirim.

Artık çocukluk günlerimize doğru yolculuğa çıkalım. Mevzuyu enine boyuna anlatarak bizden sonra gelecek nesillere ya da en azından kendi torunlarıma hatıra babından da olsa birşeyler yazmam gerektiğine inanıyorum. En azından biz dedelerimizden, ninelerimizden çocukluklarının nasıl geçtiğini dinlemediyse bari bizim torunlarımız dedelerinin ve ninelerinin çocukluk günlerini yazımızdan okuyarak -bizim yaşımızdaki büyük çocuklar dahil- öğrensinsinler. Hâlâ dedeleri ve nineleri hayatta olanlar çocukluk anılarının düğmesini çevirterek önceki nesillerin hayatlarından kısa kesitler öğrenmiş olurlar. Şimdiki büyük ve küçük

çocukların elbise dolaplarında yer kalmadığını göz önünde bulundurup çocukluk günlerimizin ekran tuşuna basarak filmi izlemeye başlayalım.

Ayaklarımızda ayakkabı olmadığı gibi altımızda donumuz da yoktu. Adına Kayseri Grizeti dedikleri şimdiki patiskadan biraz daha kalın, üzerinde küçük beyaz ya da çizgili desenleri olan gri renkli bu kumaştan uzun bir entarim vardı. Anam ileriki yaşlarda da giyer düşüncesiyle biraz bol ve aşıklarına kadar uzunlukta dikmişti entarimi. Bu elbiseyi de kaç yıl giydiğimi hatırlamıyorum.

Bizim köylüler yazın çalışmak için gurbete çıkarlardı. Babam da bir gurbet dönüşü gıcır gıcır mis gibi kokan *Ar* marka bir lastik ayakkabı getirmişti. Ayakkabıyı o gece koynumda yatırmıştım. Sabah heyecanla ayakkabıyı giydiğimde ayağıma biraz bol gelmişti. Varsın bol gelsin ayakkabı ayakkabıdır. Babam kendi ayakkabı numarasını bilmiyorken benim ayakkabı numaramı nasıl bilecekti. Tahmini olarak almış ya da yıllarca giyer diye biraz bolunu almış. Çok şükür bir ayakkabım olmuştu.

Köyümüzde bazı hali vakti yerinde büyük emmilerin, teyzelerin ayakkabılarının içi astarlıydı ama benim ve babamınkinin astarı yoktu. Kendi kendime bu ayakkabının adını çoraplı ayakkabı koymuştum. Yazıyı okurken "çorapla giydiğinde bu açığı kapatmışsındır." diye içinizden geçirdeyseniz sözünüzü geri alın. Yalın ayak gezen çocuğun çorabı mı olur? Hali vakti yerinde büyükler ancak el örmesi yün çorap giyebiliyorlardı.

Ar marka ayakkabımı giyerek yazın oğlakları yaymaya çıkıyor, kışın ise yine Ördekli Çayı'nda kiriştek çevirmeye gidiyordum. Ayağımda ayakkabı olduğu halde kışın ayaklarımın daha çok üşüdüğünü hissediyordum. Zaten bizden biraz büyükler de bu ayakkabıya *soğuk kuyu* diyorlardı. Demek ki boşuna bu adı vermemişler. Bizim yörelerde bu isimle anılan ayakkabının başka yörelerde *Cızlavet*, *Gıslavet*, *kara lastik* diye bilindiğini de bu yaşımaya erdikten sonra ancak öğrenebilirdim.

Bu ayakkabıya yağmur çamur işlemez. Yıkadığınızda gıcır gıcır olur. Ağzını ters döndürüp birazcık güneşe koyduğunuzda kuruyuverir. Eğer hava sıcaksa ayağınızı yakmasını istemiyorsanız içine biraz sol doldurursunuz ama bu sefer de yürürken hart hurt diye ses çıkarır. Bu sesi bir başkası duyarsa "Nohut yahnisi mi yedin?" diyerek ayakkabının sahibiyle alay ederdi.

Sizin oralarda bu lastiğe başka isimler de yakıştıranlar olmuştur. Merak ediyorsanız sizden büyüklere de sormanızda bir sakınca yoktur. Yani anlayacağınız bizim adına *soğuk kuyu* dediğimiz kara lastik ayakkabı hem kışlık hem yazlık ayakkabıydı.

Yazları oğlak yaymaya gittiğimizde yaylak yerlerimize yakın bir pınar etrafında oğlakları yazardık. Bizim o zamanlar adına *gelengi* dediğimiz dağ farelerinin deliklerini arardık. Bu gelengiler bazen bir taşın üstüne çıkar, arka ayakları üzerine dikilip etrafı seyrederdiler. Biz de onları görür görmez kovalardık. Maksat girdikleri delikleri bulmaktı. Deliği bulduk mu? Bulduk. Esas macera bundan sonra başlardı. Herkes fare deliğinin başına gelir, soğuk kuyularını çıkarır, bir kişi deliğin başında bekler diğerleri de soğuk kuyularla pından su taşır. Gelen sular deliğe itinayla doldurulur ve bir müddet sonra da aramızda usta olan birisi delikten çıkan fareyi ensesinden yakalar. Bu arada müsait olan bir arkadaş gelincik çiçeğinin kökünden bir çift (öküz ya da atın çektiği köten) yaparak kullanıma hazır hale getirir. Ağaç dallarının kabuklarını ince ince soyup işlemde geçirerek ip yapar ve fareyi öküz niyetine çifte koşarak yaklaşık yarım metre kadar toprak alanı sürerdik.

Tarlayı sürdük, ekin ekmedik ama acıttık. Herkes belindeki çıkını (azığını) çözer, bağdaş kurup birlikte sofraya otururdu. Yemeğimiz bir büküm lavaş ekmek arasına yatırdığımız taze soğan, kaynamış yumurta ya da patates olurdu. Bu arada oğlakları çevirmeye giden arkadaşımıza ayakkabımızı verir: “Ayakkabıyı iyice yıka gelirken su getir.”

derdik. “Cam ya da pet şişeniz yok muydu?” diye bir soru aklınızdan geçiyorsa sakın geçirmeyin. Su kabı olarak kullanacağımız başka bir şeyimiz yoktu.

Köyde ilkokul birinci sınıfa başladığımda ayağımda soğuk kuyu ayakkabım vardı. 1969 yılında Osmaniye’ye göçtüğümüzde Namık Kemal İlkokulu’na gitmeye başladım. İlk bir hafta okula gittim ondan sonra beni okula almadılar. Nüfus cüzdanım yokmuş, onun için ancak o kadar idare etmişler. Babama durumu anlattım. Babamın da anamla resmi nikahı yokmuş. Meğerse teyzelerimin de resmi nikahları olmadığı gibi anneannemin de resmi nikahı yokmuş. Anneannem Kayseri Sarız Söbeçmen nüfusuna kayıtlı olduğundan bu işlemlerin Sarız’da yapılması gerekiyormuş. Babam köye dönerek anneannemi ve dedemi, dayı ve teyzelerimi de alarak Sarız Nüfus Müdürlüğü’nde evlenmesi gerekenleri evli gösterterek bu işi nihayete bağlayıp kimliği aldıktan sonra ancak okula kayıt yaptırıldı.

İlkokulda o zamanlar diz kapağına kadar kısa şort giymemiz gerekiyordu. Kara önlük, kollalı beyaz yaka ve altta siyah şort... İşte soğuk kuyu burada da beni yalnız bırakmadı. Ayağımda çorap yok ama soğukkuyu, şort ve önlükle tiril tiril bir öğrenci olmuştum. Benim haricimde bütün arkadaşların kilteli -naylon ayakkabının ayakta çıkması için kilit vazifesi gören metal toka- ayakkabısı vardı.

Okuldaki arkadaşlarım önce ayaklarıma sonra da ellerime bakarlardı. Benim ellerim arkadaşlarımın ellerine göre daha sertti, bazı yerlerinde çatlaklar vardı. Ben de şehir çocuklarının elleri pamuk gibi yumuşak, köylü çocuklarının elleri ise böyle nasırlı oluyor zannediyordum.

Özellikle yaz aylarında oyun oynarken ayağımızı kavuran bu soğuk kuyu ayakkabının kokusu adeta ayaklarımıza siner, eve girerken dışarıda ayaklarımızı yıkamadan eve girmemiz mümkün olmazdı.

“O zaman, hangi zaman?” diye soruyorsanız sadece şöyle diyebilirim: İbrahim Tatlıses’in “Ayağında Kundura” türküsü hiçbir yerde duyulmamıştı.

Bazı arkadaşlarımızın kunduraya benzer ayakkabıları vardı. Uzaktan baktığınızda kundura, yakından baktığınızda kundura süsü verilmiş naylon ayakkabıydı bunlar.

Ne zaman soğuk kuyulardan kurtuldum, ne zaman kilteli ayakkabım oldu ve kaçınıcı sınıftayken kundura ve pantolum oldu orasını hatırlamıyorum.

POÇIKLI AYAKKABI

◆ **Prof. Dr. Tuncer Gülensoy**

Henüz 9-10 yaşlarında iken Uşak'ta bir bayram öncesinde ayakkabı aldılar bana. Siyah, bağcıkları olmayan bir kara lastik idi.

Üzeri pırıl pırıl parlayan bu lastik ayakkabıyı, bayram sabahı giymek üzere yatağımın baş ucuna koymuştum. O ayakkabıyı sonra okula giderken de giydim. Daha sonra, altı lastik üstü bez bir ayakkabım da oldu, adına "Cızlavet" diyorlardı. Altı kösele, üstü deri bir ayakkabıyı orta okulun son sınıfında iken giyebildim.

Rahmetli babam Cumhuriyet'in ilk polis amirlerinden, 1315/1899 Bursa doğumlu, Şevki Bey idi. Maaşı o zamanlar "soğuk kuyu lastiği" ile "Cızlavet" almaya yetiyordu, demek ki.

Yıllar yılları kovaladı, biraz büyüdüğümde "kara kavas" adı verilen yerli ayakkabıcıların elleri ile yaptığı altı kösele, üstü deri hazır ayakkabılardan giymeye başladım. Kara kavasçılar, Uşak'ta çarşamba günü kurulan pazarda sergi açan esnaflardandı. Sergiye bir müşteri gelecek olursa, o hakikî kösele ve deri ayakkabıyı eline alarak kıvrır ve birbirine vurarak sahte deri olmadığını gösterirlerdi. Bu hareket, kara kavasçıların yaptığı bir davranıştı.

Lise yıllarımda, altı daha güzel ayakkabılar giymeye başladım. Ahmet Ağabey dediğimiz bir ayakkabı ustası vardı. Bazı günler okuldan kaçtığımızda onun küçük dükkânında vakit geçirir, hem sohbet eder, hem de ayakkabı nasıl hazırlanıyor öğrenirdim. Bazen tahta kalıp içindeki ayakkabının derisinin tahta çivilerle kalıba tutturulmasına da yardım ederdim.

Elazığ'da, Fırat Üniversitesi'nde hocalık yaptığım 1982-1989 yılları arasında, Elazığ ve yöresinde giyilen "poçikli ayakkabı" yaptırmıştım. Arkasına "poçik" (=kuyruk) denilen bu ayakkabı yumuşak deriden ve çok rahat idi. Ramazan akşamları altıma giydiğim "Elazığ şalvarı"nın altına "poçikliyi" de çektim mi tam bir "Gakkoş" olurdu.

Yıllar yılları o kadar çabuk ve hızlı kovalıyor ki zamanın nasıl geçtiğini anlayamıyor insanoğlu. "Soğuk kuyu lastiği"nden Elazığ'ın "poçikli ayakkabı"sına uzanan o meşakkatli yolların nasıl tükendiğini şimdi, "seksen" yaşımda anlayabiliyorum.

Gidenlere rahmet kalanlara selam olsun!

CIZLAVET

◆ **Haşim Kalender**

Çocukluk yıllarımdan vazgeçilmez nimeti
Rahmetli babamın ilk aldığı gün aklımda
Koynumda uyumuştum, o kara Cızlavet'i
Sabaha dek yanımda kaldığı gün aklımda

Nasıl parlak dururdu, sakınırdım taşlardan
Habersizdim geçimden, eğilen o başlardan
Uçuyordum rüzgârda, farkım yoktu kuşlardan
Mutluluğun kapımı çaldığı gün aklımda

Kışın soğuk kuyusu, yazın terletir yakar
Çıkarsan ayağında, sanki sümbülsü kokar
Günler mi, Cızlavet mi boynumu yana yıkar?
Düşündükçe gözlerim, dolduğu gün aklımda

Hele sudan çık da gör, bülbül gibi öterdi
Yırtılınca yenisi, gözümüzde tüterdi
Ayağıma giysem gün çıkarmadan biterdi
En güzel zamanların olduğu gün aklımda

Atılmazdı tez elden, yırtılmadan yarısı
Çorabına nakıştı, çıkmayan o karası
Öyle ucuz değildi, nohut yolan birisi
Almak için kaç tam gün, yolduğu gün aklımda

Bir numara büyüktü, dar gelince atılmaz
Özel getirilirdi, her bakkalda satılmaz
Dünyayı ver koynuma, o huzurla yatılmaz
Büyürken hayallerle, solduğu gün aklımda

Çorabın topuğu yok, bileğimi vururdu
Ayağından çıkmadan, nazlanmazdı kururdu
Babam yan yan bakarken, ne de kıvrak dururdu
Acer diye yumuşa, saldığı gün aklımda

Mayısı tepelersen, çamurla silinirdi
Çarıklı zamanların, buluşu bilinirdi
Arkasından yırtılır, burundan delinirdi
Nice anılarımla öldüğü gün aklımda

Yılan derisi olsun, ayakkabılık dolsun
Hepsine beş çekerdi, Yaratan'a hamdolsun
Kalender saklar köyde, ilerde anı kalsın
Güneşle yüzümüze, güldüğü gün aklımda

SİPSİ

◆ Mustafa Berçin

Para ile tanıştığım ilk işim sadece bir gün sürdü. Her bayram arifesinde köyümüzün yedisinden yetmişine herkes mezarlık ziyaretinde bulunurdu. Bana da arife gününden bir gün önce mezarlık temizliğini yapıp yapmayacağımı sordular. Teklif edilen parayı duyunca “tamam” dedim. Öğlene kadar canla başla çalıştım. Kolay mı ilk defa alın terimle para kazanacaktım. Aklıma nereden geldi bilmiyorum. Bir anda şafak attı bende: “Ulan bunların hepsi yatıyor, ben niye çalışıyorum!” dedim. Elimdekileri fırlatıp attım. Gidiş o gidiş. Yanılmışım. Bizim köyde çocukların yürümeye başlamadan önce yüzmeyi öğrendiğini söylersem fazla abartmış sayılmam. Kerpiç evlerin hemen alt tarafında Tohma'nın serin suları ikinci vakti ırgatları gibi yorgun, bezgin ve durgun bir şekilde karıklar doldurarak akıp dururdu. Karıkların sağında ve solunda daha çok söğüt ağaçları sıralanıyordu. Dağların, tepelerin kelliğine inat suyun geçtiği her yer göz alabildiğine bu mevsimde koyu yeşil bir örtüye bürünürdü. O yıl ilkokul 5. sınıfta idim. Yani mezun oluyordum. Nisan sonu köy okulları yaz tatiline girerdi. Tabii ki tatil dediğimiz şey üç beş oğlak, kuzu otlatmaktı bizim için. Aileler okulla-

rın tatil olmasını dört gözle beklerdi. Her yıl 23 Nisan günü diğer köylerden birine gider orada eğlenirdik. O yıl karşı köyün öğretmen ve öğrencileri bizim köye misafir geldiler. Ne gündü ama. Kocaman leğene yoğurt doldurulur içine bir madeni para atılır ve iki üç öğrenci kafalarını sokarak yoğurt içindeki paraları bulmaya çalışırlardı. En çok eğlendiğimiz oyun bu idi. Yumurta yarışı yapılırdı. Bez çuvalların içine girip koşular yapılırdı. Çayırdı güreşilir, taş oynardık.

Öğretmenim bana göz işareti ile hazırlanmamı işaret ettiğinde bir iki dakika içinde arkadaşlarımın da yardımıyla hazırlanıp çayıra çıktım. Bu diğer köyün öğretmenine de bir işaretti. Komşu köyden de benim akran birisini karşıma çıkardılar. Ben karakacak güreşlerini çok iyi bilirdim. Kendi akranlarım arasında benim bileğimi bükecek kimse de yoktu. Kendime has çengel oyunu ile rakibimi yendim. Biraz dinlendim. İkinci rakibim çıktı. Onu da yendim. Zaten benden beklenen de buydu. Küçük gruplar halinde sohbet eder, birbirimize alakasız sorular sorardık. Bilmediğimiz konularda “Daha oraya gelmedik, o konuyu öğretmenimiz anlatmadı.” şeklinde cevaplarla işin kolayına kaçtığımız olurdu.

Saat 12 gibi öğretmenlerimiz hepimizi bir araya toplar, misafir öğrencileri birer ikişer dağıtır ve her birimiz onlarla beraber evlerimize gider öğle yemeğini yerdik. Bana da adının Zeynep olduğunu öğrendiğim bir kız düşmüştü. Hemen hemen benim boyumda, hatta yürürken benden biraz daha irice olduğunu hatırlıyorum. Kömür karası gözleri, ortadan ayrılmış ve örülü simsiyah saçlarına inat bizim ten rengimize uymayan beyaz bir teni vardı. Benim ise sıksa bir bedenim, kavruk bir tenim vardı. Yan yana yürürken ürkekliliğimin farkına varmış gibi bana daha bir sokuldu ve köyümüzün, okulumuzun çok güzel olduğunu, iyi güreştiğimi, güreşi çok sevdiğini söyleyerek rahatlamamı sağlamıştı.

Evimiz köy çeşmesinin hemen yanında yolun alt tarafında idi. Babam her zamanki gibi gurbete gitmişti. Zavallı adam yılın neredeyse yarısından fazla evine uğramazdı. Kapıyı çaldım. Ses yok. Bir daha, bir daha, ses seda yok. O gün hayatımın belki de en acı günlerinden biri olmuştu. Utancımın ne yapacağımı bilmiyordum. Kapı komşumuzun tandır bacasının tüttüğünü gördüm. Bu bazlama pişirildiğini gösteriyordu. Tandırın bize bakan kapısız giri-

şinden anamın orada olup olmadığını sormak için, aslında arasına tereyağı sürülmüş sıcak bir bazlama alıp mahcubiyetten kurtulmak amacıyla Zeynep ile birlikte girdik. Anam tahmin ettiğim gibi orada yoktu. Canı sağ olasıcalar demediler ki madem anan yok, gel şuradan sıcak bir bazlama alın. Hiçbir şey söylemeden oradan ayrıldık. Bir sıcak bazlamanın elimize tutuşturulmamasının ezikliği içinde kanalın hemen yanındaki cılga yolda kafamı kaldırmadan yürüdüm. O da beni sessiz bir şekilde takip ediyordu. Genç sayılabilecek bir söğüt ağacının altına oturduk. Ben soğuk kuyu siyah Cizlavet lastik ayakkabımı, Zeynep ise yeşil naylon ayakkabısını çıkardı. Ayaklarımızı kanalın içine saldı. Konuşulacak hiçbir şey aklıma gelmiyordu. O da susuyordu. Ne kadar durduk böylece bilmiyorum. Aklıma nereden geldiye geldi, kalktım. Cebimden kemik saplı bıçağımı çıkardım. Söğüt dallarından su gibi bir şıvgını kestim. Dönüp Zeynep'in yanına oturdum. Anlamsız anlamsız bana bakıyordu. Babam rahmetli ilkbaharda söğütler budanırken, öğle aralarında bize sipsi yapardı. Nasıl yapıldığını bana da öğretmişti. Aslında zor bir tarafı da yoktu. İşim bitince sipsiyi ağzıma götürdüm. Zeynep sipsiden çıkan sesi ilk defa duyuyormuş gibi şaşırdı. Ona uzattım. O da çaldı. Gözlerinin içi gülüyordu. Bana uzattı. Uzattığı eli tuttum. Göz göze geldik. "Bu senin dedim." Elimi sıktı. Bu arada ona iki gün önce yağın yağmur sonrasında söğütlerin kuzey yamaçlarında bolca bulunan göbelekleri gösterdim. Hangilerinin yeneceğini, hangilerinin zehirli olduğunu anlattım. Melkileri ilk defa gördüğünü söyleyince şaşırdım. Köyde yaşayan birinin kız bile olsa bunları bilmemesine dudak büktüm ona hissettirmeden. Dönüş yolunu takip ederek okula vardık. Karnelerimiz dağıtılıyor. Mezun oluyorum ya, diğer arkadaşlarım gibi ben de heyecandan yerimde duramıyorum. Okul numaram 6. Öğretmenim 1'den başlayıp tek tek isimlerimizi okuyarak öğretmen masasının yanına çağırıyor. Her giden öğretmenin elini öpüyor ve karnesini alıp sırasına oturuyor. Adım okundu. Hemen koştum. Öğretmenimin beni görünce kaşlarının çatıldığını gördüm ama bir mana da veremedim doğrusu. Öğretmen karnemi vermiyor bir türlü.

"Sen karnını sipsi ile mi doyuruyorsun?" deyip bir sağıma bir soluma okkalı birer tokat vurdu. Kanım dondu, gözlerim karardı, utancımın o küçücük halimle yerin dibine girmeyi çok istedim. O birkaç saniye içinde Zeynep, anamın evde olmaması, komşunun tandırında pişen bazlamaların kokusu, cılga yol, sipsi, göbelek, melkiler gözümün önünden akıp gitti. Öğretmen elini bile öptürme-

den karnemi suratıma fırlatır gibi elime tutuşturdu. Yerime oturdum. Sessizce içime ata ata ağladım. Anamın okuma yazması yoktu. Karnemi eline aldı. Baktı, baktı. Niye böyle kırmızı yazılarla dolu diye sordu. "Öğretmenim çok beğenmiş, onun için kırmızı kalemle karnemin her tarafına imza atmış dedim. Nasıl sevindi anlatamam. Hâlbuki karnemi her tarafına kırmızı kalemle sipsi, sipsi, sipsi yazarak ben doldurmuşum.

Üniversite kayıtları bu yıl erken başladı. İletişim imkânları geliştikçe klasik işlemler de yerini bilgisayara bırakıyor, benim gibi teknoloji özürülüler ise bunu eleştirip duruyorduk. Aslında eleştirilmesi gereken bizler olduğu halde. Kapıdan orta yaşın üzerinde bir kadınla gayet yakışıklı esmer bir delikanlı girdi. "İyi günler." dedi hanım.

"Hoş geldiniz." diye eşim karşılık verdi. Buyur etti. Küçük ofisimde sadece iki koltuk vardı. Görevli arkadaşım bir sandalye getirdi. Delikanlı da ona oturdu. "İlanınız üzerine geldim." diye söze girdi kadın. Delikanlı başını yere eğmiş, sessizce oturuyordu. "Eşim 15 Temmuz gecesi Genelkurmay'ın önünde vuruldu." dedi ve sustu. Hemen kalktım delikanlıyı kucakladım. Eşim de kadınla kucaklaştı. Bir müddet konuşacak bir kelime çıkmadı boğazımdan. Yutkunup durdum. İşletmemizde bir şehit yakını misafir etmekten ne kadar memnun olduğumu, bunu isteyerek yaptığımı, bize bu mutluluğu yaşattığı için kendilerine uzun uzun teşekkür ederek dile getirdim. Delikanlı da bu arada görevli ile odaları gezdi. Beğendiği odayı gösterdi. "İşletmemizde üniversite kazanan bir şehit yakını bir yıl bütün masrafları bize ait olmak üzere ağırlamak istiyoruz." diye çok eleştirdiğim iletişim araçlarıyla ilan vermişim. Çok şükür.

İçimden bu arzumu yerine getirdiği için Rabb'im'e dua ettim. "Bu gece benim misafirimsiniz, birlikte akşam yemeği yer sohbet ederiz." dedim. Kabul etmek istemeseler de eşimin ısrarı ile onayladılar.

Denizden esen meltemin serinliği lokantanın kasvetli havasını dağıtıyordu. Boğaza her zamanki gibi koyu bir mavilik hâkimdi. Sular hırçınlıktan uzak kıyıdaki çakıl taşlarını yalayarak isteksizce geri çekiliyor, sevdiğine doymayan âşıklar gibi bitemiye sevdasını sulandıra sulandıra yineliyordu. Eşim, Zeynep Hanım'la ben ise Yılmaz ile karşılıklı oturuyoruz. Garson gelsin diye bekliyoruz. Zeynep Hanım:

"Çok üzgünüm." dedi. Eşim, ben ve oğlu anlamsız anlamsız yüzüne baktık.

"Bir şey anlamadım." dedim. "Neden üzgünsü-

nüz?”

-“Sizi tanıyorum ben.” dedi. Eşimin biraz gerildiğini hissettim.

-“Beni mi, nereden tanıyor olabilirsiniz ki?” dedim.

-“Şimdi size bir kelime söylesem, benim sizi nereden tanıdığımı hemen anlayacaksınız.” dedi. Şifreli konuşmalardan hiç hazzetmem. Hele eşimin yanında bir bayan tarafından söyleniyorsa bu şifreli konuşma. Sustum bekliyorum. Masada çıt yok. Hafif dalgaların sesi var sade:

-“Sipsi” dedi. Kafamdan kaynar sular döküldü birden. Yüzümün rengi değişti. Boğazım kurudu. Nasıl olurdu. Aman Allah’ım. Sen aklıma mukayyet ol. Küt kesilmiş saçlarında beyazlar epeyce çoğalmıştı. Kömür karası gözleri ve beyaz teni biraz solgunlaşmış olsa bile hala çok güzeldi. Tamı tamına 40 küsur yıl geçmişti aradan. Eşimi ve delikanlıyı daha fazla merakta bırakmamak için olayı etraflıca anlattı. O anlattıkça eşim bana biraz daha sokuldu. Elimi sıktı. Yılmaz’ın da annesine sokulduğunu hissettim. Bu arada garson da gelmiş, siparişlerimizi almak için neredeyse esas duruşta bekliyor.

-“Aslında babama şikâyet maksadıyla söylemişim.” dedi. “Ama babam kasabada öğretmenle karşılaşınca ağzından kaçırmış. Bir kızı doyuracak kimseniz yok mu köyünüzde diye. Bir yudum su içtim:

-“Öyleyse benim de size yemek borcumu ödeme vaktim geldi.” dedim. Güldü:

-“Hem, dedi, ben sizin mezarlıktan nasıl kaçtığınızı da duydum. Hatta bizim çevre köylerde kim kaytarmak isterse sizin sözünüzün arkasına saklanarak: “Burada herkes yatıyor, bir enayi ben miyim çalışacak?” derler ve kaytarırlar.” Yemek gelinceye kadar da bu olayı etraflıca anlattı. Eşim sitemkâr bir bakış fırlattı:

-“Seninle ilgili her şeyi başkalarından duyuyorum.” diye de laf sokuşturmaktan geri durmadı.

Biraz önceki kasvetli hava dağılmış, 40 yıl sonra yerini en mükemmel ve en güzel yemek olan ‘dostlarla yenen yemek’ almıştı.

KARA LASTİK

◆ Habib Karasakal

Kara yoldaş unutmadım ben seni
Unutmadım nakışını sevdiğim
Boşver şimdi hor görüp de küseni
Ben küsmedim bakışını sevdiğim.

Ne çok gezdik senle dağı, bayırı
Az mı güttük dağda bizim sığırı
Unutamam sağladığın hayırı
Ayağımı sıkışını sevdiğim.

Çıkarsan da ayaklarda ödemler
Hasta idi konforuna dedemler
Hatta kramponum oldun bir demler
Doksana top takışını sevdiğim.

Eskisen de hep yerini bulurdun
Tahta arabama teker olurdun
Acar isen bir çift çeker olurdun
Yün çoraplı kar kışını sevdiğim.

İster eski, ister pak ol ister kir
Habibi’yim görmem halini hakir
Unuttu mu sandın seni bu fakir
Terli terli kokuşunu sevdiğim.

AYAKLARIMIZ KARAYDI YÜZÜMÜZ TEMİZ

◆ Adem Karafilik

Karaydı ve uzun süre giyince ayaklarımızı karalaştırırdı.

Maddi durumu iyi olsun olmasın, bir dönem herkesin giydiği ama en çok da düşük gelirliler için giydiği ayakkabıydı. Hatırlayınca hâlâ yüreğimi sızlatan ayakkabıdır kara lastik.

Bir dönem ayaklarımızı koruyan ve kara lastik dediğimiz ayakkabılar tamamen lastikten yapılırdı. Yaz kış, yağmurda, tarlada, bahçede, ağılda, her yerde giyilir, kolaylıkla yıkanır.

İkincisi olmadığı ve yenisi hemen alınamayacağı için daha dikkatli giymek gerekirdi.

Kadınlar ve erkeklere göre iki ana modeli vardı. Meshler için kullanılan farklı çeşidi vardı. Üzeri parlak olanlar ise en fiyakalı olanlardı.

Birbirine benzerlerdi ama içi düz olan, astarlı olan, altı düz veya hafif topuklu olanlar vardı. Topuklu kara lastik giyen birisi varsa, ayakkabısının eskimesini beklerdik. Çünkü, eskiyenlerinin topukları ile tahtadan kendi yaptığımız oyuncak arabalarımıza teker yapardık. Bir tane olduğu için yırtılınca ipe diker, yaz ve kış onu giyerdik.

Yağmurlu havalarda içine su alınca ve çıplak ayakla uzun süre çıkarmadan giyildiğinde terlettiği için yürürken çıkardığı sestense utanırdık. Ayrıca ayaklarımızı simsiyah ederdi ve ayaklarımız onun yüzünden çok kötü kokardı. Ayaklarımızı yıkamadan eve giremezdik.

Kara lastikten bahsedilince, ayakkabılıktaki ayakkabılarıma baktım. Çeşitli modellerdeki ayakkabıları görünce içim ayrı bir sızladı. Ayakkabılığın önünde gözlerimi kapattım ve neredeyse 50 yıl geriye gittim. Yaz ve kış farklı hava ve coğrafi koşullarda, uzun süre giydiğim için yara olan ayaklarım gözlerimde canlandı.

Nereden nereye geldiğimizi hatırlamak için bir çift almaya karar verdim. Varsa ve satılıyorsa en kısa zamanda bir çift alacağım.

Ayakkabım Karaydı

Ayakkabım karaydı
Ayaklarım kayardı
Uzun süre giyince
Yüreğimde yaraydı

Hava soğuk üşüdüm
Ben ne çabuk büyüdüm
Küçük ayaklarıma
Lastiklerle yürüdüm

Bedenim gergin taydı
Bilinmez neler saydı
Yüzümüz hep gülerdi
Hayat öyle olsaydı

Soğuk kuyu giyerler
Gider mi ki kederler
Çocuk genç yaşlı herkes
Cızlavıt der giyerler

Çabuk unuttuk dünü
Yaşyoruz bu günü
Hepsi geldi geçti
Hatırlarım o günü

HEY GİDİ GERİ GELMEZ ÇOCUKLUĞUM

◆ Ali Parlak

Şehr-i Antakya'da çocukluğumuzun geçtiği mahallede Altınçay Deresi vardı. Derenin derin yerlerinde yüzer, sığ yerlerinde balık tutardık. Yüzmeye değil de "Çimmeye gidiyoruz." derdik. Ayaklarımızda lastik ayakkabı, ellerimizde naylon torbalar vardı. Altınçay Deresi'nde naylon poşetlerle tuttuğumuz minik balıkları lastik ayakkabılarımızın içine bırakır; tabanına derenin ince kumlarını döşer, taşmayacak kadar da dere suyu doldururduk içine. Binbir zahmetle tuttuğumuz balıkların en irisi serçe parmak büyüklüğündeydi.

Vakit tamam olunca yani yorulunca balık tutmaktan, takas işlemi başlardı. Tutulan balıklar naylon poşetlere aktarılır, lastik ayakkabıların suyu ve kumu silkelendikten sonra tekrar ayaklara giyilirdi.

Lastik ayakkabılar her şeyimizdi.

Sonra gazozuna mahalle maçı yapardık yukarı mahalleyle. Havası indirilmiş plastik topumuz ve her işe yarayan lastik kramponlarımız vardı. Bir de mahalle takımımızın değişmeyen as oyuncuları...

Kalecimiz Kanatlı Reşit'ti. Yere uzanınca topun kollarına çarpmama ihtimali yoktu. Her topa ölümüne atlar, her maç sonunda bir eşofman yırtardı. Hava yağmurluysa çamurda debelenmek en büyük zevkiydi. Zekiydi Kanatlı Reşit, topun nereye gideceğini sezer, her maçta bir destan yazardı.

Sağ bekimiz Tilki Ayhan'dı, üzerine doğru gelen rakip yandı! Ayakları düz tabandı. Topa burun dayadı mı ta Altınçay Deresi'nden alıp gelirdi rakip takımın kalecisi topu.

Sol bekimiz Ünal Karmış'tı. Şeker gibi çocuktı. Takımın hem kaptanı hem teknik direktörüydü. Takımı o dizer kimse de ona itiraz etmezdi.

Stoperimiz Hombelez'di. Asıl adı Ahmet idi. Hombelez derdi tüm mahalleli. Ahmet güvercin hastasıydı. Yukarı mahallenin uyanık çocukları bazen onu bir güvercine satın alır, biz satıldığımızı mağlup olunca anlardık.

Ortada Maradona Hössün ve Kempes Kamil vardı. İki de çalımlarıyla yukarı mahallenin defansını hallaç pamuğu gibi dağıtırlardı.

İlerde takımın tek golcüsü Kömür Ali vardı. Gözü de, yüzü de karaydı. Attığı her gol sonrası kavgaya çıkardı. Üstten gitti, alttan gitti tartışmaları maç bitene kadar sürerdi.

O zamanlar takım kadroları 7 kişilikti. Çimdi sahalarımız, yemyeşildi. Eve gidince eşofmanlarımız yeşile çalar ve ot kokardı. Her boş tarla bizim için futbol sahasıydı. Mahalledeki gecekondu inşaatlarından kireç çalar, sahayı çizerdik, her defasında eğri olsa da çizgiler.

Eşofmanlarımız ve lastik kramponlarımız her yırtıldığında yama yapılırdı. Annemiz ve babamız tarafından her defasında çekilirdi kulaklarımız.

Mahalle maçlarının kendine özgü kuraları vardı: Üç korner bir penaltı eder, eline değince ent olurdu. Penaltı olunca kaleci değiştirmek modaydı. Kale direğimiz taşlardı. Kalecinin boyunu aşınca aut olurdu. Hakem düdüğü yerine ıslık çalar, gol atan oyuncu sahayı en az bir defa turlardı.

Hey gidi günler...

Hey gidi geri gelmez çocukluğum...

Şimdi, plastik kramponlarla sabahtan akşama kadar soluklanmadan top koşturduğumuz, mahalle maçı yaptığımız sahanın yerinde beton binalar var.

Naylon poşetlerle balık tuttuğumuz derenin suları kurudu çoktan.

BİR HAL OLURDU AYAKLARA KARA LASTİKLERİ GİYİNCE

◆ Arif Bilgin

Nereden bakılsa yarım asır öncesinde yaz aylarında çocukların çorap giymesine bayramlarda ancak rastlanırdı, bir de okula giderken. Öğretmenlerin ısrarla çorap giyilmesi için yaptıkları telkin ve baskı olmasa okulda da çoğu giymezdi.

Çorapsız kara lastik ayakkabı yazın giyilirse, oyun oynanırken ve yolda yürürken ayak kısa zamanda terler. Yaşanan yer, yollar ve çevre hep toprak olduğu için ve ayaklar öyle sık sık yıkanmadığı için ayağın kiri, tozu kara lastiğin içinde parmak aralarından başlayarak vıcık vıcık olmaya ve derken ayak altına, yanlara doğru yayılarak adeta kaygan bir zemin oluşturmaya başlardı ki giyenin yürümesini, koşmasını bile yavaşlatırdı. Bir yerde çıkartmak gerektiğinde o ayağın sahibine öyle bir dert olurdu ki tarifi mümkün değil. Eve gelmişse mesele yok, tulumbadan veya çağda/ çağda ibrikten akıtacağı su ile yıkamak mümkün; camiye gideceksen, abdest alacak kimse kalmayınca utana sıkıla yıkamak, hele bir tanıdığın evine gitmek ve içeri girmek zorunda kalırsan...

“Fakir halini bilse çuha şalvar giyerdi.” demişler ama çok da bilmezdi/ bilemezdi; bir yaz bile dayanmayan kara lastikleri de ucuz kabul ederek ve bir de içine su ve çamur almadığı için özellikle tercih ederdi. Derby'lere nispeten Cızlaved markalı tutulurdu daha çok. İçleri pembemsi veya gri renkli çok ince bir astarla kaplananlar göz alırdı.

Üstleri ise bağcıkları bağlanmış erkek ayakkabısı görünümündeydi. Kara lastikten yapılan çizmele- rin içi az daha kalın astarlı olurdu.

Bir hatıra ile devam edeyim.

Elbistan kaymakamlarından Orhan Âlimoğlu, birlikte 19.09.1991 tarihinde Ekinözü'nün “İlçe Oluş Töreni” için giderken anlatmıştı:

–“Arif Hoca'm, biz köy çocuğuyuz. Fakirdik. Öyle yeni ayakkabıyı, yeni elbiseyi bayramdan bayrama bile göremezdik. Ben ortaokula gidinceye kadar hiç çorap giyemedim desem abartmış olmam. Okulumuz evimize uzaktı. Kış günlerinde donmaya varan ayaklarımızı annem, kül ile ısıtmaya çalışırdı.”

Duygulanmıştı. Sesinin titremesinden belliydi. Ben hem merakımdan hem iki nefes de olsa toparlanma fırsatı vermek için sordum:

–“Külle mi, nasıl olabilir ki?”

–“Külle... Bize ancak lastik ayakkabı alabilirlerdi, hani şu kara lastiklerden yapılmış Cızlaved markalı ayakkabılar... Kara lastiklerin içi yazın ayağımızdaki ter, toz, toprak, kir karışmasıyla adeta vıcık vıcık çamur olurdu; kışın da inadına sertleşerek üşütür, kara, buza basmış gibi dondururdu. Annem, sabahın soğuşunda okula gitmek üzere lastikleri tam giyeceğimiz zamana denk getirerek, ocaktan aldığı sıcak külü lastiklerimizin içine doldururdu. Biz de hemen ayaklarımızı içine sokardık. Ayağı-

mızı anında bir yumuşaklık ve sıcaklık çorap gibi sarıp sarmalardı. Çok hoşumuza giderdi. Sıcaklığı bir süre dayanırdı. Külsüz giydiğimiz kara lastikten daha çok korurdu bizi...

Köyler şöyle dursun kasabaların hatta bazı illerin bile yolları asfalt değildi. Kimi ham yol, kimi sıkıştırılmış yoldu. Yağmur yağarsa, kar yağarsa aylarca çamurdan geçilmez hale gelirdi. Bu yollarda iskarpin veya kundura giymek akıl kârı değildi zaten. Kadının da erkeğin de yağmur çamur bitinceye kadar kara lastik giymekten başka çaresi yoktu denilse yeridir. Diğer zamanlarda erkekler kara lastiklerin yanında yemeni/ filar giyerlerken kadınlar yeşil, mavi, beyaz ve siyah renkli naylon ayakkabı tercih ederlerdi. Abdestinde namazında olan kadınlar orta yaşa doğru tırmanmaya başladıktan sonra kış ve yaz ince keçi derisinden yapılmış ağzı mest ile diğer ayakkabılara göre daha geniş yapılmış kara lastiği (mest lastik) birlikte giyerlerdi. Tabii ki yaşlanmaya başlamış erkeklerin de çoğu mest lastiği tercih ederlerdi. Onların mestleri, gön tabanlı ve ince topuklu olurdu. Yürürken lastikli veya lastiksiz de olsalar 'gırç gırç' diye ses çıkartırdı. Bu ses kimini imrendirirken kimini kızdırdı, bir kibir alameti sayılırdı.

Memurlar, zenginler ve orta zenginlikteki aileler hariç (onlardan da elbette mest lastik giyenler vardı) şehir ve köylerde yaşayanların en çok aldıkları ve giydikleri ayakkabıydı kara lastikler.

Kasaba çocukları arasında kundura ve kara lastiklerin yanında özellikle yaz aylarında giyilen naylon sandaletler çıkınca adeta moda olmuştu. Çok ucuz gibiydi. Dar gelirli aileler çocuklarına 'Bari yazı kurtarsın' diye alırlardı. Görünüşü de güzeldi. Erkekler için beyaz, kızlar için açık beyaz, sarı, yeşil, pembe, mavi gibi birçok rengi vardı. Tutulduğu anlaşılınca onun da birkaç modelini sürmüşlerdi piyasaya. Ne çare ki kara lastikler kadar bile ne çekmeye gelirdi ne zora dayanırdı, çok ısınsa yumuşardı, giyenin ayağında adeta bollaşır, sanki bir numara büyük ayakkabı giymiş hissi verirdi; soğukta ise adeta donar cam gibi sertleşirdi. Onunla koşup oynasan ille topuk kısmından veya yanlardan yirilirdi / yırtılırdı.

Lastik ayakkabılar da çok dayanmazdı. Bir yerinden yırtılır veya delinirse atmaya kıyılmazdı. Kimi o yırtık -eğer topuk kısmında ise- büyümenin diye çuvaldıza takılı sicimle ayağından çıkmayacak şekilde dikerken kimi de tamirciye götürürdü. Sırf kara lastik ve naylon ayakkabıları tamir eden tamirciler oluşmuştu. Bunlar ya kapalı bir dükkânın önünde ya da çarşının uygun bir köşesinde çalışırlardı. Köşkerlerin de birkaçı lastik ve

naylon ayakkabı tamiri yapardı. Tamirci, müşteri gelince ayakkabıyı alıp şöyle bir incelerdi, iyice ölmüş mü yoksa tamir edilirse biraz daha giyilir mi ona bakardı. Ölmediğine karar verirse tamire başlardı. Ayakkabının tamir edilecek yeri yani yırtığının veya deliğinin çevresini temizler ve biraz inceltmek biraz da yüzeyde pürüz meydana getirmek amacıyla zımpara sürterdi. O yırtığa veya deliğe uygun aynı cins lastik parçası bulup uygun büyüklükte keser ve onun da iç kısmını kenarlara doğru incelterek zımparalardı. Solüsyonu hem yırtığın çevresine hem de yamanın iç kenarlarına sürer ve beklemeye başlardı. Solüsyon tam kuru olmadan sertleşmeye başladığı zamanlarda üst üste kor, eliyle bastırır, sonra örsün üzerine koyup çekiçle hafif hafif vurarak iyice yapışmasını sağlardı. Burada şunu söylemek mümkün, o ayakkabı ne kadar giyilirse giyilsin artık o tamir edilen yerden bir daha kolay kolay yırtılmazdı.

Bu yöntem uzun zaman kamyon, otobüs, cip gibi her türlü aracın tekerlerinin, bisikletin iç lastiklerinin ve hatta iç lastikli futbol toplarının tamirinde de kullanılırdı. Bisiklet tamircisinin önünde ters konulmuş bisikletle birlikte iç lastiği çıkartılmış ve legendeki suya batırılarak çıkan havadan deliğinin yerini bulmak için uğraşanlara sıklıkla rastlanırdı. Aynı şekilde şehirlerarası yollarda kenara çekilmiş otobüs, kamyon veya cipin kriko ile kaldırılıp sökülmüş tekerinden iç lastiği çıkartılarak aynı yöntemle tamir edilmesini veya tamirden sonra muavinin iki bacağının arasına aldığı pompa ile iç lastiği yeniden kol gücüyle hava doldurmaya uğraştığını görmek mümkündü.

Naylon ayakkabıların tamiri ise çok daha farklıydı: Gazocağında yassı bir demir kızarıncaya kadar demir ısıtılır. O ısınıncaya kadar naylon ayakkabının rengine uygun, yoksa yakınından bir parça bulunup kesilir. Zımpara ile kenarları inceltir. Demir ısınınca bu parça yırtık veya deliğin üzerine konur ve demir aralarına sokularak hem ayakkabının hem de yamanın biraz erimesi sağlanır. Birbirine kaynaşacak kadar eridikleri anlaşıldıktan sonra demir çekilip üzerine bastırılır. Soğuduktan sonra parça, ayakkabının tam da yırtılan kısmıyla kaynaşmış ve deliği tamamen kapatmış olurdu. Yalnız yamanın etrafında, yapıştırmak için iki taraf da yanma noktasında eritildiği için simsiyah bir leke kalırdı. Yırtık ayakkabı sağlama çıkmıştı ya çocuk ne kadar itiraz ederse etsin anne babalar "Aman oğlum ne zararı var." şeklinde telkinlerle onun gönlünü etmeye çalışırlardı.

KARA LASTİKLERİMİ İSTİYORUM İSTANBUL

◆ Nidayi Sevim

“Kara” kelimesine genellikle olumsuz anlamlar yükleriz. Bu kelimeyle oluşan *kara gün, kara bahtlı, kara toprak, kara cahil, karaçalı, kara yüz*, deyimleri böyle düşünmemize etki eden terkiplerden bazıları. Bununla birlikte yine “kara” kelimesiyle oluşan fakat olumlu çağrışımlar yapan kimi terkipler de vardır: *Kara gözli, kara yağız, karadut, kara demlik* gibi.

Mesela “kara demlik” görünüş itibariyle simsiyah, zifir gibi bir demliktir. Lakin zihinlerde apaydınlık görüntüler oluşturur. Bu ifadeyle arkadaşlıklar, sarsılmaz dostluklar, unutulmaz muhabbetler hatıra gelir. Kara lastik de böyledir. İçinde “kara” ibaresi vardır. Lakin çağrışımı pozitif yöndedir. Özellikle bizim gibi köy hayatı bulunanların tatlı, hüznünlü pek çok hatırası vardır bu kara lastik ayakkabılarla ilgili.

Yaklaşık bir asırdır hayatımızda bulunan kara lastik ayakkabı, içine su çekmemesi, ısladığı zaman çabucak kurumaması, temizliğinin kolay, giyilip çıkartılmasının pratik olması sebebiyle milletimiz, özellikle köylülerimiz tarafından uzun yıllar boyunca tercih edilmiş.

Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olduğu kırsal bölgelerde, günümüzde dahi severek kullanılıyor. Balta ile ağaç kesiminde, ceviz, kayısı ve dut gibi meyvelerin hasadında, kösele veya spor ayakkabılarla ağaca tırmanmak ve güvenle aşağı inmek çok zordur. Bu minvalde diğer ayakkabılara göre kara lastiğin tutunma kabiliyeti çok yüksek seviyededir. Özellikle kış aylarında baş gösteren buzlanmaya karşı birebirdir bu ayakkabılar. Tarla ekiminde, dağda, bayırda, sulu ortamlarda istenilen verimliliği azami derecede gösterir. Kısacası her türlü arazi koşullarına uyumludur kara lastik. Bütün bu özelliklerinin yanında fiyatının uygun olması da kara lastiğin vazgeçilmez olmasının önemli bir sebebi.

Petrol türevi olduğundan dolayı elbette insan sağlığına bazı zararları vardır. Lakin çaresizlik sebebiyle bunu kim düşünecek? Ne demişler: Zaretler bazı olumsuzlukları meşru kılar!

Köylerde kara lastikten önce “çarık” denen ayakkabı giyilirmiş. Biz o günlere yetişemedik. Lakin bu çarıkların kimi evlerin duvarlarında asılı vaziyette olduğunu bizzat gördüm. Bir hatıra olarak saklandığını düşünüyorum. İyi ki saklamışlar. Şimdi bunlardan birkaç çift İstanbul’da bulunan köy derneğimizin müzesinde sergidedir.

İşlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan bu ayakkabı çeşidini dedelerimiz kendi imkânlarıyla imal edermiş. Her işte olduğu gibi bu işte de mahir olanlar bulunmuş. Kasabalarda yapılan çarıklar ise kimi işlemlerden geçirilerek daha incelikli, estetik ve dayanıklı olurmuş. Zira buralarda bu iş gelir getiren bir zanaat hâline gelmiş ve gelenekselleşmiş. Zamanımızda dahi bu tarz ayakkabılar pek çok çeşidiyle ve yemeni ismiyle şehirlerde alıcı buluyor.

Çarıklı hayatı tanımayan bizler için kara lastik köylü olmanın nişanesiydi. Dügünlerde, bayramlarda giyinmek istemez, kasabaya işimiz düştüğünde bu ayakkabılarla gitmek istemezdik. İstanbul’dan gelen yaşlılarımızın envaiçeşit gıcır gıcır ayakkabılarını görüyor, onlar gibi giyinmeye heves ediyorduk. Ne de olsa çocuğuz. O yıllarda, o yaşlarda, mantıklı düşünebilme imkânı bulamıyoruz.

Çevremizde olup bitenlerden ister istemez etkileniyoruz. Hâlbuki bizden önceki kuşaklara göre bu ayakkabılar büyük bir nimet, hayat koşullarının iyileşmesi yönünde adeta bir devrimdi.

Hakikaten o günün imkânlarını düşündüğümüzde çarıktan kara lastiğe terfi etmek, yakın gelecekte öküzlerin yerini traktöre, biçerdöver ve patosa devretmesi gibi bir şeydi. Bu yönüyle Anadolu’da sanayi devriminin kara lastikle gerçekleştiğini söylesek sanırım abartmış sayılmayız.

Düşünebiliyor musunuz tarlada çift sürüyorsunuz. Yoruldunuz, elinizi ayağınızı yıkayıp biraz dinlenmek istediniz. Ayaklarınız biraz nefes alsın diye çarıklarınızı kenara bırakıp başınızı yere koydunuz. Beş dakika sonra kalktığınızda bir bakmışsınız çarıklar meydanda yok. Yerinde yeller esiyor. O da ne? Çarığın teki, köyde boşa dolaşan bir köpeğin ağzında! Çarığı ha bire kemirip duruyor. Diğer çiftini çoktan mideye indirmiş bile. Güler misiniz ağlar mısınız?!

Köpeklerin bu marifeti, kıtlık yıllarında, savaş dönemlerinde açlıktan çaresiz ve bitap düşen köylülere ilham kaynağı olmuş. Yaşlılarımız anlatır. İnsanlar çaresizliklerinden bu çarıkları öğütüp kavurarak karınlarını doyurmaya çalışmış.

Çarığın doğal malzemedan yapılmış, sağlıklı bir giyecek olmasının yanında bazı dezavantajları da vardır. Mesela kuru havalarda ayağa kalıp gibi oturur. Gayet rahat ve ergonomiktir. Lakin yağışlı havalarda yumuşadıkça yumuşar bir müddet sonra da darmadağın oluverir. Onu tekrar derleyip

toparlamak epey bir zamanın heder edilmesine, bu da ürün kaybına sebep olur. Tabii ki bu durum köylünün pek hoşuna gitmez, işine gelmez.

Geriye dönüp baktığımda aradan kırk yıl geçmesine rağmen kara lastikle ilgili pek çok ayrıntı ve hatıra hayalimde canlanıyor.

Mesela kuzu ve oğlakları otlatmaya gittiğimiz yerlerde her zaman su bulunmazdı. Su ihtiyacımızı gidermek için epey yol yürümemiz gerekiyordu. Suyun bulunduğu yere ekseri nöbetleşerek gidiyorduk.

Bazen de yanımıza arkadaşımızın kara lastik ayakkabılarını alır, bir güzel yıkar, dönüşte içerisine su doldurup arkadaşımıza getirirdik.

Zor zamanlarda insanlar farklı çözüm yolları arayabiliyor. Bu da o günlerde susuzluğumuzu gidermek için bulduğumuz pratik yöntemlerden biriydi.

Düğünlerde bir istisna olarak damat yani güveyinin ayakkabıları iskarpin olurdu. Onlar da sırayla dolaşır. Yeni ayakkabı alınmaz, düğün sonunda götürülüp komşuya teslim edilirdi. Her şeyin borcu olur da pabucun olmaz mı?!

Kolay kolay yırtılıp yıpranmayan bu kara lastikleri ancak alt kısımlarında yer alan yivler, çizgiler düzleşince değiştirirdik. Bazen de arka kısmında kaynak yerlerinde yarıma olduğunda... Bir de ayaklarımızı sıktığında... Malûm o yaşlarda sürekli geliyoruz.

Bu ayakkabıların hafif dar olanı da geniş olanı da insanı bezdiriyordu. Ayakkabının sıkması genellikle ayaklarımızın büyümesinden. Lakin geniş olması daha ziyade büyüklerimizin tercihleriyle oluyordu. İhtiyatlı davranıp her zaman bir numara büyük ayakkabı alırlardı. Ha bire ayakkabı değiştirmemek için! Bu alışkanlık bize de sirayet etmiş olmalı.

Bugün dahi herhangi bir giyim kuşam malzemesi alacağım zaman bir beden büyüğünü tercih ederim. Lakin bunu yeni nesillere benimsetemedik. Zaman ve tercihler değişiyor. Biz kabullenmesek de bu böyle... Yeri gelmişken bahsetmekte yarar var. Kara lastikler birbirinin aynısı olduğu için bazı cemiyetlerde, cami çıkışlarında, özellikle Cuma namazı çıkışlarında kısa bir karışıklığa da sebep olurdu. Bunun önüne geçmek için bazı komşular lastiklerin kimi yerlerine delik açar, farklı renklerde ip bağlardı. Bu, karışıklığı bir dereceye kadar çözerdi. Eskiye lastikler çöpe atılmaz, arka kısmı kesilip terlik olarak kullanılırdı.

Fırat kenarına indiğimiz zaman suyun ötelere sürükleyip getirdiği eski kara lastik ayakkabıları toplar köye götürürdük. Bunların ökçelerinden

oyuncak araba için tekerlek yapardık.

Bir kiloluk zeytinyağı kutusunun etrafına dört delik deler, demir çivilerle lastikleri takar kendimizce oyuncak traktör imal ederdik. Bizim oyuncaklarımız işte bunlardı.

Kendi işimizi kendimiz görürdük. Ökçelerin dışında kalan lastikler çöpe gitmezdi. Büyüklerimiz bunları bir tarafa saklar yeri geldiğinde conta ve benzeri malzeme olarak kullanırdı. Hiçbir işe yaramasa kışın çıra olmadığı zaman iyi bir tutuşturmalık vazifesi görüyordu bu lastik kalıntıları.

İlk zamanlarda kara lastiğin fazla çeşidi yoktu. Hatta uzun yıllar tek tip olarak üretildi. Daha sonraları hanımlar için ileride renkleri de olacak bir model geliştirildi. Erkeklere göre bunlar daha çekici görünüyordu. Derken şimdilerde içi astarlı olanları bile üretiliyor.

1990'lı yıllardan itibaren köylerde kara lastiğin yanında turuncu renkli Mekap spor ayakkabılar tercih edilmeye başlandı. Lakin zorlu koşullarda yine o efsane kara lastikler görev başındadır.

1978 senesi idi. İlkokulu yaşlarımdan iki yıl önce bitirmiş İstanbul'un yolunu tutmuştum. Babamın çay ocağında çiraklık yapacaktım. Yıllardır hasretiyle yanıp tutuştuğum İstanbul'a kavuşmak tarifi imkânsız duygulara gark ediyordu beni. Lakin bu efsunlu şehre lastik ayakkabılarla girmek düşüncesi bütün sevincimi, heyecanımı gölgeliyordu.

İçimden bir ses bütün İstanbulluların toplanıp benim kara lastik ayakkabılarımı görmeye geleceğini söylüyordu. Köylü olmak, kara lastik giymek suç muydu? Düşünüyorum lakin çıkar bir yol bulamıyordum. Çaresiz kara lastikleri kuşanacaktım. Nihayet o büyük gün geldi. Kara lastiklerimle İstanbul'a, Beyoğlu'na selam verdim. İstanbul nice kara lastikler görmüştü o güne kadar. Bırakın kara lastiklerimi benim varlığımdan dahi haberi olmadığı İstanbul'un.

Kara lastiklerimden nasıl kurtuldum, onları nerelere sakladım hatırlamıyorum. Şimdi ise çocukluğumu sırtında geçirdiğim, üzerinde nice hayaller kurduğum ve bir daha asla kavuşamayacağım o kara lastiklerimi özlemle, umutla arıyorum.

KARA LASTİK DOKUNUŞLARI

◆ İbrahim Şaşma

Ah bu kara lastikler! Annemin ayaklarında daha bir güzel olan kara lastikler... Şehirden ilk getirilişinde siyah daha bir siyah olur, daha bir parlak. O yüzden parlak siyah, renklerin en güzelidir kadın anamın gözünde. Yılların yorgunu ayakları o kara lastiklerin içerisinde daha bir şereflenir. Sanki nasırlarından arınır o ayaklar o kara lastiğe girince. İlle de Bursalı Mehmet'ten alınacak bu ayakkabılar. Babamın yıllanmış arkadaşı olan ayakkabıcıda önce orta yerde kurulu kömür sobasının yanındaki tahta tabureye oturulacak, Bursalı Mehmet'in ikramı olan çay içilecek ve sonra her ne kadar şekli şemali birbirine benzese de kara lastiklerin içerisinde kara lastik seçilecek. Kara lastikleri var annemin. İki gözden ibaret toprak damlı evimizin içerisinde şehirden getirdiklerini serer babam. Poşetinden çıktığı anda hanemizin içerisinde kara lastiklerin kokusu kaplar ve ben bu kokuyu severim en çok. Hiçbir çiçeğin kokusu bende bu kadar güzel değildir. Annem bu. Karanın içerisinde gökkuşağının yedi rengini bulan kadın. Kudretini sabrından, tokluğundan ve yokluğundan alan kadın. Önce bir iğne iplik bulunacak, kara lastiğin burun kısmına bir işaret dikilecek. Koca kasabada bütün kadınların ayağında kara lastik olduğu için karışmasını istemez hiç. Genelde yonca yaprağı işler beyaz bir ipe kara lastiğin üzerine. Şimdi o yonca yaprağının üzerine düşen bir çiğ damlasına tutunup kaybolup gidiyorum uzaklara.

Sen de mi hasretini çekersin gidenlerin?

O zamansız vedayı, zamansız edenlerin.

Sen de mi kara lastik, firkate düşen misin?

Zemheride kor aşkın, narında pişen misin?

Nerede Fatma Kadın, ayaklarındaki nasır?

Benden iyi bilirsin, onu tam yarım asır.

Sen onun derunuydun, Yusuf yüzü yâr idin

Sen ki yüksek dağların, zirvesinde kar idin

İnkârı yok saklandın, başı üstünde hem de.

Bayramlık olmadın mı, bayram geldiği demde

Sen kaybolma diyerek boya sürdü yüzüne

Bin bir rengiydin onun, baktı durdu gözüne.

Yüzünde bozkır tozu, her dem sildi sakındı

Sen eşikte var isen, cennet bana yakındı.

Hiç sorma sebebini, gözlerimdeki nemin.

Benden çok sen öpmüştün, ayağımı annemin.

Sen ki Fatma Kadın'a, bir ömürlük yarmışsın

Gelin giderken bile, ayağında varmışsın.

Hâsılsın ay şavkının, kalbe değdiği demden.

Yedi rengini neden sakladın sen âdemden.

Yüzündeki her çizgi, dipsiz derin yâr gibi.

Sende anne kokusu, her zerrinde var gibi.

Bekleme gelmez seni firkate bürüyenler.

Çıplak ayak gezermiş, cennete yürüyenler.

Bir ömür o caymadı, ben ki nasıl cayarım.

Sen kapımda dur yeter, annem geldi sayarım.

Gönül seni ayazdan, ateşlerden sakınsın

Sende anne kokusu, bana benden yakınsın

Yazma ey kara lastik, sitem mektubu yazma.

Son seferinde seni, giymeyişine kızma.

Hiç sorma sebebini, gözlerimdeki nemin.

Benden çok sen öpmüştün, ayağımı annemin.

EMEK MARKA GARA LASTİK

◆ Fatih Tezce

Mastika ayakkabısı da giydik. Ortasından, yanından, üstünden delikli ayakkabılardı. Yağmur girince içine, ayaklarımız benek benek leke olur; ter izi kalırdı topuklarımızda. Ayaklarımızı, sular da vıcık vıcık sesiyle şut atar gibi gezdirir bundan da çok mutlu olurduk. Penye dediğimiz tişörtlerle daha anlamlıydı bu mastika ayakkabılar. Seksenli yılların kokusuydu bunlar. Bu koku yeri gelir ter kokusu, yeri gelir çamur lekesi, yeri gelir sonbahar esintisi olurdu. Naylondan ayakkabıydı altı üstü ama anlat anlat bitiremez, giy giy doymazdık.

Anlat anlat bitmeyecek bir ayakkabı markamız daha vardı: “Kara lastik”. Ya da Bafra ağzıyla diyecek okursak: “Gara Lastik”. Biraz parlakça olanına da “derbey” denirdi. Yaşlılar giyerdi daha çok derbeyleri. Kâh camiye giden dedelerimizin yolunda, kâh ev sohbetlerine giden anneannelerin ayaklarında görürdük. İçi kırmızımsı bez parçasıyla donatılmış, âdeta ayakkabıya da giyene de bir zenginlik katmıştı.

Bafra’da Kunduracılar Arastası her gün köyden gelenlerle dolup taşardı. Her türden ayakkabının rahatça bulunduğu bu Ayakkabıcılar Çarşısı’nda o yıllarda en çok sorulanlar arasında gara lastik ayakkabılar da vardı. Medrese Aralığı, Kadı Çeşme’si ve Kuyumcular Çarşısı üçgeninden sonra en çok uğranılan yer olan arasta, Bafra’nın haftası olan pazartesi ve perşembe günlerinde adeta iğne atsan yere düşmeyecek bir kalabalığa sahne olurdu. Bir de cumaları köylerden gelenler, çevre il ve

ilçelerden gelenler meşhur Bafra pidesi yedikten sonra arastaya uğrar, gara lastiklerini beyaz kâğıtlara sararak koltuklarının arasına sıkıştırır ve memleketlerinin yolunu tutarlardı. Emek markası ile üretilen bu ayakkabıları da giyenler zaten hep emekçilerdi. Tütün parası, pirinç tarlası, mısır satışı, karpuz kesimi gara lastiklerin ürünüydü.

Okullar kapanır kapanmaz gittiğimiz köyde giyilen ayakkabı her daim kara lastik olurdu.

Tarım şehri Bafra geniş ova olduğundan tarım ürünlerinin üretim aşamasındaki ayakkabısıydı kara lastikler. Çorapsız giyilince daha rahat ve kolay çıkardı ayaklar. Çorapla da zaten giyilemezdi. Pirinç tarlalarında gezen işçilerin ayakları hep karaydı. Bu karalık hem çalışkanlıktan hem de kara lastik ayakkabılardan.

Domates kasalarından araba yaptığımızda da ayağımızda kara lastik vardı, çelik çomak oynadığımızda da, kanalın başı dediğimiz sulama kanalının madımak topladığımız yamaçlarında beş taş oynarken de... Bir de araba lastiklerine tekerlek der, elimizi tekerlere vura vura sevinçten koştururken ayağımızdaki kara lastiklerin sıcaktan ayağımızdan kayıp gitmesine aldırmadan ırmağın kenarına doğru koşardık. Yorulmak biz çocukların henüz tanışmadığı bir eylemdi. Ne zaman ki gara lastikler ayağımızda eskir, o zaman da tahtalardan kendi imalatımız olan oyuncak arabalarımızın tekeri oluverirdi.

Siyah beyaz televizyon kanallarında Hikmet Şimşek’le Pazar Konseri sonrasında western filmlerindeki Kızılderili Oturan Boğa, Japon Samuraylar, Cüneyt Arkın’la tahtadan kılıçla Bizans surlarını keşfetmelerimiz çocukluğumuzun en güzel anıları... Televizyon sonrasında kendimizi sokağa attığımız, ismi gibi “emek” kokan, samimiyet ve bağlılık kokan gara lastik ayakkabılarımızın kokusu aslında hayatın kendi kokusuydu. Sonraki yıllarda gördüğümüz marka ayakkabılar, hiçbir zaman bize o emeğin ve samimiyetin kokusunu veremedi.

Yağmur, sanki bu ayakkabılarla daha renkli, bulutların altında bu ayakkabılarla gezen çocuklar daha neşeli, tarlaya bu ayakkabılarla gidenler daha nasipli, kara lastikli öğrenciler daha başarılıydı.

Geçip giden hatıralara selam olsun.

CIZLAVET / KARA LASTİK AYAKKABI

◆ Muhammed Kurtcephe

Geçmişimizde öyle anılarımız var ki kimi yüzümüzü gülümsetir, kimi yüzümüzü yere düşürür, gönlümüzü acıtır. İşte benimki de ruhumun derinliklerindeki bir acı. Birçoğuna göre sıradan bir şey, bugün benim için de sıradan ama o gün henüz bir çocukken kalbimin kırılmasına yol açan, sanki bir kusurmuş gibi yüzüme vurulan mahcup olduğum bir şey.

Ortaokul öğrencisiyim. Okulumuz Ashab-ı Kehf eteklerinde, şehrin bittiği noktada. Evimiz şehrin diğer ucunda. Her gün bir uçtan bir uca yürüyerek okula gelip gidiyoruz. Hani bir türkü var ya: “Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar” diye, işte bizim için bu okul da öyle idi. Şehrin tek okulu niçin böyle dağın başına yapılır hâlâ anlamış değilim.

Bugünden bakıp şehrin bir ucundan bir ucuna yürümek spor diyebilirsiniz lakin Doğu Anadolu'nun en batısındaki Afşin'in soğuğu bir başkadır. Hani sormuşlar soğuğa: “Memleketin nere?” diye, “Erzurumluyum ama Sivas'ta yaşarım.” demiş. Yalan, soğuk bizim köyde doğmuş Ashab-ı Kehf'in eteklerine yerleşmiş.

Yüzüm üşürdü, elim ayağım donardı ama içim hep sıcaktı. Ne de olsa çocuktuk, yaz da kış da bizim için oyun eğlence idi. Hele bir de kar yağarsa değmeyin keyfimize. Bir rampa bir de naylon bulursak günün nasıl bittiğini anlamazdık. Kimi zaman bir tepeden kimi zaman rampadan naylonlardan yaptığımız kızaklarla kayardık. Karda kaymayanımız yoktur, bunun dimağımızda bıraktığı his ise hepimizin malumu. Karlar biraz eriyip tekrar hava soğuduğunda oluşan buzlar okul yolunda eğlencemizdir. Buzda kayarak gider geliriz. Kimi zaman karda kimi zaman buzda kayarak bir kışı geçiririz. Kaymak için lazım olan ilk şey bir Cızlavet yani kara lastik ayakkabıdır. Orta ikinci sınıf öğrencisiyim ve okula kara lastik ile gidiyorum. Kimi kundura, iskarpin giyer, Mekap giyer, ben ise kara lastik, ne de olsa köy çocuğuyuz. Kara lastik su geçirmez ama soğuğu geçirir hem de ayaklarımızı dondururcasına yerin tüm soğuşunu emer. Kış gelip de kayma zamanı başladığında bizim ayakkabılar gözde olur. İyi kayar bu kara lastik.

Birçok kez yolda yürürken kığımızın üstüne dü-

şürüp canımızı acıtsa da hiç incitmez. Her defasın-da ayağa kalkar yolumuza devam ederiz.

Okul yolu uzun olduğu için her gördüğümüz buz, bizim için bir yarış pistidir. Kim daha uzun kayacak diye yarışırız. Eğer ayağınızda bir Cızlavet varsa yarışın galibisiniz demektir. Şöyle geriden bir yellenip (hızlanıp) koşarak buza ayaklarım değdiğinde kim tutar beni, kim bilir saatte kaç km hızla kayıyorum.

Kara lastik dedimse zihninizde bir tane canlan-masın. Bunun da yazlığı var, kışlığı var. Zengin için olanı var, fakir için olanı var. Yazları düz şe-kilsiz içi dışı gibi bir Cızlavet giyerdik. Kış olunca içinde varlığı yokluğu belli olmayan bir astarın ol-duğu Cızlavet giydiğimizde keyiflenirdik.

Bugün bile içim üşür, soğuk günlerde soğuktan taş kesilmiş kara lastikleri giydiğim günleri hatırlayınca. Ayaklarımız üşümesin diye çorap üstüne çorap giyerdik. Bulabilir de yün bir çorap giyersek değmeyin keyfimize.

Kıştan yeni çıkmışız, baharın sıcaklığı yeni yeni yüzümüze vuruyor, yolların çamur olduğu bir günde ayağымda kara lastiğim okuldan dönüyorum. Mahalleden arkadaşım ile yüksek yüksek tepedeki okulumuzdan çıkıp şehir merkezinden geçerek mahallenin yolunu tutmuştuk. Gamsız, kaygısız neşe içinde güle oynaya gidiyorduk. Yolda arkadaşımın babası ile karşılaştık. Bir süre beraber yürüdük. Bizim evin sokağına gelince ben döndüm onlar devam ettiler.

Ne oldu ise bu yol ayrımında oldu. Bugüne kadar içimi acıtan o cümleleri o an duydum. O cümleleri duyana kadar ben kara lastik ayakkabımla mutluydum, onlardan hiç şikâyet etmemiştim, aksine kış gelince havasını bile atmıştım. Arkadaşımın babası: “Şuna bak okula kara lastik ile gidiyor.” diyene kadar hiç ezilmemişim, hiç kalbim kırılmamıştı. Arkadaşım kundura giyiyordu, bense kara lastik... Biz arkadaşlık, aramızda bu konu hiç geçmemişti ama babası arkamdan beni çekiştirmişti. Yapılır mı be amca 13 yaşında bir sabiye, söylenir bu söz! Bak aradan yıllar geçti hala içim acır.

Kalbim kırılmıştı, hızlı adımlarla eve doğru yürüdüm. Bir an önce varmak, anama olanları anlatmak için evin kapısını çaldım. Kapı açıldı ama anam evde yoktu. Dediler ki anan köye gitti. Diyeceksiniz: “Baban yok mu?” Baba gurbette, ekmek parası peşinde. Yol gözük müştü yine. Mahalleden şehrin merkezine yine yürüyecektim ve yürüdüm. Köy garajına gelerek bir minibüse binip köyümüze gittim, anamı buldum.

Anama başından geçenleri anlattım: “Ana bana para ver, ayakkabı alacağım.” dedim. Canım anam

hiç ikilemedi, bana para verdi, şehre tekrar geldim. Öyle bir ayakkabı almalıydım ki en güzeli olmayıdı. Öyle de yaptım. Bir spor ayakkabı aldım. O zamanın en iyi markalarından bir spor ayakkabı idi bu. Benim de artık bir spor ayakkabım olmuştu. Ayaklarım yere değmiyor mu ne? Ne kadar rahatmış, yürürken ayağımın altında taşları artık hissetmiyorum.

Acaba bu gece ayakkabımla mı yatsam? En mutlu günlerimden biri olmuştu o gün. Olanda hayır olmuştu, komşu amca benim spor ayakkabı sahibi olmama vesile olmuştu. Canımı yakmıştı ama olsun artık bir ayakkabım var, hem de spor ayakkabı. Şimdi gidip göstersem “Bak amca ayakkabıma!” desem...

Mutluluk sahnemiz Türk filmi gibi bitecek mi acaba? Nerde...

Evimiz müstakil, girişi yerden 30-40 cm yükseklikte. Ayakkabılarımızı dışarı çıkarıyoruz. Eskiden bizim oralarda ayakkabılar içeri alınmazdı. Gerçi hâlâ müstakil evlerde ayakkabılar dışardadır. Benim için sıradan bir gün değildi bu gün ama ayakkabılar için sıradan bir gün, dışarı çıkarılacaktı. Öyle de yaptım. O gece huzurla ve mutlulukla uyudum.

Okula erken gitmeliydim, ne de olsa ayakkabılarım yeniydi. Arkadaşlarıma: “Bakın benim de bir spor ayakkabım var.” diyecektim. Erkenden kalktım, hazırlandım ve evden çıktım. Yedi kardeşiz, evin önünde anamın ayakkabısı ile birlikte sekiz çift ayakkabı var. O kalabalığın içerisinde benim ayakkabı ben buradayım diyor adeta. O da ne? Ayakkabımın teki yok. Nerede bu ayakkabı? Bende bir telaş! Evin etrafını arıyorum, bahçeye bakıyorum, ayakkabımın teki yok. Meğerse köpek almış gitmiş ayakkabımın tekini, maalesef bulamadık. Ayakkabımın mürüvvetini göremeden, bir gün okula spor ayakkabı ile gidemedim yine Cızlavet'e mahkum olmuşum. İçim bir kez daha yanmıştı. Şimdi söylenen söze mi yanayım, kaybolan ayakkabıma mı?

O günden sonra evin etrafında, bahçe kenarlarında o ayakkabımın tekini hep aradım durdum. Hâlâ da arıyorum.

Aradan çok zaman geçmedi ki bana: “Şuna bak okula kara lastik ile gidiyor.” diyen komşumuzu Cızlavet giyerken gördüm.

Ne büyüksün Allah'ım, o gün öğrendim ki kimseyi kınamayacaksın, gün geliyor kınadığın şey seni buluyor.

KARA LASTİK DEYİP GEÇMEYELİM

◆ Seher Keçe

Kara lastik ayakkabı denince aklıma babaannem gelir. Dışarı çıkarken meshinin üstüne kara lastik ayakkabılarını giyerdi. Nasıl da yakışırdı onun asil duruşuna; başı dik, yavaş yavaş, yerdeki karıncaları kollayarak yürüyüşü gözümün önünden gitmeyen resimlerdendir. O lastik ayakkabılar herhalde babaannemin olduğu için bendeki kıymeti ziyadesiyle fazlaydı; onları silip parlatmaya can atardım, bu işi vazife edinmişim kendi kendime.

Altmışlı yıllarda Ankara'da biz çocuklara da lastik ayakkabı alınır; ancak rengi kara değildi ama çizmelerimiz kara lastikti. Lastik çizmeleri ayağımıza geçirince kendimizi özgür hisseder; daha iyi koşar, daha güçlü oynardık. Pantolonun paçalarını da içine iyice yerleştirdik mi suların, çamurların içinde yürümek sorun olmak şöyle dursun eğlence halini alırdı. Belki de en lüks giysimiz onlardı; çoğu çocuğun paltosu, mantosu yoktu ama lastik çizmesi varsa gerisi teferruattan ibaretti. Siyah renk asilliğin simgesidir; gizemin, dengenin, tefekkürün rengidir. Hz. Peygamber Efendimiz (sav) Medine'ye hicret etmek zorunda kalınca Mekke mateme bürünür ve Beytullah karaları giyinir; böylece o tarihten itibaren kara renk, matemnin rengi de olur.

Kara lastikler zamanımızda da yoğun olarak kullanılıyor aslında; şehirlerde mesh üzerine giyenleri görüyorum. Kara lastiğin krallığını ilan ettiği yerler kırsal kesimler. Köy ziyaretine giderken hediye olarak lastik ayakkabı, çizme götürdüğümüz çok olmuştur. Dağda, bayırda, tarlada, dere, ahırda çalışırken ve ağaca çıkmak için ondan daha kullanışlı ayakkabı yoktur. Su çekmez, kolay temizlenir, kaymaz, ucuzdur, sessizdir, astarlı olanları vardır ve tamircisi yoktur çünkü genellikle tamire ihtiyacı olmaz, olursa da aile büyükleri yargan iğnesi ve sağlam bir ipe dikerlerdi diyecektim ama memlekette görüştüğüm bir ayakkabı tamircisi beni şaşırttı: "Araba tekerinin tamiri oluyor da kara lastiğin niye olmasın? Onları da onarıyoruz, deliklerini yamayıp, yapıştırıyoruz." dedi. Hele ayağında yün çorap varsa kara lastiğin giymine doyum olmaz. Köyden ısmarlarlar; artık renklisini ister oldular ve bu renk çoğunlukla sarı oluyor. Babaannem kara lastik ayakkabı giyerdi ama sarı rengi de sarı çiçekleri de çok severdi. "Sarı çiçeklerin rengi eskiden sarı değilmiş; onların rengi Allah'a olan aşklarından sararmış." derdi. Sarı, güneşin rengidir ve insan üzerinde pozitif etkisi vardır. Bu yüzden bütün dünya devletlerinde taksilerin rengi sarıdır.

Biz de çocuklarımıza kara değil de sarı lastik çizme aldık seksenli yıllarda; moda olmuştu nedense. Çocukların akli ermeye başlayınca: "Bizi lastik çizmelerle kandırmışsınız." demişlerdi. Kendimiz de hala yazlık evin bahçesinde çalışırken ve balığa çıkarken özellikle soğuk havalarda lastik çizme kullanıyoruz. Plaja gidenlerin kullandığı renkli, çiçekli, ajurlu lastik ayakkabılar da yabana atılamaz. Esas balıkçıların giydikleri bacak boyu kara lastikler onların can dostu durumundadır. Kış ve spor ayakkabılarının çoğunluğu tabanları lastik olduğu için çok mutlular.

Sözün özü, kara lastik giyinmek sağlık alametidir; ayağınızda kara lastik ayakkabı varsa suyu da, toprağı da, ağaç gövdesini de, madeni de hisseder, kendinizi doğa ile sarmaş dolaş bulursunuz. Kara lastik ayakkabı, bende samimiyet, vefa, doğallık duygusu uyandırıyor. Maden göçüğünden kurtarılan işçinin hastaneye kaldırılırken söylediği: "Çizmelerimi çıkarayım mı? Sedyeye kirlenmesin." sözlerini hatırlayın; bu vefa, samimiyet, doğallık, insanlığın zirvesi değil de nedir?

KADROLU MUHTAR-III- (Kara Lastik)

◆ Mehmet Pektaş

İlçe dolmuşuna bizim köylülerle birlikte bindik. Çok sinirliydim resmen burnumdan soluyordum. Boş koltuk ararken arkadan birisi seslendi:

-“Muhtarım muhtarım!” Baktım, iki saat önce indiğim otobüsteki yol arkadaşıym. Sinirim bir an için geçti, gülümsedim. Ona doğru ilerleyip yanına oturdum ve sordum:

-“Hayırdır yeğenim, sen de mi bizim ilçeye gidiyorsun?”

-“Evet, muhtarım.” dedi. Yol boyunca hep beni konuşturduğundan sorma fırsatım olmamıştı. Meğer delikanlı bizim ilçede görev yapan bir arkadaşını ziyarete gidiyormuş. Birden gözleri ayağımdaki takunyalara ilişti, gülmeye başladı.

-“Gülme yeğenim, zaten tepem atık.” dedim. Bu sırada ön taraftan bir ses duyuldu:

-“Aamat yörü gari voyn!” Tırı Mahmut, şoföre bağıırıyordu. Gönül şu takunyaları çıkar kafasına fırlat dedi. Yanımdaki genç:

-“Muhtarım bunlar ne böyle? Ayakkabıların nerede?” diye sordu.

-“Şu böğüren hayvan yok mu, o giydi.” dedim.

-“Onunkiler nerede?” diye sordu. Biraz içimi dökeyim diye anlatmaya başladım:

-“Biliyorsun otogara varınca Çullu Yusuf, koluma yapıştı seninle vedalaşamadan beni otobüsten indirdi. “Bana müsaade” deyip sıvışacaktım ki diğerleri de indi. Bizim Lap Osman: “Donuma işeyecem tuvalet nerede muhtarım?” dedi. Tuvaleti gösterip başımdan savayım şunu dedim. Tuvaleti gösterdim, bu defa ötekiler: “Haydin hep beraber gidelim.” dediler. Hep birlikte tuvalete gittik. Benden önce çıkmışlar, birer de sigara tellemişler, dışarıda bekliyorlar. Görevliye bir lira uzattım. Görevli:

-“5 lira daha vereceksin.” dedi.

-“Niye?” dedim. Bizim köylüleri gösterdi. Köylülere dönüp:

-“Ödesenize paranızı.” dedim. Cin Ali:

-“Bizde bozuk yok. Sen öde köyde hesaplaşırız.” dedi. Cebimde bütün 200 lira vardı.

-“Parayı gösterip bende de yok. Tek param bu dedim.” Cin Ali:

-“Bozduk, bozduk. Koskoca muhtarsın bozuk para lazım olur sana.” dedi. Şunlarla daha fazla muhatap olmayayım diye parayı ödedim. Niyetim cumayı başka bir camide kılmaktı. Bırakmadılar. Hep birlikte otogar camisinde cumayı kıldık. Namaz çıkışı bizimkiler kıvranıyor. Tırı Mahmut’un ayakkabılarını çalmışlar. Ben de onlarla birlikte raflara bakındım. Şu muydu, bu muydu diye bir iki ayakkabı gösterdim. Bu arada cami tamamen boşaldı. Tırı Mahmut:

-“Tamam, ben ayakkabımı buldum.” dedi. Baktım, benim ayakkabılar:

-“Çıkar ulan ayakkabıyı.” dedim. Çıkmadı. Yalın ayak düştüm peşine. Caminin avlusunda birkaç tur attık. Kaçtı. İmam halime acıyıp bu takunyaları verdi işte.” Yol arkadaşım, elini bacağıma vurup:

-“Sıkma canını köye varınca verir.” dedi.

-“Nah verir! dedim. Daha önce de yedi aynı halitti.” Kan beynime sıçradı. “Ben bu deyyusu vursam yeridir.” diye bağırdım. Dolmuştakiler benden tarafa döndüler. Bir iki kişi “Muhtarım hayırdır.” dedi. Bu defa utandım, başımı önüme eğdim. Yol arkadaşım:

-“Daha önce de mi ayakkabısını çaldırdı bu Tırı Mahmut?” diye sordu.

-“Hayır, benim ayakkabımı çaldı. Hem de düğün günümde...” Yol arkadaşım olayın detaylarını öğrenmek için ince ince soracaktı. O bir şey demeden anlatmaya devam ettim.

-“Ben sana nasıl kadrolu muhtar olduğumu anlattım. Muhtarlık yüzünden mahkeme, adliye, hapishane derken yaşım otuza dayandı. Yurt yuva kuramadım. Yeşiltepe köyünde evde kalmış bir kız var dediler. Gök Mahmut’un Ümmü. Bizimkiler yarı gönüllü, yarı gönülsüz kızını istediler. Düğün dernek kuruldu. Bizim köylerde damada çok eziyet ederler. Düğün günü bana da etmediklerini bırakmadılar. Başımda yumurta mı kırmadılar, acılı baklava mı yedirmediler, etek mi giydirmediler, orama burama iğne mi batırmadılar, sırtıma semer mi vurmadılar. Daha neler neler... Bir de her halta

bahşiş alırlar.”

-“Bahşiş her yerde var muhtarım.”

-“Vardır da bizimki kadar yoktur. Mesela damadın ceketini giydiren ayrı bahşiş alır, ayakkabısını çeviren ayrı bahşiş alır, tıraş eden ayrı, suyu döken ayrı... Bir de damadın eşyalarını çalmaya çalışırlar. Ondandır bahşiş alırlar. Kına gecesinin sonunda arkadaşlar beni falakaya çekmeye kalktılar. Üstüme çullanıp yere yıktılar. Tırı Mahmut ayakkabılarımı aldığı gibi kaçtı. Neyse dayağı yedik. Artık herkes evine dağılacak, Tırı Mahmut’tan ayakkabıları istedik. “Veririm ama bir oğlak isterim.” dedi. Her şeye tamam dediğimizden ona da tamam dedik. Mahmut: “Şimdi isterim, oğlak gelmezse ayakkabıları vermem.” dedi. O saatte oğlağı nerede bulalım. “Sabaha söz...” dedik. Adam Nuh diyor, peygamber demiyor. İhtiyarlardan söz verenler, kefil olanlar oldu. İkna edemedik herifi. Sonra bugünkü gibi yalın ayak peşine düştüm. Kaçtı. Oradakiler: “Sabah erken kalkılacak gidin yatın, sabah Mahmut’un gönlünü ederiz.” dediler. Çare yok, gittik yattık. Sabah oldu Mahmut’u aramadığımız yer kalmadı. Hiçbir yerde bulamadık. Camiden bile anons ettirdik. Yok. Sanki yer yarıldı, yerin dibine girdi.”

-“Neredeymiş?”

-“Sabaha kadar kafayı çekmişler, samanlığın birinde sızmış kalmış. Bizim bu kız alma işi çok sıkıntılı oldu. Kızın başta babası Gök Mahmut olmak üzere pek çok akrabası bu işe razı değil. Bizim muhaliflerin başı da anam. İki taraftan da bir şey olsa da bu iş bozulsa diyen bir sürü insan var. O yüzden her şeye aman bir tatsızlık çıkmasın diye “Eyvallah.” diyoruz. Yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik. Biz Mahmut’u ararken gelin alma vakti geldi, çattı. Geç kalmamak lazım. Bizim akrabalar: “Ayakkabı da eksik olsun, yürü.” dediler. Sen kara lastiği bilir misin?”

-“Ayakkabı mı?”

-“Evet.” Yol arkadaşım:

-“Bilirim, bilmesine de...” dedikten sonra şaşkın şaşkın yüzüme baktı, cümlesini tamamlayamadı.

-“Ayaklarımdaki kara lastiklerle yürüdüm.”

-“Damatlığın altına kara lastik olur mu yahu?” Yol arkadaşım muhtemelen bu resmi gözünün önünde canlandırıyordu.

-“Mecbur...”

-“Bizim o tarafta bağa bahçeye giyerler onu. Cızlavet vardır, bir de soğuk kuyu.”

-“Benimkiler soğuk kuyu kara lastik. Bizim o tarafta ona “taş kıran” derlerdi. Ben damatlığın altına giydikten sonra taş kıran unutuldu, muhtar ayakkabısı, muhtar lastiği demeye başladılar.”

-“Muhtarım ne desem bilemedim.”

-“O zamanlar İspanyol paça moda. Pantolonun altından ayakkabılar pek görünmüyor. Bizim akrabalar, kız evine varınca baban içeri girer gelini çıkarır, kimse kara lastikleri fark etmez, dedi. Düşük yola. Kız evine varınca kız tarafı illa ki gelini damat çıkaracak dediler. Kapıya vardım, kara lastikleri çıkarıp içeri adımımı atmıştım ki kızın babası ayakkabıları gördü. Görmesine de gerek yok aslında. Bu namussuz, ayağın terledi mi bir kokar ki... Biz de Tırı Mahmut’u ararken bir terledik, kızın kapısına gelince heyecandan bir daha terledik. İçeri ben girmeden koku girdi. Süt beyaz çoraplarım kapkara olmuş. Kızın babası yüzüme ters ters bakıp “Senin giyeceğin ayakkabının da seni bu eve damat diye sokanın da...” diye bastı küfrü. Ben de “Bilmem nettimin Mahmut’u.” diye Tırı Mahmut’a bir küfür salladım. Kızın babasının adı da Mahmut ya, kızın yedi oğlan kardeşi birden üstüme çullandı, sen babamıza nasıl küfredersin diye.”

-“Hayda!”

-“Anam bir taraftan bayılır, gelin bir taraftan. Birine kolonya, birine su... Herkes birbirine girdi. İhtiyarlar, sözü geçenler araya girmese kan gövdeyi götürecektir. Ortalık biraz sakinleşir gibi oldu. Derdimizi anlatmaya çalışıyoruz. Bir anda bu Tırı Mahmut köyün itini kopuğunu peşine takmış: “Yetiştim gardaşım!” diye böğürerek çıktı geldi. Dur demeye kalmadı gelinin kardeşlerinin arasına dalıp babasına bir tokat patlattı.”

-“Hoppala!”

-“İp koptu. Biz tekrar birbirimize girdik. Tekme, tokat, yumruk... Yemek kazanları devrildi, çadırlar yıkıldı, sandalyeler, taşlar, sopalar havada uçuşur.”

-“Sen yine hapsi boyladın desene.”

-“Bu defa hapse girmedik. Girmedik ama bizim düğün kaldı. O gün bugündür iki köyün arasında husumet vardır. Bu Tırı Mahmut’a sorsan ben orada yoktum der. Benim damatlık o gün lime lime oldu. Ayağımda kara lastiklerimle kaldım. O lastikleri hâlâ saklıyorum. Bu, Mahmut’un bana attığı ikinci kazık oldu. Lastiklerin yanına bir de takunya koyacağım artık.”

-“Sen bu Mahmut’a ne yapsan yeridir muhtarım.”

-“Bunda öyle bir şans vardır ki tam eşek şans. Ben bu Mahmut’a ders vereceğim derken bütün köyü ishal ettim, bir buna bir şey olmadı.” Yol arkadaşım, hemen atladı:

-“Deme, anlatsana nasıl oldu?” dedi.

-“Onu da inince anlatayım. Hem bu sayede belki bizimkilerden kurtulurum.” dedim.

LASTİKÇİ TAYYAR

◆ Halit Yıldırım

Lastikçi Tayyar elli yaşlarında, biraz kilolu, saç başı ağarmış, ön dişleri hem seyrek hem de bir ikisi düşük, sigara içmekten dişleri, bıyıkları ve surat rengi artık metamorfoza uğramış bir garip adamdı. Mütemediyen öksürür, konuşurken de sesi sanki kuyudan çıkar gibi hırıltı ile çıkardı. Geriden bakınca çektiği çilenin satırları alın kırışıklarından okunan bu çilekeş adam bir hayli de muzipti. Sanayideki yan komşusu kaportacı Ali Usta yaşça ondan büyük olduğu için Tayyar’la konuşurken gayet rahat konuşur, çoğu zaman argo tabirler havada uçuşurdu. Tayyar Usta ise “Büyüğümdür, ustamdır.” diye saygıda kusur etmezdi. Bu ikisi yan yana gelince etraftaki tüm ustalar hemen hasır iskemleleri ile koşarak gelir muhabbeti dinlerler, gülmekten yerlere yatarlardı. Tabii bazen kalfaları atlatan çıraklar da bu muhabbet çanağına kulaklarını bandırmaktan geri durmazlardı. Ancak farkına varıldıklarında ise en yakası açılmamış küfürler ile iş başı yapmak zorunda kalırlardı. Ama çıraklar ustaların aralarında ettikleri bir iki dakikalık muhabbet için bu bir iki küfür cümlesini gülerek sineye çekerlerdi.

O gün yine kaldırım taşında kaynayan semaver ile birlikte muhabbet demliği fokurduyor, kahkahalar sitenin arka sokaklarına kadar yayılıyordu. Muhabbetin kokusunu alan ustalar kalfalara işleri bırakıp hemen Lastikçi Tayyar’ın dükkânının yolunu tutmuşlardı.

Ali Usta yine lafı almış ele, düşmüş yola, son sürat, depil destek, frensiz bir şekilde anlatıyordu:

–“Ulan bu anası ölesice mesleğe hadi beni babam yokluktan verdi. Aha bu Tayyar puştunun babasının durumu iyiydi. Amma bunu niye verdi sanayiye biliyordunuz mu?”

O sırada Tayyar Usta’nın zaten kararmış teni utancından kızardığından morumsu bir renk almıştı. Söze Renocu Kâmil atıldı hemen:

–“Yav usta, babasının durumu iyi olsa bunu niye lastikçi yapsın? Adamın şaftı kaymış. Yüzündeki kırışıklara baksana. Sanki dünyanın gamını bu çekmiş gibi.”

Ali Usta bıyıklarını burup yere tükürdükten sonra başladı anlatmaya:

–“Lan oğlum Kâmil, onun alınının kırışıklarını benim gramafonda okutsam şart olsun sadece

oyun havası çalar. Lan bu puşt domuzluğundan, ince fikirliliğinden bu hale geldi. Eğer bir gram çile çektiyse eşek diye şu meydanda anırım namussuzum.”

Esnaf gülmekten yine yerlerdeydi. Boyacı Salih dayanamayıp hemen lafa atıldı:

-“Yav usta nerden de buluyon bu alengerli lafları? Biz de diyok ki “Bu Tayyar usta ne çilekeş adam!”

-“Lan oğlum bakmayın siz bunun mazlum durduğuna. Şeytan bile bunu görünce elini ardına koyup hatim indirip sessizce savuşur bunun yanından.”

Tayyar Usta da herkes gibi ellerini çarpa çarpa gülüyordu Ali Usta'nın laflarına. O da bir çift laf atıverdi ortaya:

-“Ben onu bi yakalasam zaten onun aaa...”

Ali Usta tekrar sazı aldı eline:

-“Bilyonuz biz bu Tayyar ile aynı köylüyük. İşte bu bizim Tayyar bi kabahat işlemiş. Ne yapmış bilyonuz mu?”

Herkes hep bir ağızdan merakla:

-“Ne bilek usta, anlatala!”

-“Bizim köyün ağasının bir şımarık göbeleri vardı. Adı neydi la onun?”

Tayyar Usta hırıltılı bir ses tonuyla:

-“Piç Sarı derdik. Adı batsın dürzünün. Namık'ı adı.”

-“Ha işte o Sarı Namık babasına bir Cızlavıt ayakkabı aldırır.”

O esnada çıraklardan birisi lafa girdi:

-“Ali Usta Cızlavıt ne ki?”

Herkes bir anda çırağa döndü. Tabii çırak soruyu sorduğuna, soracağına pişman olmuştu ama olan olmuştu bir kere. Zira Elektrikçi Celal çırağının sesini duyar duymaz birden kükremişti:

-“Ulan deyyus sen ne ara geldin laf dinliyon?”

O esnada Ali Usta devreye girdi:

-“Sus lan sen de! Burda senden büyük ustaların varken bizim yanımızda çırağa bağırıyon. Yav senin ustan da patavasızdı sen de öylesin! Yav baba, ata yanında gariya, bebağa nasıl bağırılmazsa büyük ustanın yanında kalfaya, çırağa azir, tazir edilmez. Kaşınla, gözünle uzaktan işmar edersin. Şuncacık muaşereti bellemediniz. Elleme bebaa, az da laf bellesin. Hem çayı kim dolduracak?”

Zılgıtı yiyen Celal Usta “Afedersin usta!” demekten başka bir şey yapamadı. Bu arada herkes Ali Usta'nın kendi el yapımı yanık yağ ve üstüğü ile yakılan semaverine baktı. Su fokur fokur kaynıyordu. Çayın mis gibi kokusu yanık yağ kokusu ile birleşince ilaç gibi kokuyordu. Öyle bir ilaç ki içen herkes bu çaya müptela oluyordu. Ali Usta lafa kaldığı yerden devam etti:

-“Salih oğlum eskiden öyle Nayk'mış, Adidas'mış nerde? Bildiğin kara lastik ayakkabı. Şu Tayyar Usta'nın şambrelleri gibi bir şey anıyacan. Sen şimdi şu bardakları kaynarla, milletin çayını dök. Haydi bakıyım aslanım göreyim seni, bardakları kırmadan doldur. Demi doldururken ardını bek kaldırıp çayı köpürtme ha!”

Salih kara lastik denilince olayı anlamıştı. Hemen semaverin başına geçip çayları Ali Usta'nın dediği gibi doldurmaya başladı. Ali Usta da bu kısa açıklamadan sonra anlatmaya devam etti:

-“İşte bu Sarı Namık'ın ayakkabıları bu Tayyar güzelce kesip topuklarından teker yapmış ve bir takosa takıp direktör diye sürmüş. Takosu da bir güzel kırmızıya boyamış üstüne de MF275 yazmış. Tabii olay anlaşılınca babası da Tayyar'ı bana getirdi: “Bunu bir lastikçiye ver. İyi lastik yapıyor. Lastikçi olsun.” dedi.” Ben: “Motorcu olsun.” desem de “Yok ille lastikçi olacak. Elin ayakkabısını kesmek neymiş bellesin köpoğlusı!” dedi. O gün, bu gün lastikçi oldu. Adı da Lastikçi Tayyar kaldı.”

O sırada Renocu Kâmil'in telefonu çaldı:

-“Alo”

-“Hı”

-“Usta yolda kalmış bir arabaya gitmiş, yarım saat gelir, de. Beklesin, çatlamadı ya!”

-“Ne?”

-“Oğlum tamam kısa kes benim dediğimi söyle. Onun acelesi varsa bizim de acelemiz var. İki lafın belini kırıyoruz şurda. Sohbetin kazası olmaz. İş bekler, laf beklemez!”

Herkes bu kısa diyaloga katıla katıla gülüyor bir yandan da el birliği ile bardaklarını karıştırıyorlardı. Kâmil Usta öfkeyle çayı karıştırmadan hörpümleyince hem dili yanmış hem de demli çay acı gelmiş olmalı ki acayip bir ses çıkarıp yudumladığı çayı yere tükürdü. Sonra da bir şey olmamış gibi başladı konuşmaya ama diğer ustaların gülmekten ellerindeki bardağı tutacak halleri kalmamıştı.

-“Öyle değil mi usta? Bekleyiversin hep iş olur mu? Azcik de morel lazım adama.”

Ali Usta başıyla onu tasdik edip tekrar mevzuya döndü:

-“İşte bizim Lastikçi Tayyar efsanesi de böyle doğdu. Öyle değil mi lan?”

O zamana kadar anlatılanlara gülen Tayyar biraz ciddileşerek hırıltılı sesiyle konuşmaya başladı:

-“Yahu usta iş hem öyle hem öyle değil. İşin aslı başka.”

Bu esnada herkes ciddileşip gözünü Tayyar Usta'ya dikmişti. Tayyar Usta cebindeki tabakayı çıkarıp bir sarma tütünü ateşledi. Bir iki nefes çekip başladı anlatmaya:

-“Usta sen bilirsin bizim köyün en garibi Öksüz Rıza vardı ya, işte Hasan Ağa bu çocuğa acır ve ona şerherden bir Cızlavık ayakkabı alır. Oğlu olacak bu Sarı itine der ki: “Bu ayakkabıları götür Rıza’ya ver. Sevinsin gariban.” Hasan Ağa rahmetli iyi adamdı biliyon ya. (Bu arada Ali Usta da başını sallayarak onu onaylıyordu.) İşte bu Sarı iti, okulda o garibana ayakkabıları verdi. Şart olsun Rıza yalın ayak gezerdi. O da buna çok sevindi ve ayakkabıları alıp hemen ayağına giydi. Garip, bir sevindi ki sorma gitsin. La valla ağladı Sarı puştunun boynuna sarılıp. Ben de Sarı’ya gidip “Çok sevaba girdin. İyi yaptın şu yetimi sevindirdin.” deyince bana ne dese iyi?”

Oradaki herkes hep bir ağızdan:

-“Ne dedi?”

-“Babam buna yeni ayakkabı almış. Ben kendi ayakkabılarımla değiştirdim. Önce yıkadım benimkileri. Kuruyunca kağıdına sardım. Bu salak da hiç bakmadan ayağına soktu. Nasıl iyi yapmışım de mi?”

Bu arada hep bir ağızdan en yakası açılmadık küfürler havada uçuştı. Hatta Ali Usta bile öyle bir salladı ki küfürü, oradaki herkes küçük dilini yutacaktı neredeyse. Zira o güne kadar kimse böyle musturlu bir küfür duymamıştı. Tayyar söze devam etti:

-“Lan ben bunu duyunca deliye döndüm. İçimden “Sen sevin it oğlu it, ben sana yapacağı biliyom.” dedim. O akşam el ayak çekilince bunların avluya girdim. Kapıdaki bunun ayakkabıları kapıtığım gibi bizim ahıra koştum. Güzelce ayakkabıların tabanlarını kestim, yuvarladım. Kenarlarını aynı direktörün büyük tekeri gibi dişli yaptım. Benim takosa taktım.”

Bu arada herkes “Helal olsun Tayyar Usta!” diye tezahürata başlamıştı. Tayyar sigarasından bir iki firt, çayından da bir yudum daha çekip anlatmaya devam etti.

-“Tabii bende de hıyarlık var. Kestiğim lastikleri ahırda bırakmışım. Ertesi günü babam bunları bulmuş. Beni çağırdı. İnkâr edemedim. Bir ton dayak yedim. Olanları anlatsam da dinlemedi. Tabii bu arada Sarı Namık alçağı da yaygarayı basmış. Babam da gidip Hasan Ağa’ya anlatmış olanı. Ama oğlunun yaptığı itliği anlatmamış tabii. Beni de ceza olarak sana getirip lastikçi yaptı. Babam o deyyusa ayakkabıları ödedi. Ben de boş durmadım, Hasan Ağa’ya durumu anlattım. Bunun üzerine Hasan Ağa ertesi günü okula geldi. Sınıfa girdi. Öğretmen: “Hoş geldin.” dedi emme Hasan Ağa öğretmene: “Bak öğretmen sen bunlara iyi ders veremiyon. Ben şimdi bir ders verecam sen

de seyret, iyi belle!” dedi. Sonra Namık ve Rıza’yı çağırdı. Oğlu Namık’a: “Senin ayakkabıların niye yeni?” diye sordu. O da: “Beni göstererek Tayyar ayakkabımı çalıp kesinci babası ödedi ya baba.” dedi. Bu kez Hasan Ağa: “Peki Rıza’nın ayakkabısı niye eski?” diye sordu. Sarı Namık bir anda kıpkırmızı oldu. Emme göbelde yalan gübür gibi: “Yeni niye satıp eskiyi almıştır.” demez mi? Hasan Ağa: “Rıza sana bu ayakkabıları Namık mı verdi?” diye sordu. Rıza da: “Evet Hasan emmi.” deyince yeni ayakkabıları eline aldı Sarı’nın suratına suratına çaldı. Öğretmen bile elinden alamadı. Sonra o yeni ayakkabıları Rıza’ya verdi. Rıza’nın ayakkabıları da bana. Öğretmene de: “Bunlara böyle ders vermezsen akıllarında kalmaz muallim efendi. İyi ver dersini.” dedi ve çıktı gitti.

Herkes şaşırılmıştı. Hep bir ağızdan:

“İyi de Namık’ın ayakkabılarını niye sana verdi Hasan Ağa?” diye sordular.

Tayyar gülererek cevapladı:

-“Niye olacak, onları da kesip takostan direktörüne yedek lastik yapmam için. Hatta hiç unutmam Hasan Ağa bana o gün: “Lan Lastikçi Tayyar, bunları da kesip teker yapacan. Bana da getirip gösterecen. Eğer beğenmezsem şart olsun senin ayakkabılarını da elinden alırım.” dedi.”

Ben de özene bezene bir çift teker yaptım Hasan Ağa’ya gösterdim. Hasan Ağa çok beğendi. Tabii biz lastikçi olduk ondan sonra.

Yine çırak Salih araya girdi:

-“Tayyar Usta peki Namık ne yaptı ayakkabısız?”

Tayyar usta kahkahayla gülererek cevapladı:

-“Babası o ite tam üç ay ayakkabı almadı. Yalın ayak okula geldi gitti tapan ayaklı deyyus!”

BİR ÇİFT ERMENEK BİR KİRİŞTEK

◆ Talip Kazgı

Anadolu'nun ücra bir köyünde yaşıyordu Mehmet Efendi. Hanımı komşu köyden ve uzaktan akrabaları Nezihe Hanım'dı. Yörük bir aileye mensuptular. Göçebe bir hayatları vardı. Birkaç baş inek, bir iki at, bir eşek ve kırk-elli kadar da kıl keçileri vardı. Geçimlerini bu hayvanların etinden, sütünden istifade ile sağlardı. Bazen keçilerinden kırptıkları kılları eğirerek çullar, kıl çadırlar yapar, bazen ineklerden elde ettikleri çökelek, süt ve tereyağını satarlar, kendi hallerince geçinip giderlerdi. Mehmet Efendi ile Nezihe Hanım'ın üçü kız, beşi oğlan sekiz evlatları vardı. Bir de kendilerini sayarsak tam on kişilik bir çekirdek aile idiler. Kâh dağların yamaçlarında, kâh akarsuların kenarlarında kıldan çadırlarını kurarlar, alabildiğince doğal bir ortamda kıt kanaat geçinip giderlerdi. İhtiyaçları halinde evin reisi Mehmet Efendi büyük oğlu Şahin'i de yanına alır, bir gün önceden yıkanıp kurutulmuş kara şalvarlarını giyirler en yakın kasabaya alışverişe giderlerdi. Kara şalvarın altına aksesuar olarak bir de *kara Ermenek* oldu mu çok güzel uyum sağlardı. Ermenekleri de yola çıkmadan önce iyice yıkar kuruturlardı. Boya istemezdi, fırça istemezdi. Kara şalvar ve kara Ermenek üzerine bir de beyaz mintan giydin mi tiril tiril olur, Paris moda haftalarının kreasyonları bu giyim şeklinin yanında halt ederdi.

Mehmet Efendi'nin en küçük oğlu altı yaşındaki Halil idi. Gerek kendileri gerekse ailenin tüm efradı Halil'i "son kesen" diye daha ayrı bir severdi. Tatlı, esmer, şirin bir çocuktur. Kendine has şivesiyle konuşmaya bir başladı mı herkes pür dikkat kesilir onu dinlemeye başlardı. Hoş peltekli bir konuşması vardı. Evin neşe kaynağı idi. Bazen büyümüş de küçülmüş dedirten tavırlarıyla ortama ayrı bir neşe katardı. Babasının yanında Yusuf Peygamber nasıl idiyse, Halil de babası Mehmet Efendi'nin gözünde öyle idi. Kasabaya incekleri zaman Nezihe Hanım ihtiyaç listesini Mehmet Efendi'nin eline tutuşturmasına rağmen, Mehmet Efendi çadırdan ayrılmadan önce mutlaka Halil'i kucağına alır: "Söyle bakalım Halil'im, baban sana neler alsın, canın ne istiyor koçum?" diye özel olarak onunla ilgilenmeden yola çıkmazdı.

Halil, abileri ile keçi gütmeyi, onlarla dağların yamaçlarında gezmeyi, keçileri yola düşürmeyi çok severdi. Hele de yavrulama dönemi gelince yavru oğlakları kucağına alır, öper koklardı. Ayağında

mavi bir plastik patik vardı. Üzerinde rengi solduğundan kiremit kırmızısına dönmüş, kol uçları biraz dağılmış, ince örgülü bir kazak; altında ise boyuna uygun dikilmiş bir küçük kara şalvarcık vardı. Siyah dalgalı saçları, kara zeytin gibi gözleri, uçuk dudakları, kirpik kirpik gözleri, minik elleri ve minik ayakları ile hayatın koşturmacası içerisinde her şeye rağmen yer bulmuş, şanslı bir çocuk görüntüsü arz ediyordu. Yani anlayacağınız Türk filmlerindeki gibi "fakir ama mutlu"ydü.

Halil'in giydiği plastik patik dere tepe gezmelere pek dayanmıyor sık sık bir yerlerinden yırtılıyordu. Abileri daha evvel işe yaramaz duruma gelmiş farklı renkteki patiklerin parçalarını, közde iyice kızdırdıkları maşa ile eritir, yırtık patiği yamarlardı. Halil'in ayağındaki mavi renkli patikte neredeyse dört beş tane yama göze çarpıyordu. Patikleri yamalıydı ama her zaman mutluydu küçük yörük Halil.

Halil'in babası Mehmet Efendi Ramazan Bayramı'na birkaç gün kala eşi Nezihe Hanım ve evlatları için kasabaya inmeye karar verdi. Herkesde bayram yaklaştığı için ayrı bir heyecan vardı. Mehmet Efendi, hanımına bir ihtiyaç listesi hazırlamasını Şahin ile kendisinin Ermeneklerini, kara şalvarlarını ve beyaz mintanlarını yıkayıp asmasını söyledi. "Yarın atlarla kasabaya doğru gidip bayramlık ihtiyaçlarımızı alalım." dedi.

Bu haber üzerine çocuklar heyecanla ihtiyaç listesine kendi isteklerini de yazdırmak için annelelerinin başına üşüştü. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Birisi: "Ana, babam bana balon da alsın. Ana babam bana oyuncak sulu tabanca alsın." Bir diğeri: "Ana bende pembe bir bluz istiyorum." Bir diğeri: "Papatyalı fistanlık istiyorum." derken ortalık bir anda cümbüş alanı gibi oluverirdi. Sadece Halil bu kalabalıktan biraz uzaktı. Çünkü babasının yola çıkmadan önce kendisine özel olarak ne istediğini soracağından emindi.

Ertesi günü Mehmet Efendi ve büyük oğlu Şahin kahvaltıdan sonra atlarına semerlerini vurup heybelerine de arpayla karışık biraz saman koydular. Ayaklarında kara ermenek, kara şalvar ve üzerlerinde beyaz mintanla sanki aynı sahneye çıkan tek tip sanatçı görünümünde idiler. Mehmet Efendi tıraşını olduktan sonra zeytin yağı ile palabıyıklarını iyice bir şekillendirip burarak ve hafifçe öksürerek Halil'i yanına çağırırdı.

-“Halil koçum gel bakalım yanıma.” dedi.

Halil zaten bu anı bekliyordu. Yerinden bir mızrak gibi fırladı ve kendini babasının kucağına attı.

-“İşte geldim babaaa!” dedi. Babası:

-“Halil'im söyle bakalım baban sana bayramlık neler alsın?” dedi.

Halil heyecanla:

-“Baba bana bayramlık Ermenek al. Patiğim iyice yırtıldı. Her tarafında yama var. Kayalık yerlerde, dikenli yerlerde gezerken ayaklarıma çalılar, dikenler batıyor. Hem de keçilerin yönünü çevirmek için hızlı koşamıyorum.” dedi.

Bu arada gözleri babasının ayağındaki Ermeneklerde idi.

-“Ben de büyüyünce senin gibi kocaman bir Ermenek, kocaman bir şalvar ve böyle kocaman bir beyaz mintan giymek istiyorum. Ben de senin gibi ata binip kasabaya gideceğim büyüyünce.” dedi.

Bu olaya şahit olan tüm aile hep birlikte anlaşmış gibi gülüşüverdiler.

Mehmet Efendi o gün akşama doğru çadıra döndüğünde atların semerlerinin etrafı poşetlerle dolu idi. Sanki bir çerçi gelmiş gibi bütün aile atların başına üşüştü. Halil'de ise apayrı bir heyecan vardı. Kasaba yolunu gören yakındaki tepeliğe sık sık giderek babasının yolunu gözleyip durmuştu gün boyunca. Hayalinde pırıl pırıl kara bir Ermenek tütüyordu. İşte o an nihayet gelmişti. Nezihe Hanım çocukların yardımı ile yükleri attan indirdikten sonra, Şahin de yol yorgunu olan atları sulayıp geri döndü. Çocuklar analarının başına üşüşürken Halil'in gözü babasında idi. Babası bu durumu bildiği için elindeki bir poşeti göstererek:

-“Gel bakalım Halil'im, minik koçum benim.” dedi. Halil koşarak babasına sarıldı:

-“Baba benim Ermenek'im aldın değil mi, bu saate kadar evden hiç ayrılmadım ne zaman geleceğini bilmediğim için.” dedi.

-“Ne ermeneği oğlum, sana güzel bir kırıştekte aldım. Düz yerlerde fırıl fırıl döndürürsün artık.” dedi. Halil'in yüzü birden ekşidi:

-“Baba ben Ermenek istemişim ki... Kırıştekte istemedim ki...” dedi ağlamaklı bir şekilde.

Dudakları büzülmüş, gözleri kısılmaya başlamıştı. İki de bir burnunu çekiyor ağlamaya hazırlanıyordu sanki. Yanakları pancar gibi kızarmış, saçları rüzgârda bilinmez duygulara doğru sessizce dalgalanıyordu. Mehmet Efendi, Halil'e poşetten çıkardığı kırışteği uzattı. Halil elini dahi uzatmadı. Büyük bir hayal kırıklığı yaşıyordu. Boynu bükük bir halde ellerini birbirine kavuşturmuş bir suçlu gibi kenara çekilmişti. Bir dediğini iki etmeyen babası ona hem de bir bayram öncesi çok arzu

ettiği kara Ermenek'i nasıl da almamıştı. Bu duruma hiç inanası gelmiyordu küçük yörük Halil'in.

Babası, Nezihe Hanım'a seslendi:

-“Hanııııııı indirdiğiniz eşyalar arasında kara bir poşetin içerisinde gasteye sarılı bir şey olacak. Onu bana salsana” dedi.

Halil'in birden gözleri ışıldadı. Yoksa, yoksa bu bir şaka mıydı?

Abisi Necdet, babasının istediği poşeti alıp getirdi. Babası da direk Halil'e uzattı:

-“Aç bakalım oğlum ne varmış bunda bir bakalım.” dedi.

Halil poşeti bir çırpıda bir kenara atıp alelacele poşetin içerisindeki gazeteyi parçalamaya başladı. Heyecandan dilini ısırıyordu farkında olmadan. Aman Allah'im gazetenin içinden bir çift pırıl pırıl kendi ayaklarına uygun kara bir Ermenek çıkivermişti. Bir anda sevinç çığlıkları atmaya başladı. Az önceki üzgün halinden eser kalmamıştı:

-“Baba, babacığım benim... Çok sağ ol baba kocaman sağ ol.” dedi sevinçle.

Hemen ayağındaki yamalı plastik patikleri çıkartıp yeni Ermenek'lerini giydi. Ayağına şıkı gibi oturmuştu. Giyer giymez kıl çadırın önündeki alana doğru hızla koşmaya başladı. Hopluyor, zıplıyor, yuvarlanıyor, sevinçten uçuyordu. Babasından hayatının en anlamlı hediyesini almıştı. Bir anda koşarak geri çadıra döndü. Artık çok daha rahat koşuyordu. Babasının aldığı ikinci hediye aklına gelmişti: kırıştekte.

Kırışteğini alıp koşarak çadırdan geri dışarı çıktı. Çadırın önündeki az otlu düz bir bölgedeki otları elleriyle söküp iyice temizledi ve yeni Ermenek'leri ile toprakları, otları ayakları ile bir kenara itti. Bir metre kadar yer düzleşmişti bir çırpıda. Hemen kırışteğini ipi dolayıp hazırladığı toprak düzlüğe fırlattı. Kırıştekte dönüyor, etrafında Halil de geniş daireler çizerek mutluluktan dönüyordu. Bugün Halil'in en mutlu günüydü kendini bildi bileli. Babası ona çok istediği Ermenek'i almakla kalmamış üstüne bir de kırıştekte almıştı. O gece Halil, kara küçük Ermenek'lerini göreceği şekilde yatağının başı ucuna koymuş, kırışteğini de yastığının altına sokmuştu. Gözleri Ermenek'lerdeydi. Yarın abileri ile keçi gütmeye gittiklerinde derelerde, kırlarda nasıl cirit atacağını, keçileri nasıl çevireceğini, köpekleri Varak ile nasıl yarışacağını hayal ederek sevinç içinde geceye yumdu gözlerini. Ertesi günü herkes erkenden kalkmış kahvaltı sofrasında buluşmuştu. Nezihe Hanım kızlarıyla keçi ve inekleri sağlamış, kahvaltayı hazırlarken diğer evlatlar da atları, inekleri yemlemiş, keçileri gütmek için hazır hale getirmişlerdi. İnekleri bugün gütmeye çıkart-

mayacaklardı. Gidecekleri yer biraz uzaktı çünkü. Halil de tüm heyecanıyla sofradaki yerini almış bir an önce abileriyle keçileri gütmeye gitmek için sabırsızlanıyordu.

Kahvaltıdan sonra Halil ve iki abisi köpekleri Varak da dahil olmak üzere keçileri önlerine katarak yola koyuldular. Birçok keçinin boynunda ormanda kayboldukları zaman bulunmaları için çingiraklar asılıydı. Halil yola çıkarken kırısteğini de özellikle yanına almış şalvarının cebine koymuştu. Şalvarının cebinin kırıştekten dolayı kabarmış olması Halil'e ayrı bir zevk veriyordu. Arada elini cebine sokarak kırıştığına dokunuyor ve bundan büyük bir haz duyuyordu. Anaları azık olarak sabahleyin kahvaltıdan artan peynirden, çökelekten başka haşlanmış yumurta, ayran, yufka ekmeği, yeşil soğan koymuştu. Bayrama üç gün vardı.

Nezihe Hanım büyük kızı Elif'e seslendi:

-“Kızım kazana su doldur da altını yak. Bugün giysileri ve çulları, yatak, döşek, minder kılıflarını iyice yıkayalım. Bayramda akrabalar bize uğrar. Her şey tertemiz olsun bayram öncesi.” Elif.

-“Tamam ana ben kazana su doldurur altını yakarım. Siz de Cahide ile kılıfları sökmeye başlayın işim bitince birlikte devam ederiz diğer işlere.” dedi. Remzi ile Hayri azıklarını eşekleri Karadonlu'nun üzerindeki heybeye koymuşlar ve yola revan olmuşlardı. Bugün Kekikli Yar dedikleri bölgede güdeceklerdi keçilerini. Kekik yiyen keçinin eti daha lezzetli olur diye her yıl bir iki haftalığına, uzak da olsa o bölgeye giderlerdi. Yarılarla dolu, sarp yamaçları olan düzlüğü az bir bölgeydi. Sık sık uçurumlar göze çarpar bazen korku verirdi oralarda dolaşan insanlara. Yamaçların tepelerinde kartallar uçuşur, düzlüklerinde ise keklıklar uçuşurdu. Halil buraya ilk defa gidecekti. Onun derdi yolun uzunluğu veya bölgenin tehlikeli oluşu değil, yeni kara Ermenek'leriyle dağlarda keçilerin ardında koşturmak ve fırsat bulursa da kırıştekte döndürmekti. Bugün ilk defa o eski, yamalı patiklerden kurtulmanın zaferini dağlarda koşarak kutlayacaktı. Çok mutluydu.

Gidilecek bölge keçilerle yaklaşık olarak iki-üç saat kadar sürüyordu. Abileri Remzi ve Hayri'nin geçtiği yollardan şimdi Halil de geçiyordu. Remzi ve Hayri gidecekleri bölgeyi çok iyi biliyorlardı. Halil'i fazla yorulmasın diye Karadonlu'nun üzerine bindirmek istediler. Çünkü yol çok uzundu. Ama Halil binmeyi kabul etmedi. O saatlerce yürümek yeni Ermenek'inin tadını çıkarmak istiyordu. Yeni Ermenek'leriyle koşarken çıkan tozlar havaya dağılırken, Halil'in neşesi de dalga dalga etrafa yayılıyordu.

Üç saat kadar sonra Kekikli Yar bölgesine ulaştılar. Remzi ile Hayri her geldiklerinde altında mola verdikleri büyük çamın altında konakladılar. Saatlerdir yol yürüdüklerinden ayaklarına kara sular inmişti. Keçiler sanki sayfiye yerine gelmiş gibi kayalıkların üzerlerinde cirit atmaya, burcu burcu kokan kekikler arasında yayılmaya başladılar. Çingirak seslerinden nerede oldukları hemen belli oluyordu. Abileri Halil'i de yanlarına alıp biraz çamın gölgesinde uyuyalım dediler. Keçilere köpekleri Varak göz kulak olacaktı bu arada. Varak yerinde duramıyor keçilerin etraflarını bir bekçi edasıyla dolaşip kontrol ediyordu. Bu durum Remzi ve Hayri'ye ayrı bir güven veriyordu.

“Bu rahatlıkla hiç olmazsa bir yarım saat kestirelim. Havalarda sıcak zaten. Uyanınca keçileri bir kontrol eder azıklarımızı çıkartır yemeklerimizi yeriz.” diye konuşular.

Halil'e kalsa hiç uyumak istemiyordu ama küçük bedeni bu yorgunluğa daha fazla dayanamadı ve yere serdikleri şiltenin üzerine abileri ile birlikte ayaklarındaki Ermenek'lerini dahi çıkartmadan uzandı. Az sonra üç kardeş öğle vaktinin sıcaklığı içerisinde büyük çamın gölgesinde uyuyakaldılar.

Aradan yirmi dakika bile geçmeden köpekleri Varak'ın havlaması ile uyandılar. Aslında Varak asayişin berkemal olduğunu bildirmek için havlamıştı ama kardeşler yine de her ihtimale karşı kalkmak zorunda kaldılar. Remzi küçük kardeşi Hayri'ye keçileri bir kontrol etmesini söyledi:

-“Ben de sen gelene kadar sofrayı hazırlarım. Halil'i de sofrayı hazırlayınca kaldırırsın.” dedi.

Remzi yavaş yavaş heybeden azıkları çıkarıp sofrayı hazırlamaya başladı. Anasının azık olarak koyduğu bütün yiyecekleri sofraya koydu. Haşlanmış yumurtaları, patatesleri soydu, dildi, üzerlerine tuz ve kırmızı toz biber attı. Ayranları taslara koydu. Bu arada Halil'i dürterek:

-“Halil kalk bakalım, yemek yiyeceğiz, hadi kalk artık.” diyerek sesledi.

Halil gözlerini ovuşturarak kalktı. Az sonra Hayri de keçileri kontrol edip geri dönmüştü. Korkulacak bir şey yoktu. Keçiler tahmin ettiği yerlerde yayılıyordu. Birlikte sofraya oturdular ve “Bismillah” diyerek yemeklerini yemeye koyuldular. Bu arada Varak'a bir parça ekmeği vermeyi de ihmal etmediler. Öğle yemeğinden sonra Remzi ile Hayri sırası ile keçileri kontrole çıktılar. Bir ara Halil de abilerine özenerek:

-“Remzi abi bu defa da keçileri ben kontrol edeyim ne olur.” diye yalvardı. Gerek Remzi gerekse Hayri, Halil'in bu tür isteklerine hep olumsuz cevap veriyorlardı.

-“Bizimle gelersen gel. Ama yalnız başına olmaz bu iş Halil. Buralar hep yar dolu. Allah korusun ayağın bir kaysa seni ta uçurumun dibinde zor buluruz. Buralar çok tehlikeli senin için.” diyerek onun bu tür isteklerini olumsuz karşıladılar.

Remzi bir ara tuvalete çıkacağım diyerek oradan uzaklaşınca biraz daha yufka yürekli olduğunu bildiği Hayri abisine yalvarmaya başladı Halil.

-“Hayri abi, ne olur benim tek başıma keçileri kontrol etmeme izin ver. Bak ben de büyüdüm artık. Hem yeni Ermenek’lerim de var. Ayağım da kaymaz bir yerden. Haydi Hayri abi, Remzi abim gelmeden gidivereyim ne olur.” diye yalvardı.

Bu ısrar karşısında yufka yürekli olan Hayri daha fazla dayanamadı:

“Varak’ı da yanına al öyle git. On dakikaya kadar yakındaki keçileri bir kontrol et gel, tamam mı?” diyerek onu yolladı. Remzi abim de gelirse “Az ilerde Varak’la oynuyorlar.” derim diye geçirdi içinden. Aynen de öyle yaptı. Remzi geri döndüğünde Halil’i göremeyince ilk işi:

-“Halil nerede?” diye sormak oldu. Hayri:

-“Az ileride Varak’la oyun oynuyorlar. Biraz düzlük yerde kırıştekte döndürmek istiyormuş.” dedi. Halil ise abisinden izini koparır koparmaz yarlara doğru koştu. Varak da ardından koşturuyordu. Ayaklarındaki Ermenek’le uçuyordu sanki Halil. Bir ara bir yarın başında durdu hafif geri çekilerek aşağıya doğru baktı. Aşağıda sıra sıra çınarların arasında güzel bir nehir, gümüş bir yılan gibi kıvrılarak akıyor. Zaman zaman abileri patika bir yoldan aşağıya iner ve hem pınar suyu içerler hem de keçileri sularlardı. Yarın başında ufak bir düzlük alan olduğunu görünce hemen aklına cebindeki kırıştekte geldi Halil’in. Yarın başında olduğunu falan unuttu ve cebinden kırışteğini çıkartarak bu düz alanda çevirmek istedi. Cebinden çıkardığı kırışteğin ipininin bir ucunu şahadet parmağına bağlayıp geri kalan bölümünü kırışteğe iyice doladı ve düz alana doğru fırlattı. Kırıştekte hızla dönmeye başladı. Halil sevincinden hiçbir şeyi fark etmiyordu bile. Bir ara dönen kırıştekte düz alanda bulunan bir kaya çıkıntısına değdi ve yönünü değiştirerek hızla uçuruma doğru yöneldi. Halil kırışteğini almak için ani bir hareketle bir iki adım attığında ayağını bir kayaya çarptı ve dengesini kaybederek uçurumdan yuvarlanmaya başladı. Düşerken de:

“Babaaaa... Babaa... Baa... Baa!” diye bağıyordu zavallı Halil’cik. Halil’in kayadan düştüğünü gören Varak yüksek sesle havlamaya dikkat çekmeye çalıştı. Varak’ın acı acı havladığını duyan Remzi ve Hayri yerlerinden aniden fırlayıp köpeğin sesinin geldiği yöne doğru hızla koşturmaya

başladılar. “Aman Allah’ım, eyvah! Halil’e bir şey mi oldu yoksa.” diyerek korkarak koştururken bir yandan güçleri yettiğince acı içerisinde “Halill... Halillll!” diye bağıyorlar, fakat bağırılmalarına karşılık hiç bir cevap alamıyorlardı. Yüz metre kadar sonra köpeğin havladığı yarın başında idiler. O kısa süre içerisinde sanki ölmüş ölmüş dirilmişlerdi. Sonucu onlar da bilmiyor, varlık ve yokluk gibi yaşamakla ölmek çizgisinin bir anına şahit oluyorlardı şimdi. Yardan aşağı baktıklarında aşağıdan yukarıya doğru bir toz bulutunun yükseldiğini gördüler. Orada öylece bir heykel gibi donakaldılar. Korktukları şey başlarına gelmişti.

“Halil, Halil’im, gardaşım!” diyebildi Remzi titrek bir ses tonuyla. Hayri’nin nutku tutulmuştu sanki. Bir kelime dahi edecek mecali yoktu. Kardeşi Halil’in yardan düşmesinde kendini suçlu hissediyor, için için kendini yiyip bitiriyordu. Varak bir o yana bir bu yana acı ile koşturarak havlayıp duruyor, yerleri kazmaya çalışıyor, arada bir uçurumun ta ucuna kadar varıp sanki atlayacak gibi duruyordu. Keçiler ise çingirakları öte öte tüm bu olanlara bir anlam veremiyor afiyetle kokulu kekiklerden yemeye devam ediyorlardı.

Remzi bir an kendini toparladı:

-“Hayri köpeği burada bırak keçilere bakadursun. Sen patika yoldan eşeği aşağı uçurumun dibine pınarın başındaki çınarın oraya indir. Ben hemen aşağı iniyorum geç kalma bir an önce çadıra yetiştirelim Halil’i. İnşallah sağ kalır. İnşallah Allah bize bağışlar. Daha sonra sen keçileri bekletmeden bir an önce toparlar çadıra dönersin.” dedi.

Hayri “tamam” bile diyemedi, yüzü kızarmış ve kan ter içerisinde derin derin soluyordu. Kendini çok suçlu hissediyordu.

Büyük çamın kenarındaki eşeği almak için koştu. Remzi ise kestirme patika yoldan aşağı, çalılara tutuna tutuna koşturarak ırmağa doğru iniyordu. Bu arada içinden bildiği tüm duaları okuyordu. On dakika geçmeden aşağıya ırmağın olduğu vadiye inmişti. Koşarak Halil’in düştüğü yere vardı. Gördüğü manzara karşısında donakaldı Remzi. Küçük Halil’in kafası kayalara çarparak ezilmiş kolları, ayakları kırılmıştı. Bir et yığını gibi kan revan içerisinde bulunuyordu küçücük bedeni. Remzi, Halil’i kucağına aldı: “Halil, Halil, gardaşım ne olur ölme Halill!” diye bağıyordu. Halil’in vücudu daha sıcaklığını koruyordu. Remzi, kardeşinin yüzünü öperken kaşlarından sızarak süzülen kan ılık ılık yanaklarına değiyordu. Tam düştüğü yerde kendisinden önce düşen kırıştekte tozlanmış bir halde orada duruyordu. Halil’in ayağındaki Ermenek’lerden birisi düşerken ayağından fırlamış

ve kayalardaki bir çalıya takılıp kalmıştı. Bu arada sağ şahadet parmağında, kirişteği döndürmek için doladığı ip hâlâ takılı duruyordu. Remzi, kardeşini öpüyor, kokluyor fakat bir cevap alamıyordu. Irmağın kenarında bir aşağı bir yukarı koşturuyor:

-“Hayri... Hayri... Nerede kaldın, çabuk getir şu eşeği!” diye bağırip duruyordu.

Halil’in küçük bedeni bunca çarpmaya dayanmamış ve oracıkta ölüvermişti. Nabzının atmadığını anlayan Remzi kucağında Halil ile birlikte çöktü kaldı, hıçkıra hıçkıra yüksek sesle içten içten ağlamaya devam etti. İstemeyerek de olsa kardeşinin düştüğü yere doğru başını şöylece bir kaldırıp baktı. Gördüğü manzara onu daha da yıktı. Çünkü kayaların tam da ortasındaki bir çalının başında Halil’in ayağından fırlayan küçük kara Ermenek’in takılıp kalmış olduğunu görüverdi. Yüreği bir kez daha yandı bir köz gibi. Bir Halil’in ayağındaki Ermenek’e baktı, bir kayalarda çalıda asılı olan Ermenek’in diğer eşine ve bir de yanı başlarında öylece duran kirişteğe. Kucağındaki altı yaşındaki kardeşi Halil’i sarılıp öperek kokladı, kokladı. Dünkü ve bugünkü mutluluğu gözlerinin önüne geldi bir an. O neşeli ve heyecanlı koşuşturmaları, bir iki saat evvel mışıl mışıl büyük çamın altında uyuması, son yemek yiyişleri, babasının ona dün yaptığı sürpriz...

Sürpriz derken aklına birden, ölümüne sürpriz hediye diye alınan bu kirişteğin sebep olduğu geldi.

-“Ah baba ahh! Sadece Ermenek alsan yetmez miydi? Halil senden sadece bir çift ermenek istemişti. Bu kirişteği almaya ne gerek vardı. İşte bak aldığın kiriştek can gardaşımızın ölümüne sebep olsun. Ne gerek vardı da bu kirişteği aldın. Şimdi sen de yandın, anam da yandı biz de yandık ahhh!” diyerek kardeşi Halil’e sıkıca sarılıp hıçkıra hıçkıra ağlamaya devam etti.

-“Dün güldüren sürpriz bugün bizi ağlattı. Bu nasıl bir olaydır Allah’ım. Hayır değil şer çıktı bu kirişteğin işi. Keşke almasaydın kirişteği babaaa!” diyerek bağırırken bir ayağıyla yanı başında duran kirişteğe öfkeyle bir tekme salladı. Kiriştek yuvarlanarak ırmağa düştü ve nehrin akıntısında kısa sürede gözden kaybolup gitti. Ama bir ömür boyu sürececek acısı yüreklerde öylece kalakalacaktı.

Remzi, Halil’in şahadet parmağında hâlâ takılı duran kirişteğin kanlara bulanmış ipini çıkardı ve koklayarak şalvarının cebine koydu. Sağ ayağında duran tek, minik kara Ermenek’i de ayağından çıkartarak şalvarının diğer cebine koydu. Yüzü gözü kan revan içerisinde olan Halil’i pınarın aktığı büyük çınarın dibine doğru götürdü ve buz gibi pınar

suyla Halil’in kanlı yüzlerini, ellerini, incitmeden ağlaya ağlaya silmeye başladı. Oysa planlarına göre ilerleyen saatlerde bu pınardan akan suyla çay demleyip içeceklerdi. Yaşadığı şu vahim olay yüreklerinde çöl sıcakları estirmiş, ciğerlerini acıyla yakmıştı ama buz gibi pınardan bir damla soğuk su içmeyi dahi düşünmemişti. Demek ki acı hemen yanı başınızdaki mutluluğu dahi akıllardan alıp götürüyordu.

Çocuk yaşta sönen bir umudun sessizliği, hemen yanı başında akan Kınalı Yar Irmağı’nın akan suları içinde sessizce gidip cennete vasıl oluyordu sanki.

Yarın başından Varak’ın acı acı inleme sesleri geliyordu kulağa. Keçilerin boyunlarındaki çingiraklar sanki seslerinin ulaştığı her yere çadırın küçük yürüğü Halil’in öldüğünü haber vermek için çalıyordu.

Kelimeler:

Ermenek: Osmaniye-Düziçi yöresinde “kara lastik” olarak da bilinen lastik ayakkabının halk arasında kullanılan ismi.

Kiriştek: Bazı yerlerde topaç ismi ile anılan, Düziçi ağzında ise tahta ve ağaçtan yapılan etrafına ip dolanarak yere fırlatılan ve döndürülen bir oyuncak ismi.

Patik: Eskiden çocukların özellikle yazları kullanıldığı bir çeşit plastik ayakkabı.

Mintan: Gömlek

Şıkı gibi olmak: Düziçi ağzında “üzerine tam oturmak, yakışmak” manasında kullanılan bir deyim.

DEMOKRATİ KARA LASTİK: “DEMOKRAT”

◆ İlker Özkan

Kara lastik, Trabzon kara lastiği isimleriyle anılsa bile, biz Lazlardaki adı “Demokrat”tır .

“Demokrat”ın çıkışı 1950’li yıllara dayanır. O zamanlarda ayaklara giyilen çarıklar sert olduğu için ayaklara vurmaya başlayınca şambriyelerden ayakkabı yapılmaya başlandı.

Daha sonraki yıllarda Trabzon’da, hurda araba lastiklerinin öğütülmesi ile kara lastik üreten ve Trabzon’un ilk sanayi kuruluşu olan kara lastik fabrikası kuruldu. Ünü bir anda yayıldı.

“Demokrat” deyip geçmemek lazım herkesi bir şekilde mazilere götürür.

Dağda, bayırda, tarlada, yaylada, suda, çamurda, karda rahatlıkla giyilebilen ve köylüler tarafından ‘4x4’ olarak adlandırılan ayakkabıdır. Temizliği kolaydır. Kir, pas, leke tutmaz.

Kara lastik öyle denenip alınmazdı. Kasabaya giden büyükler tarafından evdekilerin ayak numaraları alınır ve satın alınırdı. Seneye de giyilsin diye 1-2 numara büyük olurdu. Kara lastik, bir kara poşetin içinde eve girdiğinde bir coşku olurdu. Dik yamaç ve tarlalarda ayaklar rahat ederdi. Ancak çorapsız giyildiğinde ayaklar akşama kadar simsiyah olurdu. Ayak terleyince ya da dereden geçerken içine su kaçıttığında yürürken “frock frock” diye ses yapardı.

Demokratın bayanlar için olanı da vardı. Ayakkabılarının üstüne boncuk ya da renkli ipliklerle işaret koyarlardı, misafirlikte diğer lastiklerle karışmasın diye. Bayanlar titiz olmasına karşın erkeklerde böyle bir durum yoktu ve çoğu erkek misafirlikten ayrı numaralı ayakkabılarla ayrılmıştır. Ertesi günü fark ettiklerinde ise “P’eya mi k’ala maktuu?” (Acaba kiminle değişti?) derlerdi.

Alt tarafı çok kalın olmadığı için çakıllı yoldaki tüm taşlar hissedilirdi ayak tabanlarında.

Derede yakalanan küçük balıkların canlı olarak eve götürülmesi esnasında oldukça güvenliydi.

Sağlamlığı, tırmanış ve tutunma kabiliyetinin yüksek olması nedeniyle ağaçlara güvenli tırmanmayı sağlardı.

Topun plastik olması şartıyla top oynamaya da uygundu.

Eskimesi tabanının yarılması ya da arka kısmının yırtılması şeklinde olurdu. Arka bölümünün yırtılması halinde, bu bölüm kesilerek terlik biçimine sokulur ve ev civarı için ideal bir giyecek olurdu.

Annesinin sözünü dinlemeyen çocuklara karşı iç mekandaki güdümlü anne terliğinden sonra dış mekânda en etkili tehdit ve silahtı.

Sağda solda bırakılmış eski ayakkabılar bazı inekler için eğlence aracıydı. Ağızlarına alır, akşama kadar sakız gibi çiğnerlerdi. Otlamayın unutulardı.

Eskiyip giyilemeyecek hale gelenler itina ile küçük parçalara ayrılır ve soba tutuşturmakta çıra niyetine kullanılırdı. Yok olana kadar hizmet etmeye devam ederdi bu meret.

“Demokrat”, aslında her Karadenizli için bir kültürdür ve her çocuğun bu ayakkabı ile ilgili bir anısı muhakkak vardır.

ÇOCUKLUĞUMUN GÖKKUŞAĞI KARA LASTİKLERİM

◆ Erbil Erdoğan

Ben beş çocuklu bir öğretmen ailesinin ikinci çocuğum. Ailemizin yaşantısı kışları şehirde yazları köyde geçerdi. Köy demek Karadeniz’de çay fındık işleri demektir. Doğada kendimi özgür hissettiğimden köyü ve köy işlerini sever ve oraya gitmeye can atardım. Köye gittiğimizde şehir yaşamının dışına çıkar köyün doğallığına bürünürdüm ve bu doğallığın olmazsa olmazı kara lastiklerim vardı benim. Tıpkı arabanın yere tutunmasını ve güvenle hareket etmesini sağlayan lastikleri gibi beni de yere bastıran, yere tutandıran kara lastiklerimdi. Kara lastik, çay ve fındık toplamaya, derelerde balık tutmaya ve bağ bahçe işleri yapmaya giderken hep ayağımdaydı benim. Bu devirdeki gençliğe ve çocuklara bu kara lastiği anlatsam ya da bu lastiğin üzerine güneş vurduğunda çıkan kokuyu bile özledim desem, bu adam ne diyor diye farklı bir gözle bakarlar bana diye düşünüyorum. Ama bu farkı sadece yaşayan bilir. Evet, kara lastiklerimin o güneş vurduğunda yaydığı kokuyu bile özledim ve ben aslında çağa yenik düşen çocukluğumu özledim.

Benim çocukluğumda paranın hükmü çok azdı. Şimdiki çocuklar gibi marka ayakkabılar ve özenlisi de yoktu.

Bağ bahçeye giderken tek güvenilecek ayakkabı kara lastiklerdi. Giydin mi ayağına, kendini traktör sanırdın. Ayaklarım kayar mı kaymaz mı diye bir korkun olmazdı. Çamurlara girip çıksak da ayaklarımızı ve lastiklerimizi yıkayınca yeni maceralar için hazırlanmış olurduk. Derelerde balık tutmaya gidince şimdiki gibi aman ayakkabılarım ıslanmasın, yırtulmasın, kurumaması uzun sürer diye de kaygımız yoktu. Dere suyuna 2-3 kere batırıp çıkarak ters çevirip güneşe koydun mu maksimum 5 dakikada kururdu. Altın çamura düştü mü değerini kaybetmez dedikleri gibi kara lastiklerim tekrar kullanıma hazır olurdu.

Bağ bahçe işleri bitince köy çocukları ile ikindiden sonra köyün misafirhanesinin önündeki düğün alanına maç yapmaya giderdik. Malum orda da bu devrin en iyi kramponlarının görevini yüklerdik kara lastiklerimize. Bağcıkları yoktur kara lastiklerin. O yüzden de iyi bir vuruş yapamadığımız zaman suçu kara lastiklere bulma şansımız yoktu. Tüm suç o lastiklerin içindeki ayaklarda idi. Benim bu kusursuz diye savunduğum kara lastiklerimin tek bir suçu vardı, ıslandığında ayaklarımızda ters düz olması. Ama bunun da çözümü vardı. Spor çorabı tozluğumuz olmasa da bu ters düz olma sorununu bir çift çorapla halledebiliyorduk.

Yazları dere suları çekilir, balık tutmak kolaylaşır. Yine bu aşamada kara lastiklerimizle işe koyulduk. Dereye kara lastiklerimizle girdik. Taşların üstüne kene gibi yapışır, kaymazdı. 1980’li yıllarda bir gün dereye balık tutmaya gitmiştik. Küçükçe bir gölette balık yavrularının olduğunu gördük. Yavru balıklar yüzme becerileri henüz gelişmediği için akıntıdan uzak dururlar. Ya dere suyunun en az akıntılı kıyı kısımlarında ya da gölet tarzı akıntısız sulara gezinirler. Arkadaşlarla onları yakalayıp kendi aramızın içindeki küçük dereye atıp orda büyütme planladık. Ama gel gör ki ufak oldukları için onları elimizle avucumuzla yakalayamıyorduk. Hepimiz kara lastiklerimizi çıkartıp lastiklerimizi yan yana dizerek suda yavru balıkları onların içine sokarak yakalamaya girişmiştik ve epey de yakalamıştık. İçimizde büyük bir mutluluk vardı. Şimdi sıra yavru balıkları öldürmeden o küçük dereye götürmeye gelmişti. Hemen yalın ayak yola koyulduk. Balıkları dökmeden itina ile ağır ama seri adımlarla hedefe yürüyorduk. Bizi o halde elinde lastikle pür dikkat yürürken görenler: “Hayırdır çocuklar kafayı mı yediniz? Ayaklarınız çıplak; ellerinizde lastikler, lastikleri gezmeye mi çıkardınız, altın mı taşıyorsunuz içinde?” diye şaka yapıyorlardı. Biz de: “Yok altın değil içinde balık var, can taşıyoruz. Bu balıkları bizim dereye koyacağız ve orda büyüyecekler.” demiştik.

Ben büyüdüm 47 yaşına geldim ve 21 yıllık beden eğitimi öğretmeniyim. Bu 21 yıllık eğitimciliğimde çokça öğrencim oldu ama hiçbirini ne okulda ne de beden eğitimi dersinde kara lastikli görmedim. Hatta son yıllarda çoğu öğrencimin ayağında marka ayakkabılar var. Benimse marka ayakkabı ile tanışmam üniversitenin 2. sınıfında oldu. Sonra öğretmen olunca marka ayakkabı giydim. Bazen diyorum kendi kendime: “Acaba yine bir kara lastik alıp derse girsem ve bu anılarımı çocuklara anlatsam nasıl bir tepki görürüm?” Bunu düşünürken yazımı okuyanların gülümsediğini hisseder gibi oluyorum.

Evet, biz büyüdük çağ değişti elbette ama benim o kara lastiklerimle ilgili anılarım hiç değişmedi ve de değişmeyecek. Aksine o dönemler ne kadar mutlu bir çocukluk yaşadığının farkına şimdiki çocukları görünce varıyorum.

Keşke hep o çocukluk dönemindeki gibi çağa ayak uyduran ama mutlu nesiller yetiştirebilseydik. Ama ne yazık ki birçok şey gibi bu konuda da çağa yenik düştü insanlar.

KARA LASTİK

◆ Ahmet KÜÇÜK

Çoluk çocuk iyi kötü seçmezdi
Ayak yalın topuk yarık kaçmazdı
Bir zamanlar elimize geçmezdi
Sen de kıymetini bil kara lastik

Alamazdık alanlara bakardık
Güzel amma kokusundan bıkardık
Çamur olsa gidip hemen yıkardık
Sen de bu haline gül kara lastik

Lastiğin markası Konya Ermenek
Herkes bilir övmemize ne gerek
Hep giyerdik dizlemeyi çekerek
Dayanmazdı sana yol kara lastik

Güneş vurur cayır cayır yakardı
Ayak terler buram buram kokardı
Garip anam her gün çorap yıkardı
Suyun çamur akar sel kara lastik

Küçük Ahmet bende hatırası var
Vız gelirdi ona çamur ile kar
Ar kelik giymiştim sıkıyordu dar
Sıkma ayağımı gel kara lastik

GİSLAVED KARA LASTİKLER

◆ Yılmaz Türk

Yıllar geçti, zaman doldu hatırlandı anılar
Son halimi görüp hep böyle yaşadı sanırlar
Ömür kitap, kader kağıt, kalem yazdı satırlar
Zamanın bir bölümünde, aşktı bize lastikler.

Rengi kara, bahtı kara, çiğnenmekten düşer dara
Ne dikene, ne miha, ne de taşa çare değildir yara
Canı tezdır, yufkadır yüreği, delinir batar çamura
Sardı sarmaladı, ayaklara derman oldu lastikler.

Kah ıslandı, terledi, sığmadı ayağımız, delindi ucu
Eskilerden bulup eş yaptık, ters düzdü oldu pabucu
Bağlısı çıktı, moda dediler, bayramlık oldu sonuncu
Kadın, erkek giydik, hayatımıza renk kattı lastikler.

Dağda, bayırda, bağda, bahçede koşturursun çayırdı
Büyürsün küçülür, giyer gelen kardeş bir sefada
Olmasa da çare var, çaput tıkar giyersin diyarda
Ayağımıza çare, derdimize derman oldun lastikler.

Yağmur yağar, çamurda batar kalır, çıkar ayaktan
Kıskanır seni, asılırsın vermez sana çamur bataktan
Giyersin ama yürüdükçe gıcırtilı ses çıkarır tabandan
Hep seninledir, eştir sana, yoldaş, arkadaştır lastikler.

Kurur yanağında çamur, bastığında çiğner tezek
Taşlıkta, dikenlikte boğuşur, kopar her yanı süzek
Kışın üşütsen karda, yazın yaksan sıcakta kime küsek
Son nefesine kadar kullanır, sana kıyamazdık lastikler.

Tahtını yok edemedi lüks ıskarpınler, adın Gislaved
Kokun var ya, sinmiştir içimize, bu can sana hasret
Döneceksin hayatımıza, nostalji olsa da biraz sabret
Hissettirirdin bastığımız toprakları, taş acısını lastikler.

Ucuzdun, dayanıklı ve elastik, yöreye göre değişir adın
Batıda kara lastik, Anadolu'da gara, her çeşit modelin
Çatlak ayakların, fakirliğin, toprağa olan sevgi ve emeğin
Hepsini yaşadın, zamanın modası, garameten lastikler.

KARA LASTİK AYAKKABI

◆ Ahmet Süreyya Durna

Dedelerimiz, kendi elleriyle işlenmemiş ham deriden yaptıkları çarıkları giyerlermiş eskiden. Buna yaşımız gereği, biz de şahit olduk. Çünkü o menhus zamanlar, büyüklerin nefretle “Gitsin de gelmesin!” dediği veya “Geldi İsmet, kesildi kısmet!” diye adlandırdığı yokluk ve kıtlık yıllarıymış hakeza. Sonra Demokrat (demirgırat) Parti’nin başa geçmesiyle halkın yüzü birazcık gülmüş, bir takım bolluk ve yeniliklerle tanışmaya başlamış. Bilhassa köylü vatandaşlar, karasabandan traktöre ve ham çarıktan kara lastik ayakkabıya terfi eylemişler.

İşte çocukluk evremizde, kimi yerlerde soğuk kuyu, kimi yerlerde mezet olarak bilinen kara lastik ayakkabıyı giymenin keyfini ve hüznünü bizler de yaşayanlardan sayılırız.

Söz konusu yıllarda, biz çocukların kasabaya gidip gelme şansı bulunmadığından ataerkil aile büyüklerinin getirdikleri giysileri giyerdik mecburen. Çoğu zaman dar veya geniş gelen ayakkabı vesair giysileri, öyle kolay kolay değiştirme lüksümüz de yoktu. Zira saatlerce yol tepilerek gidilen kasabaya onca işin içerisinde tekrar kim gidecekti, ya da ne zaman gidilecekti ki?

Burada bir anımı anlatmadan geçemeyeceğim.

Köyümüz çok çamurlu bir köydü. Hem de sakız gibi yapışkan çamurlu ovalık bir köy. Öyle ki, kış aylarında sokaklarda yürürken adımlarınızı önce nereye atacağınızı gözünüzle iyice kestirir, öyle yürürdünüz. Bazen çizmelerinizi bile ayağınızdan çekip alırdı yoğunluklu bu çamur.

Birazcık serpiildiğim çağımda, artık kara çizmeler ve kara lastik ayakkabılara isyan edip bunların bir üst mesabesindeki daha parlak ve daha görkemli Gıslaved ayakkabılardan istemiştım. Babam kasabadan alıp: “Aha istediğin ayakkabı!” ifadesiyle elime tutuşturduğunda, sevincim hat safhadaydı adeta.

Bir an önce giymeliydim ve hava atmalyıdım emsallerime. Öyle de oldu. Ayağıma takar takmaz, köy kahvesinin önünde gülle oynayan çocukların yanına vardığımda, herkes bir ağızdan: “Hayırlı olsun!” tezahüratı yapmaktaydı. Tabii içlerinde çekemeyip kıskananlar da yok değildi. Bakışlarından ve davranışlarından rahatlıkla hissediyordum onları.

Onlar, daha bir yıl önce babamın şeker torbasından terziye yaptırdığı muşamba yağmurluğumu, budaklı değneklerle kıskançlık histerisiyle yırtan kişilerdi. Elbette ki bilahare tek tek yakaladığımda, rövanşımı almıştım hepsinden de.

Neyse...

Hafif çamurlu zemine “enek” tabir edilen 5 veya 10 kuruşları dikerek gülle oynayanların arasına katıldığımda çok geçmeden mermer damarlı güllem, orada yatan yaşlı bir köpeğin altına yuvarlandı.

Güllemini almak için, münasip dille ne kadar kaldırmaya uğraştımsa da bir türlü yaşlı hayvanı yerinden kaldıramadım. Sonunda karnına bir tekme atayım derken ağzında kalan birkaç dişi “hart” diye benim kara lastiğe gömüverdi.

Daha ilk defa giydiğim kara lastiğin efendisi sayılan Gıslaved ayakkabımın sağ teki parçalanmış ve sağ ayak parmaklarıma sirayet etmişti köpeğin diş izleri.

Moralman yıkılmıştım doğrusu.

5. sınıfta gönlümü gıdıklayan ve kaçamaklı bakıştığımız Şerife kız, görmemişti henüz yeni ayakkabılarımı.

Buruk bir şekilde eve döndüğümde, ebem rahmetli: “Canın sağ olsun üzülme!” diyerek teselli etmeye çalıştı ve yaralı parmaklarımı doğal yöntemlerle hazırladığı “em”le tedaviye kalkıştı.

Günlerce acıyan canıma değil de parçalanan ayakkabıma ne kadar da müteessir olmuştım oysa.

GARA LASTİK

◆ Erhan Çamurcu

Geçmiş, hüznü bir şarkı gibi, ikindi sonraları pencere kenarlarını süsler Anadolu'da. Ciğerlerimize işleyen bir sigara dumanı kadar gerçektir genzimizi yakan hatıralar. Durduk yere geçmişten dem vurduğunda duyulur duyulmaz bir iç çekilir, gözler uzakta bir noktaya sabitlenir; içimizde damla damla birikmiş ne kadar acı varsa film şeridi gibi akar gözlerimizin önünden.

Geçenlerde bir fotoğraf gördüm internette: Bir çift kara lastik. Altında da küçük bir not: "Sizde hangi hissiyatı uyandırıyor?" Uzun uzun baktım fotoğrafa. Neler görmedim ki: Babamın gurbetten dönüşünü, anamın çocuk yüzünden mahallenin kadınlarıyla kavga edişini, abimin gecenin bir vakti iş dönüşü köpekten kaçarken çaya düşüp kayboluşunu...

Belleğimde çocukluğuma dair, babama ait bir görüntü var: Kapının önünde bebek mezarı kadar büyük bir kara lastik. Baba sözcüğü en çok da bu görüntüyle birlikte oturur zihnime. Uzak ülkelerden yılda bir iki sefer evimize gelip birdenbire çekip giden koca bir devdi çocukluğumun babası. Kara lastikleri hayran hayran seyredirdim, küçücük ayaklarımı içine sokup kaldırmaya çalışırdım. Ter kokardı içleri ama peynir kokuyor sanırdım ben yine de. Babam çok peynir yiyor demek ki diye sevindim peynirin nasıl bir şey olduğunu bilmeden. Anam güçlü kadındır. Kocasını gurbete çıkmış her kadın kadar güçlü bir kadın. Eskilerin deyişiyle 'hükümet gibi kadın'dır. Bugün bile anamdan çekindiğim kadar babamdan çekinmem. Ayağında kara lastiklerle mahallenin kadınlarına nota vermişliği, mahallenin çocuklarına nutuk çekmişliği çoktur. Dere kenarında bulduğumuz bir kara lastik teki yüzünden abimin dereye düştüğünü düşünen ve kara lastiği bağrına basıp ağıtlar yakmaya başlayan anam aynı günün akşamüzeri abimin ekin tarlasının içinde uyurken bulunmasıyla bu sefer de sevincinden kara lastiği öpmeye başlamıştı. Bütün bu hüznü çağrışımların yanı sıra kara lastik çocukluğumun futbol efsanelerinden biridir. Meşin kramponlar henüz hayatımıza girmeden önce ileri uç oyuncularının en büyük silahı normalinden bir numara küçük kara lastikti. Özellikle füze yollamanın en kolay yolu olan kara burun tekniğini en verimli kullanacağınız ayakkabıdır. Bilgisayar oyunlarının çocukları esir etmediği yıllarda sosyalleşme ihtiyacını gidermenin en iyi yollarından biri de mahalle maçlarıydı. Bu maçlarda hem farklı mahallelerdeki erkeklerle arkadaş olma fırsatı bulurduk hem de aşk mektubu yazabileceğimiz yeni bir kız bulmaya dair ümitlerimiz taze kalırdı. İşte böyle bir mahalle maçında efsaneleşti kara lastik.

Biz, çay kenarında bulduğumuz patlamış futbol topunun içine plastik top koyan, yırtılır korkusuyla ayakkabısız top oynayan çocuklardık. Her birimiz ikindi sonu, biçilmiş ekin tarlasında top oynayabilmek için sabahdan akşama kadar bir yerlerde çalışmak zorunda olan çocuklardık. Bütün takımı aynı anda bir arada bulmak için ya sokak lambasının ışığında gece yarısı idman yapmalıydık ya da mahallede bir cenaze olmalıydı. Bu yüzden her mevkiinin birkaç alternatifi olurdu. Anadolu insanındaki çok yönlülük biraz da bu mecburiyetin bir sonucu olsa gerek. Bir gün Solak Apo bir maç teklifiyle geldi. Yenimahalle'nin çocukları aşağı çayırdaki maç yapalım diyorlarmış. Gabak Gafacı hemen atladı:

- "Tamam oynayalım!"

Bartez Alaattin, itiraz etti:

- "Atlama lan hemen, nasıl yenicez biz onları?"

Füzeci Aydın, Alaattin'e dönüp;

- "Merak etme yeneriz, Ercan oynarsa kesin kazanırız."

Hepimiz şaşkın şaşkın Aydın'a bakıyorduk. Ercan iyi bir oyuncuydu, orta sahayı derleyip topluyordu ama o oynarsa kesin kazanacağımızı nerden çıkarıyordu?

Aydın merakımızı anlamış olacak ki gülümseyerek devam etti:

- "Ercan bi gara lastik almış, görmelisiniz; topa bi vuruyo, doğru doksana!"

- "Peki oynar mı Ercan?" soruyu Kaptan Şeref sormuştu.

Aydın, kendinden emin bir şekilde yanıt verdi:

- "Kaptanlığı ona verirsek oynar."

Bir çift kara lastikle takımın kaptanı olan Ercan, dört gol atarak galibiyetin de en önemli aktörü oldu. O günden sonra mahalle maçlarının gözdesi olan kara lastikler nice genç yeteneğin keşfedilmesine vesile oldular.

Eşyanın ruhu; bizi yaşadığımız toprağa, birlikte yaşadığımız insanlara, anılarımıza bağlıyor. Kara lastik, Anadolu'nun kara bahtının vücut bulmuş halidir.

HEYBEMDE BİRİKENLER

◆ Mustafa Işık

1977 Ağrı ili, Diyadin ilçesi, Hacıhalit köyü doğumluyum. Çocukluğum, ilkokul öğrenciliğim köyümde geçti. Köyde ortaokul olmadığı için ortaokul ve lise öğrenimimi ilçede tamamladım.

Bizim oralarda “kara lastik, Cizlavet, hotto” derlerdi bu ayakkabılara. Ben de liseye başladığım vakte kadar bu ayakkabılardan giyenlerdenim.

Üniversiteye başlayana kadar, okullar yaz tatiline girer girmez köyün yolunu tutardık. Ya koyun, kuzu çobanlığına ya da tarla, bahçe işine gitmek köydeki yaşantımızın vazgeçilmeziydi. Köyde yaşamamız hasebiyle mevcut işlere yardımcı olmak, ailemizin geçimine katkı sunmak her çocuk / genç gibi bizim de olmazsa olmazımızdı.

Kösele ayakkabı giymek paralı adamların işiydi ama maddiyatından ziyade tabii şartlar gereği köye gidenler bu lastiği almak zorundaydı. Çünkü köyün doğal ortamında toz, toprak, çamur eksik olmazdı. Bu şartlarla ancak kara lastiklerle başa çıkılabilirdi. Şimdi köy yollarımız asfalt, artık dağa-bayıra giden pek yok; işlerimizi de artık makinelere yaptırıyoruz. Dolayısıyla artık ellerimiz de ayaklarımız da ayakkabılarımız da taşa, toprağa, çamura pek dokunmuyor.

Fiyatının cazip olması, kaymama özelliği, toza, toprağa, taşa, bayıra dayanıklı olması bu ayakkabıları tercih nedeniydi. Çoğu defa da bir numara büyük alırlardı bir sene daha giyersin diye. Yırtılsa bile öyle kolay kolay kurtulmazdık; kalın iğnelerle, naylon iplikle muhkem bir şekilde tekrar dikilirdi. Paramparça olana kadar gitmek zorundaydı.

Köyde yaşayanların yaşamlarının vazgeçilmeziydi ve kimse giymeyi sorun etmezdi. Çobanlık yaparken bizim için ayrı bir daha vardı. İkinci vakti, ayaklarımızda hotto ile oyunlar oynardık. Önce koşardık, koşuda kim en geride kalırsa o kaleye geçerdi ve onun kara lastiği de topumuz olurdu. Kaledeki hottoyu en uzağa fırlatmaya çalışırdı, iki gruba ayrılan çobanlar da sopalarla lastik ayakkabıyı paslaşarak gol atmaya çalışırlardı. Sağlamdı hotto ama arada yırtıldığı da olurdu. Ayakkabısı yırtılanın akşam evde dayak yemesi bir sonraki gün için işin bir başka eğlence kaynağıydı.

Ayakkabıların bir özelliği de tek tip ve tek renk olmasıydı. Annelerimiz, ayakkabılarımız karışmasını diye renkli iplerle düğümler atarlardı. Büyükler genellikle ayakkabılarına, özellikle topuk kısımlarına veya tabanlarına / kesikler atarlardı.

Çocukluğumuzda kötü bir rüya gördüğümüz vakit “Git, ayakkabına anlat.” derlerdi. Biz de evden uzaklaşıp özellikle taşlık bir yerde hottoyu çıkarır ona rüyamızı anlatırdık. Rüyada ayakkabı görmek de yine olumsuz bir duruma yorulurdu.

Kara lastik, Cizlavet, soğuk kuyu, hotto... Adına ne dersek diyelim Anadolu insanının samimiyetinin bir parçasıydı bu ayakkabı.

Bu özel sayı bizi çocukluğumuza götürdü. Yaşadıklarımıza götürdü; dağ, bayır gezdirdi hayallerin rengârenk salıncağında.

Unuttuklarımızı hatırladık tekrar, dostlarımızı, arkadaşlarımızı, samimiyetimizi, mutluluğumuzu... Nereden nereye vardığımızın muhasebesini yapmaya vesile oldu.

Şükür denilen nimeti ne çok unuttuğumuzu hatırladık.

O gün beraber tarlada, bahçede çalıştıklarımızı, güttüğümüz koyunları, kuzuları, doğallığı, köy hayatını, saflığı, oyunlarımızı...

En güzel hasiyetlerimizden ne kadar da uzaklaştığımızı hatırlattı.

İşin en acıtan kısmı da artık yeni neslin bunlardan bihaber olduğu gerçeğidir.

CIZZZ/LA-MAK

◆ Ahmet Kafkas

-“Ne günlerden geçmiş memleket! Bi baksana Memet. Hooopp Memmeet!”

-“Buyur ağabey bi emrin mi var?”

-“Var elbet, koş da şu samanlıktan biraz ot getirive!”

-“Heman getiriyom beyim.”

Geçer zaman, sinirlenir ağa mı, bey mi nedir, siz karar verin gayrı.

Bağıra çağıra gider samanlığa doğru bizim Memet. Gider de çıkmaz onca zaman sesi. İyi de durmaz ki beyi. Koşar sinirle seslenir:

-“La Memet, hoopp! Nerdesin nerdee? Bi balya samandan hâlâ bi parça koparmadın mı?”

-“Beyim dikenli otlaa vaa borda, ayağıma batıyolla!”

-“Oğlum giysene Cızlavat’ını, ne diye girdin bu dikenlerin arasına!”

-“Emir demiri keser ağabey, girmesem gızardın, Cızlavat’ım gayboldu desem de gızardın. Dikkat edem de getirem dedim emme o da olmadı, battı ayaklarıma. Çıkaramadım ne yaptımsa.”

-“Gel oğlum gel, otur şu balyanın üstüne otur hele.”

Kim bulabiliyordu ki Cızlavat’ı, köyde ağaysan giyerdin çizme, hem de deriden, dananın en irisinin derisinden.

Fukaraya cennet öbür dünyada. Bulabilene aşk olsun.

Bayram olur da alabilirse aşkı daha büyük olsun.

Sattığı ürünü para ederse çocuklarının yastığının altına koyuverirdi fukara köylü bayram arefesinde.

Para etmezse dikerdi analar büyük bir özenle.

Yapılan yamaların kokusu komşunun köpeğini kaçırdı ama çocukların buna da büyüktü özlemi.

Köylüde durum bu da kenar mahallenin fukarası ne halde peki? Akşama kadar ırgatlık yapan Hasan, beli bıkını tutmayacak kadar tütün fidesi diken Ayşe nasıl alacak her bayram Cızlavat çocuklarına! Kaç yama yapılmış elbiseyle geçirilen onca bayram varken yeni Cızlavat kimin haddine!

Ne günlerden geçmiş memleket! Ula Memmet, ula Memmet!

Şimdi ayda bir değişmezse fakirin bile spor ayakkabısı, ayaklarına vurur öyle değil mi abisi, uyuyamaz çocuklarımız. En afilisinden olacak ama. Kabul buyurmaz bizim çocuklar. Üzülüyor insan be bizimkiler. Hiç Cızlavat özlemi çekemeyecekler! Onun kokusunu büyük ve bulunmaz bir özlemle ciğerlerine çekemeyecekler. Adıdası, Naykı bilir ya bizimkiler... Oyun konsolları ellerinde, tik tok diye öten saatleri değil, kaybettikleri vakitleri!

Büyümüyor bizim gibi sokak aralarında. Elleri toprağa değmiyor. Merhamet toprakta yüklü. Ellerin den yüreklerine inmiyor merhamet toprağın bağrından. Enerjilerini elektrik prizinden alıyorlar ki ayaklarından inmiyor toprağa. Bugün bir çocuk gördüm elleri çamurlu, yüzüne de sürülmüş çamurdan. Bir sevindim ki sormayın.

-“Dedim nedir adın, okul ne âlemde?”

-“Berkay dedi adım, okul yerli yerinde.”

-“Dedim ki merhamet toprağa eli yüzü sürünende. Rahat ol, mutlu ol evlat. Gözümüz gönlümüz seninle.”

Gitti bahçeye, mısır sulamaya babasıyla. Gülümsüyordu. Gülümsüyorduk.

Sahi ağabeyler, hanımefendiler.

Cızladı mı yüreğiniz?

Sahi ne zaman geldik bu hale?

Cebi fakir, kendi fukara ama gönlü derya, yüreği mutmain, mutlu çocuklarımız ne zaman yürek cızlatan hale geldiler!

-“İyi de şimdi Cızlavat mı giydirek çocuklara?”

-“Yok, yok! Ben kendimi anlatamamışım.”

Haydi iyi günler!

KARA LASTİK TÜRKÜSÜ*

◆ **Servet Yüksel**

Gün çarığı, çarık ayağı sıktı
Hangi şehirdesin gel kara lastik?
“Al” diye yalvardım yüzü asıktı
Babamın aklını çel kara lastik.

Bir bayram öncesi gülünce kader
Törenle heybeden çıkardı peder
Koynumda yatırdım sabaha kadar
Şimdi öpülmez mi el kara lastik?

Yıkar, siler papuçluğa dikerdim
Artist gibi dikkatleri çekerdim
Yarışınca, akranları ekerdim
Sanki yolda esen yel kara lastik.

İlk çocuktum bizim köyde bahtiyar
Unutmadım seni oldum ihtiyar
Hayalime tutun, gez diyar diyar
Gözlerimden akan sel kara lastik.

Bir acayip ter koksan da sevmiştim
Pişirsen de, hep yaksan da sevmiştim
Yenik düşüp bıraksan da sevmiştim
Zamana bağlanmaz bel kara lastik.

Silinmez izleri tarla, çayırda
Her mevsim dört çeker dağda, bayırda
Bir sızıydı topuktaki nasırda
Giymeyenin başı kel kara lastik.

* Bu şiir 87 yaşındaki koca babamıza (dedemin yeğeni) çocukluğunda alınan ilk karalastiğin hikayesinden doğmuştur. Köyde bir ilktir ve bayram gecesi kara lastiklere sarılıp uyduğunu ifade etmiştir.

YAYLADA ZAMAN

◆ **Salih Büyükoğlu**

Ortaokulu bitirmiştim temmuz ayında rahmetli dedemle Zorkun Yaylası'na göçecektik. Öğle namazından sonra dedem elinde bir çift lastik ayakkabı ile geldi. Ayakkabıları görünce çok şaşırılmışım. Dedem dedi ki: “Bu ayakkabılarla yaylada daha rahat dolaşırısın.”

Elimde bir çift ayakkabı, yanımda annem kamyonun üzerinde hareket ettik. Annem: “Küpelilere dikkat et, kırılmasınlar.” diyordu.

Zorkun Yaylası'na geldik. Eşyaları eve yerleştirdikten sonra ilk işim top oynamak oldu. Lastik ayakkabılarım ayağımı biraz sıkıyordu ama çok mutluydum. Öğleden sonra arkadaşları aradım: “Haydi Karanlık Dere'ye gidelim.” dedim. Teyzemin oğlu Adnan, sınıf arkadaşım Hanifi, abim Reşit hep birlikte Karanlık Dere'nin yolunu tuttuk. İçlerinde en neşelisi bendim. Ayağымda yeni lastik ayakkabım ağaçların arasında sekerek koşuyordum. Önce Küçük Küreci'yi geçtik sonra Büyük Küreci'yi. Dağların arasından geçerek Mitis'in yaylasının altından Karanlık Dere'ye vardık. Karanlık Dere'nin suyu çok soğuktur, buz gibi. Karpuz çatlatan suyu da derler. Karanlık Dere'nin bir özelliği de burada yüksek bir kayanın altında bir mağaranın bulunmasıdır. Bu kayada nal izleri vardır. Bir rivayete göre bunlar Hz Ali'nin atının ayak izleridir.

Vakit ikindiye geçmek üzereydi, Karanlık Dere kararmaya başlamış, karnımız da iyice acıkmıştı. Biraz ceviz topladık. Dağ eriği vardı, erik ağacına ben çıktım. Lastik ayakkabılarım var ya... İyice yorulmuştuk. “Annem, dedem, nenem merak etmişlerdir.” dedik ve tekrar yola çıktık. Yolda kiraz ağaçları ve böğürtlenler vardı. Karnımızı doyurduk. Akşamın alaca karanlığı çökmek üzereydi eve geldiğimizde, akşam ezanı okunuyordu. Dedem namaza durmuş, annem çok kızmış, nenem bizi korumaya çalışıyordu. O gün söz vermiştik, bir daha eve geç gelmeyecektik. Çok yorulmuştuk ama mutluyduk. Çok güzel bir gün geçirmiştik. Yatağa uzandığımda bir günün muhasebesini yapıyordum. Annem yanıma geldi, bizi çok sevdiğini söyledi ve alnımdan öptü. Yastığa başımı koyduğumda huzurlu bir şekilde bize öğretilen Fatiha ve İhlas surelerini okuyup Allaha şükrettim.

Zorkun Yaylası'nı, dedemi, annemi, nenemi şimdi çok özleyorum.

Çocukluğumun mutluluğunu özleyorum.

CİZLAVİT

◆ Harika Ufuk

Ziya Paşa Ortaokulu'nda öğrenci iken sınıf arkadaşım Şule Aktim'in önerisiyle Rifat Ilgaz'ın *Hababam Sınıfı* adlı romanını okumuştum. Bu kitap bende yatılı okulda okuma arzusu oluşturmuştu. Devlet parasız yatılı okul sınavına girmiştım ve sınavı iyi bir derece ile kazanmıştım. Elbette o romandaki gibi değildi okulumuz.

Disiplinli bir yönetim; tatlı-sert, anlayışlı genç öğretmenlerimizin yanı sıra öğrencileriyle oldukça mesafeli ama bilgiyle dopdolu seçkin öğretmenler... *Hababam Sınıfı* ile alakası yoksa da bizim de kendimizce güzel anılarımız birikti. Çok iyi bir eğitim aldık. Yetmişli yıllar...

Artık mezun olmaya çok yakındık. İçlerinde benim de bulunduğum bir grup öğrenciyi müdür yardımcımız aynı zamanda coğrafya derslerimize de giren Yurdanur Tüzüner Hanım odasına çağırdı: "Tayininizi çıksın istiyorsanız yaşlarınızı mahkeme kararıyla büyütmeniz gerekiyor. Aksi halde sizin tayini yaşınız dolana kadar çıkmayacak. Hafta sonunda evci çıktığınızda durumu ailelerinize bildirin. En kısa zamanda gerekeni yapsınlar." dedi. Müdür Yardımcısı Yurdanur Tüzüner Hanım bize bu açıklamayı yaptığında çok üzülmüştüm. Oysa ben bir an önce öğretmen olup köyde görev yapmak istiyordum.

Devlet beni okutmuştu. Ben de devletime, millete, bayrağıma bağlı biri olarak bayrağımızın dalgalandığı her yerde umut ve sevgi yüklü olarak kutsal görevimi yapmaya hazırdım.

Cahit Külebi'nin *Köy Öğretmenleri* şiirinde dediği gibi:

*Köy Öğretmenleri
Yurdumuz uçsuz bucaksız,
Gökte yıldız kadar köylerimiz var.
Ama uzak, ama harap, ama garipsi...
Alın benim gönlümden de o kadar.*

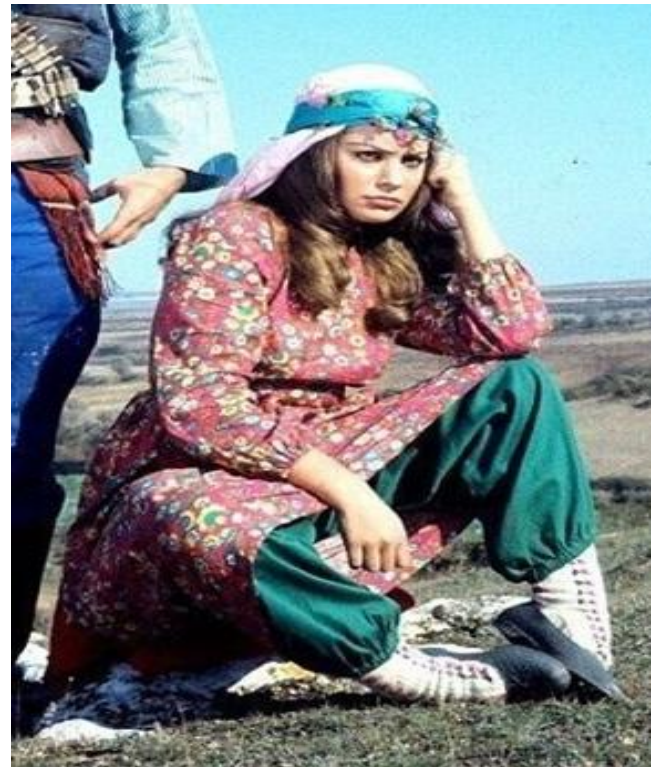
*Uzak köylerimizde kuşlar gibi
Her sabah çocuklar size uçar.
Ama küçük, ama büyüyen, ama güleç...
Alın benim gönlümden de o kadar.*

*Siz kara göklerin yıldızları,
Işıtın yurdumuzu sabaha kadar!
Ama düşe kalka, ama yiğit, ama umutlu...
Alın benim gönlümden de o kadar.*

Aile dostumuz Avukat Nizar Savaş ağabeyimin bürosuna gittik. Mahkeme işi halledildi. Bu arada annem görevli bir memur tarafından azarlanmış ama o azar hiçbirimizi incitmedi üstelik gülümsetti. Memur bey: "Parmak kadar kızı evlendirmek için yaşını büyütüyorsunuz değil mi? Benim de kızım var, ortaokulda ve kızınızın yaşında..." demiş. Annem de "Hayır, kızımız bir iki aya kadar ilkokul öğretmeni olacak. Tayini çıksın diye yaşını büyütüyoruz." deyince memur: "Aferin kızınıza!" demiş.

Adana Kız İlk Öğretmen Okulu'nu bitirmiştım. Notlarım çok iyiydi. Eskiden mezun olurken sınıfı geçtiğiniz halde bütün derslerden sınava girerdiniz. (İlkokul bitirirken de bütün derslerden sınava girmiştım. Ortaokuldayken yeni bir yönetmelik çıkmıştı. Bütün derslerden değil ama üç dersten sınava girilecekti. Matematik, Türkçe mecburi sosyal bilgiler ile fen bilgisi sınavda seçmeli idi. Ortaokulu bitirirken de Türkçe, matematik ve sanırım sosyal bilgilerden sınava girmiştım.)

Haziran ayı boyunca bütün derslerden tekrar sınava girip başarılı olmuşum. 30 Haziran itibarıyla çoğumuz mezunduk. Mezun olamayanlar da Alpay'ın o dönemlerde meşhur şarkısı "Eylülde Gel" şarkısını söylüyorlardı.

Tatile girdikten 10-15 gün sonra bir zarf getirdi postacı. “Harika Ufuk- Görev yeriniz Van-Özalp” yazıyordu. Ben Çukurova kızuyum. Sıcak iklim çocuğuyum. Van’da o buz gibi havada hastalanmaz mıyım ki! Arkadaşlarımın da tayinleri yurdun değişik illerine çıkmıştı ama içlerinden Van’a atanan tek bendim. Babam o yıllarda PTT’de yetkili memur, genel müdürleri de Vanlı... Soyadı Türkoğlu... Genel müdür ile konuşmuş, o da Van’da oturan kardeşinin adresini, telefonunu vermiş.

Temmuz ortasında annem ve ben Van yollarına düştük. O yıllarda havaalanı filan yok tabii... Van’a direk giden otobüs de yok. Aktarmalı gideceksiniz. Ya Adana’dan Elazığ’a oradan da Van’a ya da Adana’dan Malatya’ya oradan da Van’a...

Adana’dan Van’a 24 saatte gidilirdi. Aktarmalı olarak Van’a vardık. Bu arada Vanlıların ne kadar insancıl olduklarını anlatmadan geçemeyeceğim. Adresi kime sorsak güler yüzle tarif ediyordu. “Biz buralı değiliz, yabancıyız.” deyince önce çay ikram ediyorlardı ardından da dükkânlarının kepenklerini indirip bizi gideceğimiz yere kadar götürüyorlardı. Neyse sora sora PTT bölge genel müdürünün kardeşinin evini bulduk.

Geleceğimizden haberdar olan ev halkı bizi gayet güzel karşıladı. Çok güzel bir Van kedileri de vardı. Ben sandım ki Van sokaklarındaki bütün kediler Van kedisi... Öyle değilmiş. Nesli de çok azalmış. Oldukça da pahalıymış. Şaşırmıştım. Ev sahibi Bayan Türkoğlu çok cana yakın, akça pakça, güzel, neşeli bir kadındı. Kısa, düz ve koyu renkte saçları, bembeyaz bir teni ve kahverengi gözleri vardı.

Orta boyluydu ve oldukça kiloluydu. Nefis bir sofraya hazırlamıştı. Kadıncağızın adını unuttum ama pişirdiği yemeklerin tadını hiç unutmadım. “Bu gece burada kalın.” diye ısrar etti ama kalmadık. Bir an önce görev yerimi görmek istiyordum.

Van’dan Özalp’e geçtik. İlçe milli eğitim müdürlüğüne gittik. Görev yazımı ibraz ettim. Özalp’ten de Emek köyüne gideceğiz elbette. Köy minibüsü sabahleyin sekizde Özalp’e gelirmiş, akşamleyin de beşte köye dönermiş. Kaçırırsan artık ertesi güne...

Akşam minibüsü ile köye vardık. Muhtar Mustafa Bey’i bulduk. Karısı Berselina, Semra ve Ayşe adlarında güler yüzlü al yanaklı iki kızı Kemal adında da afacan mı afacan, daima gülen, kırmızı yanaklı bir oğlu vardı. Semra benden büyüktü. İlkokuldan sonra okumamıştı. Okul Müdürü Mehmet Sevinç de bu köydendi. Van’da Karadenizlilerin köyü olacağını hiç düşünmezdim.

Dönemin başbakanı Ferit Melen, Vanlı ve Van milletvekili ancak annesi Trabzonlu imiş. Ferit Melen’in başbakanlığı zamanında 1965 yılında

Trabzon Çaykara’dan getirilen köylüler Emek ve Dönerdere adlarındaki bu iki örnek köye yerleştirilmişler. Okul, köyün dışında sayılırdı.

Köy okulunun arkasında öğretmen lojmanı, onun arkasında da köy korucusunun evi vardı. Evler, ahırlar hepsi birbirine benziyordu, lojman da dâhil hepsi kerpiçtendi.

Kerpiç evlerin önlerinde ise her biri kule gibi tezek yığınları vardı. Sonradan bir de Eski Emek köyü olduğunu öğrendim.

Bu köye yaklaşık iki kilometre uzaklıktaydı. Orada doğunun insanı, burada Çaykaralılar ve öğretmenleri olan ben Adanalı... O gece Muhtar Mustafa Beylerde misafir olduk. Ortaya konan yer sofrasında onlarla beraber yemek yedik.

Köylülerle tanıştık. Herkesin ayağında siyah lastik ayakkabılar vardı. Erkeklerinki siyahtı ve bağcıklı bir model verilerek hazırlanmıştı, kadınların lastik ayakkabıları ise düzdü. Çok üzerinde durmamıştım. Her yer çamur olunca bu ayakkabıları yıkamak kolaydı tabii.

15 Temmuz’da göreve başlamıştım ama ilçe milli eğitim müdürü ilçeye yeni atanan herkesi toplu halde 1 Ağustos’ta göreve başlatmış. Bunu da yıllar sonra öğrendim. Neyse görev yerimi görmüş olmanın rahatlığı ile annem ve ben Adana’ya döndük.

Yaz tatili biterken okullar açılmaya başlamadan önce bu kez babamla Van’ın yolunu tuttuk. Adana’da okuyan kardeşlerimin başında kalmıştı annem.

İlçeden bazı eşyalar satın alarak lojmanı oturulur hale getirdik. İki karyola, iki yatak, yorgan, yastık, ocak, masa, sandalye, soba, tencere tava, kap kakak ve yere sermek üzere halı ile kilim...

Köylülerin uyarısıyla birkaç ton kömür almıştık, biraz da odun.

Kış bastırmadan bir çuval un, bir çuval patates, bir çuval soğan alıp mutfağa koymuştuk. Mutfaksa adı mutfaktı. Su yok. Lavabo da yok. Zaten sadece bir odada geçecekti bütün hayatımız.

Odanın köşesinde havuz gibi bir yer vardı ve bu laşıkları orada yıkıyorduk. Kirli su da oluktan dışarı akıyordu. Öylece evin önüne...

Burası Adana gibi değildi. Hava çok soğuktu ve sobalar erkenden yanmaya başlamıştı. Bir süre sonra kar da yağdı. Altı kösele ayakkabılar buranın koşullarına hiç uymuyordu. Ayaklarım çok üşüyordu. Böbreklerimle alakalı sıkıntılar oluşmuştu. Öğretmen arkadaşlarım, müdürüm, öğrencilerim lastik ayakkabıyı boşa giymiyorlarmış meğer. Müdür Bey: “Hoca hanım bir lastik ayakkabı alın kazadan ya da getirtin giden köylülere söyleyin.” dedi.

Yolsuz, susuz, elektriksiz köyde fazla masrafımız olmuyordu. Zaten kış boyu patates, makarna ve bakliyat tüketiyorduk. Ekmeğimizi de para karşılığı Semra yapıyordu. Bazen yaksa da bazen içi tam pişmese de başka seçeneğimiz yoktu. Haftada bir de patatesli börek pişiriyordu bize. Meyve yok, sebze yok. Şimdi nasıl yaşamışım diyorum ama ben çok mutluydum o koşullarda da. Yurduma âşıktım ben, köyüme ışıldım ben.

Özalp'e inen köylüler postaneye uğrayıp köyün mektuplarını, siparişlerimiz olursa onları da alıp getirirlerdi. Siparişim olan siyah lastik ayakkabım gelmişti. O zamanın parası ile 10 liraymış, ödedim. Bir çift siyah Cizlavit'imın yanı sıra Adana'dan gelen iki de mektubum vardı. Mektuplardan biri annemden, diğeri ablamdandı.

Annemin mektubu: "Yavru kuşum, gurbet kuşum" diye başlıyordu. Sevgi ve özlem tütüyordu buram buram. Ablamla çok iyi anlaşırđık. Bir elmanın iki yarısı gibiydik. Birbirimizi tamamlardık. Sırdaştık, kardeşlik, arkadaşlık. Mektubunda hal hatır soruyor; okulundan, öğretmenlerinden, arkadaşlarından tatlı tatlı söz ediyordu. Mektubun sonlarına doğru vitrinde bir ayakkabı görüp çok beğendiğini anlatıyor ancak ayakkabının çok pahalı olduğundan yakınıyordu.

O zamanlar maaşı her ayın ilk günü Özalp'ten alırdık. Maaşım 834 liraydı. Ablama 200 lira yolladım. "Beğendiğin ayakkabıyı al. Gözünde kalmasın." diye de not yazdım gönderiye. 500 lira da anneme gönderdim. Ablama ayakkabı alması için 200 lira gönderirken gözüm gayriihtiyari ayağımdaki 10 liralık siyah lastik ayakkabılara ilişti. Gü-lümsedim.

Ne zaman siyah bir lastik ayakkabı görsem köydeki ilk Cizlavit ayakkabılarım gelir aklıma. İçine de köylülerin elleriyle yaptıkları kalın yün çoraplardan giydiğimi, üşümeye son dediğimi, mutlu olduğumu, huzurumu anımsarım. İşte o anda buruk bir gülümseme kaplar yüzümü. İki yıl kaldığım bu güzel köyden dönerken diğer eşyalarımı dağıttığım gibi onu da verdim birine. Siyah Cizlavitlerim, benim az kahrımı çekmediniz.

KARA SEVDAM

◆ Salih Özel

Senden önce çarık giyermiş ebem
Çarığın yerini alan sevdiğim.
Şimdi ayakkabı beğenmez bebem
Çocukken hayalim olan sevdiğim.

Öyle uyardın ki kemiğe ete
Giymek için gerek yoktu zahmete
Benim sana sevdam karadan öte
Aşkına karşılık bulan sevdiğim.

Kaşı, gözü kar teni zenci yâr
Severdi yaşlısı daha genci yâr
Giyince dinerdi gönül hıncı yâr
Yürekte bir sızı kalan sevdiğim.

Terleyince vıcık vıcık olsan da
Güneşte ısınıp sıcak olsan da
Yarı yolda koyan gıcık olsan da
Beni sevdalara salan sevdiğim.

Markan farklı adın kara lastikti
Sen yokken dünyadan ümit kestikti
Cızlavet olanın çok estetikti
Cilasası gönlümü çalan sevdiğim.

Açikkara sana "Rakibim" diyor
Aşkın kara sevda bunu bilmiyor
Bence "Hasedinden böyle ediyor"
Yalansa desin ki "Yalan" sevdiğim.

Evreni de seni giydi ayağa
Altın silinince döndün kızağa
Kaydırdın karlarda burdan uzağa
Sen ne güzel idin ulan sevdiğim
Çocukken gönlüme dolan sevdiğim.

HİNDİSTAN KRAMPONU

◆ Ali Sili

Benim ve ait olduğum çocukluk kuşağının yaşadığı Kahramanmaraş ve yöresinde giyilen en gösterişli, en cafcıflı ayakkabı, kara lastik ayakkabıydı. Bizim için o zamanlar çok değerliydi bu ayakkabı. Çünkü 4-5 ayda eskiyor ve yenisini zar zor alıyorduk. Yırtıldığı zaman diyor, patladığı zaman yapıyor ve bu şekilde giymeye devam ediyorduk. Yenisini aldığım gün ise benim için bayram günü oluyordu nerdeyse.

Arkadaşlar hemen hayırlı olsuna gelirler, ben de böyle yeni bir ayakkabıya sahip olmanın gururuyla böbürlenirdim. Çünkü bu ayakkabı en büyük zenginlik kaynağımdı.

Belki de içinizden şöyle bir soru sorma ihtiyacı duydunuz: “Koskoca Kahramanmaraş’ta bundan başka alacak ayakkabı yok muydu?” Elbette vardır ama bizler çocuk olarak o zaman çarşıya, pazara pek götürülmezdik, seçme ve istediğini aldırma şansı neredeyse sıfırdı. Varsa yoksa kara lastik ayakkabıydı bizim dünyamız.

O zaman zenginlik, iyi giyinmek, gösteriş, kibir nedir bilmediğimiz için yoksulluğun vermiş olduğu hayat şekline dolaylı olarak ilk, orta ve lise yıllarıma kadar giymişimdir kara lastiği. Bu ayakkabıyla ilgili çok anım vardır. Ama bir tanesi hala bu günkü gibi tazeliğini koruyor.

1994 yılının temmuz ayında İnönü Üniversitesi’nin beden eğitimi bölümü sınavı için arkadaşlarla Malatya’ya gitmiştik. Malatya’ya vardık, üniversitede gerekli kayıtları yaptırdık ve sınav gününü beklemeye başladık. Sınav günü geldi, İnönü Stadi’na gittik. Sıramızı beklemeye başladık. Etraf gençlerle dolu, bayram yeri gibiydi. Herkes şortu-

nu, formasını, spor ayakkabısını giymiş; kimi ısınmıyor, kimi eğleniyor, gün bu şekilde devam edip gidiyordu.

Tabii bu ortamı görünce o güne kadar hiç yaşamadığım bir ezginlik oluştu içimde. Bir etrafa baktım bir kendime: “Aman boş ver!” dedim. Kendime küsmemeliydim çünkü kaderim buydu. Sıra bize geldi, koşu alanına alındık, hocalar son kontrolleri yapıyor. Sıra bana geldiğinde görevli hoca ayaklarımın bakıp şaşırarak: “Bu nedir kardeşim yav?” dedi. Ben de hiç bozuntuya vermeden: “Hindistan kramponu.” diye cevabı yapıştırdım.

Hoca gözlerini fal taşı gibi açarak: “O nasıl bir şey ya?” deyince ben iyice koştum: “Ayak tabanında 50 volt ceryan var, koşmama yardımcı oluyor.” dedim. Hoca şaşkın gözlerle hâlâ bana bakarken şaka yaptığımı, paramın ancak kara lastik krampon almaya yettiğini söylediğimde yanımdakiler nerdeyse gülmekten yere düşeceklerdi.

Velhasıl kelam ben de kara lastik ayakkabıyla ilgili böyle bir güzel bir anımı bu vesile ile tekrar hatırlamış oldum.

Allah kimseyi yoklukla sınamasın.

Şimdi istediğim ayakkabıyı giyebiliyorum.

Ama yaşadığım o günleri de hiç unutmamış değilim.

CEZLAVİ*

◆ **S. Ahmet Kaya**

Hiç uçurtmam olmadı benim
Ama bir gece vakti babam
Bir çift lastik ayakkabıyla
Bana mavi göğü getirdi
-uzandım- sonsuz geldi peşi sıra
O günden sonra cezlavî giyen çocuklarla
Ve sokaklarla
Koştuk koştuk koştuk...
Sonsuzluğun çarşılarında
Göğün oralarda.
Kanla tanıştık böylece
Umursamadan kafalarımızın acısını...

Kafam kırılmasaydı
Kan akmasaydı
Alnımdan
Koşabilir miydim
Koşabilir miydik
Umarsızca...
Sokakların arasında
Göğün oralarda
Sonsuzluğa...

* *Cezlavî*: Bir cins içi pamuklu lastik ayakkabı

TOZU DUMANA KATARAK

◆ **Mehmet Aluç**

Daha dün gibi çocukluğum, gözlerimin önünde. Fakirlik demeyelim de imkânsızlık diyelim, yanı başımızda.

Babam yaz günü elinde Cızlavat, yani kara lastik ayakkabı ile gelirken, ayağımda parçalanan eskileri çöpe atarak yalın ayak yeni ayakkabılarıma doğru koştuğum dün gibi aklımda.

Yazın yeni ayakkabılarımla tozu dumana katarak koşardım. Ayakkabılarımız elbiselerimiz gibi yamalı olsa da o günlerin tatlı sevinci, huzuru bitmezdi.

Şimdiki çocuklar gibi rugan, hakiki deri ya da spor ayakkabılar elimize hiç geçmezdi. Cızlavat ayakkabı ile yaşamaya mecburduk, hiç şikâyet etmezdik.

Yalnız ayak terleyince çok pis kokar ve değişik bir ses çıkarırdı. Bu sesler mahalleyi kaplar, gülücüklerimiz arkamızda kaybolurdu. Bir gün o güzel günleri hatırlayıp gözlerimden yaşlar süzüleceğini tahmin edemezdik.

Mahallede bizden önce gidenlerden devraldığımız mutluluğu bizler de geriden gelenlere bir gülümseme ile bırakmayı düşünürken, arkamızdan gelen neslin ayakkabı ile mutlu olmayacağını, şimdikilerin ise milyarlık cep telefonuyla mutlu olacağını elbette ki bilemezdik!

Biz mutluluğu bir lastik ayakkabı ile fark ederken yeni nesil yalnız, mutsuz, oyunsuz, çocukluğundan habersiz yaşadığını ne zaman fark edecek acaba?

Belki onlar böyle mutlu diyeceğim lakin bakin sokaklarda çocuk gülücükleri, oyunları hala eksik. Herkes payına düşeni dağıtır veya dağıtmaz kendi bileceği bir şey, gülücüklerin çocuklarımızın yanaklarından hiç eksik olmaması dileğiyle, vesselam.

ANKARA LASTİĞİ

◆ Fikret Görgün

Ankara lâstığı alınca babam
Hayran hayran, baka baka giyerdim.
Tavan yapar idi o gün fiyakam
Kaşlarımı yıka yıka giyerdim.

Başucumda yatırırdım ilk gece
Usul usul bakar idim gizlice
Şafakta kalkardım herkesten önce
Gözlerimi dike dike giyerdim.

Işıl ışıl görünürdü gözüme
Ağzım açık bakar idim izime
Değme atlet çıkamazdı hızıma
Keklik gibi seke seke giyerdim.

İlk günlerde ne çekerdi sokaklar!
Desen desen süslenirdi topraklar
Karda kışta buz tutardı ayaklar
Sümüğümü çeke çeke giyerdim.

Ağustosta cayır cayır yanardı
Sanki güneş sabrımızı sınırdı
Giyecek, bunlardan başka ne vardı?
Çaresizce yaka yaka giyerdim.

Bir koklayan kendisinden geçerdi
Etrafindan sivrisinek kaçırdı!
Uyuyanın uykuları uçardı
Yaz boyunca koka koka giyerdim.

Başrolü oynardı futbol maçında
İz yapardı rakibimin kışında
Şut çeksem görürdüm kale içinde
Varıp da dil döke döke giyerdim.

O yıllar giyse de onu her fakir
Hiç kimse kimseyi görmezdi hakir
Evde huzur vardı, dillerde şükür
Hakk'a boyun büke büke giyerdim.

Lüks idi o zaman Cizlavat bile
İskarpın adeta gelirdi dile!
Yağmuru, tipiye saymazdım çile
Çamurlara çöke çöke giyerdim.

Cizlavat'sa ayakkabı markası
Gıcırt gıcırt öter idi arkası!
Bende yoktu Ankara'dan başkası
Hayalleri eke eke giyerdim.

Yün çoraptan başka çorap olmazdı
Olsa bile fazla sağlam kalmazdı
Dondursa da, terletse de solmazdı
Zarla, zorla çeke çeke giyerdim.

Dar gelirdi bir, iki yıl geçince
Sığmazdı çorabım olsa da ince
Giymesem ızdırap, giysem işkence!
Ne yapayım, sıkı sıkı giyerdim.

En sonunda yırtılırdı bir yanı,
Derdim ki, bastığın yerleri tanı!
Yeni istese de *Fikret*'in canı
Bi vakit de kaka kaka giyerdim.

NEREDESİN DORA AYAKKABIM

◆ Musa Serin

Zaman zaman: “Ah çocukluğum ah!” diyorum. “Ah çocukluğum ah!” derken çocukluk günlerim gözümün önünden film şeridi gibi geçiyor. Bazen kederli günler geliyor gözümün önüne ve birden boğuluyorum, bazen de sevinçli günler geliyor, neşeleniyorum.

Yoksulluğun had safhada olduğu, on çocuğunun rızık için çalışıp çabalayan bir baba ve bir ana düşünün. Sabahtan akşama kadar tarlada ırgat olarak çalışıp çocuklarını rahat ettirmek için uğraşmak elbette kolay değil.

Çocukluğum Adana Karaisalı Döşekevi köyünde geçti. Köy, Karaisalı'ya bağlı olmasına rağmen işler daha çok Adana'dan yapılır, Karaisalı'ya sadece mahkemelik bir hadise olursa öyle gidilirdi. Çok şükür köyümüzde ve bütün civar köylerde mahkemelik olaylar olmazdı. Adana'ya genellikle büyükler gider ihtiyaçları alır gelirlerdi. İhtiyaçlar mı? Ayakkabı, giyecek, yiyecek vs. şeyler olurdu. Babam, Adana'ya gittiği zaman dönüşünü dört gözle beklerdik. Dönüşünde getirdiği somun ekmek arasında helvaya bayılırdık. Giyecek ve ayakkabı geldiği zamanlar da bayram ederdik. Gelen şeyleri anacığım üzerimize göre pay ederken nasıl da sevinirdik. İşte bunlardan birisi de bana getirilen Dora marka lastik ayakkabıydı. Biraz açık kahverengi görünümlü ama eskimeyi bilmeyen bir ayakkabı. Bir yerinden yırtıldığı zaman hemen dedem eline aldığı maşayı közün içine sokup iyice kızdırır, maşa kızarıırken daha önce eskimiş olup giyilmeyen naylon ayakkabılardan ölçerek kestiği parçaları kızgın maşayla yırtık yere yapıştırırdı. Yanan ve eriyen naylonun kokusu ağır olmasına rağmen çok sevilirdi. Naylon ayakkabıyı kış yaz sürekli giyerdik. Ayakkabı eskime bilmediğinden genellikle bir numara büyük alınır ve gelecek senenin giyim işi de planlanırdı. Naylon ve bir numara büyük ayakkabı bazen çamurun içinde kalır onu ellerimizle çıkarırdık. Bazen de içi dışı iyice ıslanır yürürken “fort fort” eder dururdu. Fort fort etmesi neyse de ayağımızı özellikle topuk kısmından vururdu yani yara eder kan revan içinde bırakırdı. Bazen de ağırlığı artar günlerce topallayarak yürürdük. Yeniden yara etmemesi için de ayakkabının topuk kısmına pamuk koyardık.

Dora ayakkabı dedim de sonraları bizim “kelik” diye adlandırdığımız kilteli yazlık ayakkabılar gelmeye başladığında ilk giyenlerin ayağına gıpta ile bakardık. Ayağına giy, kitesini vur ve koş babam koş... Sabahtan akşama kadar giydiğimiz ayakkabıyı çıkardığımızda ayağımızın kapalı yerlerde kalan kısmı bembeyaz, diğer yerler kirlenmiş görünürdü. Hemen yıkardık ama beyazlığın verdiği iz hemen geçmezdi. Kilteli ayakkabılar (kelikler) değişik renklerde olabilirdi. Kız çocukları için daha çok kırmızı ve pembe renk tonları, erkekler içinse siyah, koyu mavi vs. tercih edilirdi.

Daha sonraları Cızlavet adını verdiğimiz siyah ayakkabılar geldi. Ayağına giydiğin zaman ıslanmaya görsün çıkmayı bilmezdi. Cızlavet'in de en kötü tarafı ayağın topuk kısmını çabucak vurup yara etmesi idi. Daha sonraları Cızlavetlerin içi muflonlu tabir edilen modelleri çıktı. İçi muflonlu olanları daha çok kış aylarında giyerdik. Tabii iki ayakkabı kışlık yazlık alınabilirse...

Çocukluğumun Dora'sı, keliği, Cızlavet'i derken bir şeyi unutacaktım neredeyse. Hem de benim yaşantımda hiç unutmadığım, hatırıma geldikçe tebessüm ettiğim bir hadise. Ortaokula kayıt olmak için Adana'ya gideceğimiz günlerde babamın alıp getirdiği “kundura” tabir edilen bir ayakkabı... Kocaman adam olmuştum, bana kundura alınmıştı ve ben kunduramı giyip okula kayıt olmak için gidecektim.

Kunduramın geldiği gün adeta hiç uyuyamadım. Gizlice giyip akranlarıma gösteriş yapmak için gitmeye çıkmıştım. Akranlarımin olduğu evleri tek tek dolaşmış adeta şov yapmıştım. Bir evde oturmam gerekirse kunduramı çıkarıp elime almayı ve oturduğum yerde yanıma koyup ara sıra okşamayı da ihmal etmemiştim. Bir de kunduramın alındığı günlerde onu sık sık siler pırıl pırıl görünmesini sağlardım. Hele hele akşam olduğu zaman iyice siler gıcır gıcır yapar gizlice yatağımın içine koyar koynumda yatırırdım.

Şimdi: “Ah çocukluğum ah!” derken bugünün çocuklarına bakıyorum da aslında onların da bizim yaşadığımız çocukluğu yaşadıklarını fark ediyorum. Şimdiki çocukların giydikleri biraz daha süslü, biraz daha gösterişli ama bizim yaşadığımız günlere benzer heyecanları yaşıyorlar.

Ah çocukluğum ah! Neredesiniz Dora ayakkabım, neredesiniz kilteli keliğim, neredesiniz Cızlavet'im? Yeniden girseniz de hayatıma bana çocukluğumu yaşıtsanız, olmaz mı?

ÖNLÜĞÜMÜZ SİYAH AYAKKABIMIZ KARA LASTİKTİ

◆ **Recep Şen**

Ne zaman bir çift kara lastik ayakkabı görsem gönlü güzel dedemin zamanları gelir düşer yâdına. Çünkü kara lastik ayakkabı bir dönemin sembolüydü bu topraklarda. Bizim mahallenin suyunu içip havasını tenneffüs edenler, burada büyüyenler bunu iyi bilir. Hatta o yıllarda giydiğimiz okul önlüklerinin rengi de siyahtı. Çocukluk yıllarımda ismini en fazla duyduğum Emek ve Tor lastikleri vardı. Özellikle köyde yaşayanların vazgeçilmeziydi. Emek ve Tor lastik ayakkabıları bizim Samsun'da üretilirdi. Üretimi hâlâ devam ediyor bildiğim kadarıyla. Yaklaşık bir asrı geçen hikâyesi var kara lastik ayakkabıların bu topraklarda. Bugün tek tük tezgâhlarda yerini almış olsa da o eski ihtişamlı günleri tarih oldu.

Beyaz yakalı siyah önlük giydiğimiz yıllardı. Yetmişli yılların ortası... Benim çocukluk yıllarım. Mekânlar, insanlar, hatıralar... O yıllardan bilirim kara lastik ayakkabıları. Yoksulun, toprakla haşır neşir olan köylünün en sadık arkadaşıydı. Çocukluk yıllarımızda bağda, bahçede çalışan, tarlada tütün diken büyüklerimizin vazgeçilmeziydi kara lastikler. Çünkü başka alternatifleri yoktu. Olsa bile alıp da giyecek ekonomik güçleri olmazdı.

Benim, o dönemde yırtılan lastik ayakkabıların lastik yamayla yamandığına ve yırtılan yerinden kalın kendir ipele dikilip tekrar giyildiğine şahit olmuşluğum vardır. Biz de o yıllarda kara lastik ayakkabı giydik. Plastik top peşinde kara lastik ayakkabıyla koşmuşluğumuz da oldu. Spor ayakkabısı mı? O, sadece hayallerimizi süsleyen, kavuşulması imkânsız bir arzuydu bizim için. Mahalle bakkalının filelere doldurup ipele asarak sergilediği plastik toplar önünden her gelip geçişimizde bizi çilgına döndürürdü. Arkadaşlarımızla kuruşçuklarımızı bir araya getirip ortak top alırdık. Futbol topu sanmayın, plastik top işte... Gün sonunda oyunumuz bitince her akşam birinde kalırdı ortak parayla aldığımız bu top. Bende kaldığı akşamlarda güzelce yıkar gece onunla uyurdum.

Yoksulluk günleriydi o günler ve ekmek aslanın ağzındaydı. Babalarımızın önünde geçim sıkıntısı, pahalılık ve enflasyon aşılması zor bir dağ gibi duruyordu.

O günlerde mekânı cennet olsun, rahmetli dedemden işittiğim bir söz vardı, şöyle derdi: "Oğlum, çarıktan sonra lastik ayakkabı o dönemlerde bize iskarpin ayakkabı gibi gelmişti."

Evet, Anadolu insanının yaşadığı ekonomik, sosyal hayatın fotoğrafını çekip dikkatimize sunan bir cümleydi dedemin bu tespiti. Siyah önlük, kara lastik ve kara talih... Bizim coğrafyamızın tarihi, talihi belki de... Ayakkabıları kara lastikti ama gönülleri ak pak insanlardı onlar. Aza kanaati, helal rızık, emeğin değerini bilen şükrü bol, vakur duruşlu insanlar... Onlar bugün AVM'lerin parıltılı salonlarında mağazaları dolaşan insanların farkına varamayacağı bir hayat yaşadılar. Çocuklarına helâlden ekmek parası kazanmak için verilen zor ve kutsal bir mücadeleyle onları. O günlerde çocuklarına iskarpin ayakkabı giydiremeyen, sevdiği oyuncağı alamayan babaların içindeki acıyı, sızıyı bugün kaçımız hissedebiliyoruz? Hayatın oldukça zor olduğu yılları yaşadılar.

Ekonomik ve siyasi krizler, benzin, zeytinyağı, demir, çimento kuyruklarının olduğu yıllar... Karaborsacıların köşeyi döndüğü, sokaklarda sağ sol kavgalarının alevlendiği yıllar... Dedemin ve babamın zor yılları ve bizim de hayatı yeni yeni anlamlandırmaya başladığımız vakitler... Evet, siyah önlük ve kara lastikli yıllar... Dedemin tabiriyle "gıtlık" zamanları.

Kara lastiklerin giyimi çok pratik ve rahattı. Yağmurlu havalarda su da geçirmezdi. Bir de temizlemesi kolaydı, yıkadığınızda hemencecik kururdu. Tarlada çalışanlar için birçok kolaylık ve avantaj sağlardı bu özellikleriyle.

O yıllarda asfalt ve beton yolların azlığını, tozu, çamuru da düşünürseniz kara lastik önemli bir ihtiyaca cevap veriyordu kısacası. Ama şunu da belirtelim ki, kışın adamın ayağı buz kalıbına dönerdi içinde. Cizlavet dediğimiz lastik ayakkabılar kara lastiklere nispeten biraz daha sıcak tutardı ayaklarımızı. Hem de lastiği daha parlak, içi kırmızı astarlı olurdu. Ama onun da fiyatı değerine göre kabarıktı tabii.

İskarpin ayakkabı giymek bir hayaldi o yıllarda garip gureba ve yoksul aileler için. İskarpin ayakkabı giymek fermana mahsus bir durumdu ve bizim köylerimizde giyen de pek nadirdi. Bize uzaktı yani iskarpin ayakkabılar. Sonradan öğrendim ki, zaten iskarpin kelimesi de Fransızcadan dilimize geçmiş.

Eski köy düğünlerinin renkli ve hayat dolu sahneleri hala hafızamdadır. Şöyle bir adet vardı bu düğün merasimlerinde: Gelir durumu iyi olan aileler, gelinin babası ve erkek kardeşine ayak numarasına göre ısmarlama iskarpin ayakkabı yaptırırdı. Yani o dönem için pahalı ve önemli bir hediyeydi bu. Zaten iskarpin ayakkabı giymek çok önemli ve büyük bir olaydı, ayrı da bir havası olurdu hani.

İbrahim Tatlıses'in "Ayağında Kundura..." türkü de çok popülerdi o zamanlar. İskarpin ayakkabı giymek herkesin kârı değildi. Hani yürürken takır takır ses çıkartan, sahibine adeta ben buradayım dedirten iskarpin ayakkabılar zenginlerin giyebileceği bir şeydi. Fakirin kara lastiği ses bile çıkarmazdı. Üstelik ayağınız terlediğinde dayanılmaz bir kokusu da vardı.

Bursa'nın Orhangazi ilçesinde yaşayan Binnaz Uysal teyze emekli maaşını almak için bankaya girerken kapıda kara lastik ayakkabılarını çıkarıp kenara koymuş, çoraplarıyla içeri girmişti. Belki okumuşsunuzdur bu haberi gazetelerde. Bu davranışının sebebini de şöyle izah etmişti gönlü güzel teyzemiz: "Saygımdan dolayı çıkarttım." Çünkü zeytin tarlasından çıkıp gelmişti ve ayakkabıları çamurluydu. Girdiğim yer çamur olmasın, insanlara eziyet vermeyeyim diye böyle davranmıştı.

Anadolu insanındaki tertemiz ruh asaleti buydu ve Binnaz teyze ayağında kara lastik ayakkabısıyla bize unuttuğumuz bu hasleti hatırlatıyordu aslında. Biz ne kadar anlayabildik ve bu güzel hasleti ne kadar davranışa dönüştürebildik? Bu haberi okuduğumda dedemin zamanlarında capcanlı olan Anadolu insanındaki o asil ruhu tekrar hatırladım.

Ayakkabımız kara lastikti ama stresin, bunalımın, triplerin hayatımızda olmadığı ve bizim semtimize uğramadığı yılları yaşadık. Saygılı, edep, aza kanaati bilen, ufacık şeylerle mutlu olabilen güzel insanlar tanıdık. Küçük şeylerle mutlu olmayı öğrettiler bize. Çantamızda altı renkli kuru boya ve küçük bir silgiye sahip olduk mu dünyalar bizim olurdu. Birbirimizin boyalarını paylaşarak resim yapar ve bundan da büyük keyif duyardık. Arkadaşımızla silgimizi ortadan keserek bölüşebilme erdemini öğrenmiştik büyüklerimizden. Eve geldiğimizde annemiz bu davranışımıza tebessümle karşılık verirdi ve alnımızdan öperek bizi tebrik ederdi. Modern insan neyini paylaşıyor bugün? Huzur ve dinginlik denen nimetten fersah fersah uzaklaştığının ne kadar farkında acaba? Kara lastikli yılların insanıyla bugün modern toplumun insanı arasında sevgi, merhamet, paylaşım açısından dağlar, derin uçurumlar kadar fark var.

Varın gerisini siz düşünün dostlar!

MÜTEVAZI KARA LASTİKLER

◆ Sebahattin Karadağ

*Tevazu ayakta, kibirse başta
Fayda beklenir mi akılsız işte
Ceremesin çekmez demir çarıklar
Menzili muamma bir yol gidişte.*

Çarık, 1951-57 yılları arasında yaşadığım Erzurum'a bağlı Pasinler ilçesinin Dumankaya köyündeki büyüklerimin ayaklarını korumak için giydikleri ilk giyeceklerdir. Hayvan gönünden ve lastikten dikilen çarıkları büyüklerimiz ve bazı gençler çoğunlukla tarla sürme ve sulama esnasında giyerlerdi. Çocukların tamamı, gençlerinse bazıları önce kara lastik (Trabzon lastiği de denirdi) sonraki yıllarda ise yine lastikten yapılmış, ancak yüzü parlak olan Cizlavet lastik giymeye başladılar. Çocuklardan ise ailelerinin maddi durumları iyi olanlar Cizlavet lastik giyebiliyorlardı.

Hatırladığım kadarıyla 1956-57 yıllarındaydı. Bir genel seçim öncesi, siyasetçiler, hangi partinin olduğunu hatırlayamıyorum, köyümüze gelerek seçmenlerin kendi partilerine oy vermesine karşılık yanlarında getirdikleri kara lastiklerin tekini verdiler. Diğer tekini de seçimden sonra vereceklerini köyümüzün büyüklerine yani ileri gelenlerini bildirip gittiler. Bu hediyeleri getirenler mi yoksa diğer parti mi kazandı, kara lastiklerin diğer eşleri geldi mi hatırlamıyorum. Ancak şunu biliyorum ki aradan 60 yıl geçmesine rağmen değişen bir şey yok. Günümüzde köylere, kırsal kesimlere ve mahallelerin yoksul halkına sosyal yardım adıyla bilhassa seçim öncesi kömür, erzak kolisi vb. hediyeler dağıtılmaktadır.

Babamın işinden dolayı Tatvan ilçesinde ilkokul 2. sınıftayım. Yaz tatiline girmemiz yakın ve dini bayramlardan birisi. Babam bayramlık olarak bana ilk defa iskarpin almış. Sevincimden dört köşeyim. Ayakkabılarım eskir diye giymeye kıyamıyorum. Üstüm başımdaki giyecekler de yeni ama benim gözlerim dost başa, düşman ayağa bakar misali hep ayaklarımda. Yolum, okulumuzun arka tarafında hep top oynadığımız arsadan geçti. Arkadaşlarım taşlardan kale kurmuş top oynuyorlardı. Beni görünce çağırdılar. Giymeye kıyamadığım iskarpinlerle top oynayamazdım. Ama arkadaşlarım ısrar ediyorlardı. İsrarlara ve top oynama arzuma daha fazla dayanamadım. Maçı seyreden çocuklardan tanımadığım biri benim yaşlardaydı ve ona iskarpinlerle top oynamanın zorluğundan bahsederek (daha ziyade kıyamadığımdan) giydiği kara lastik-

leri bana vermesini ve iskarpinlerimin de kendisinde emanet kalmasını istedim. Çocuk kabul etti. Hemen arkadaşlarımın arasına adeta fırlayarak katıldım. Bir yandan top oynuyor, bir yandan da çaktırmadan göz ucuyla çocuğu kontrol ediyordum. Bir ara kendimi topa o denli kaptırmışım ki çocuğu da ayakkabıları da unutmuşum. Maç bitti ve biz galip geldik. Maçı kazanmanın sevinciyle çocuğun olduğu tarafa doğru geldim. Çocuğu göremeyince maç sonrası kalabalıklaşan seyirciler ve top oynayan çocuklar arasında aramaya başladım. Oradaki herkesten çocuğu tarif ederek sordum. Tanıyan da yoktu onu. Çocuk 3 gün dahi giymediğim ayakkabılarımı alıp kayıplara karışmıştı.

Üzgün ve ağlamaklı bir şekilde eve dönünce, annem ve babam sebebini sordu, olanları anlattım. Her ikisi de üzülmememi ve yenisini alacaklarını söylediler ve daha sonra da aldılar. Ama benim ilk iskarpinlerim olduğu için hep aklımda kaldı. O meçhul çocuk bir gün belki karşıma çıkar diye hep bekledim ve ondan kalan kara lastikleri uzun süre sakladım. Aradan bunca yıl geçti hala o iskarpinleri ve o çocuğu unutmadım.

Yine babamın işinden dolayı Özalp'ta ortaokuldayım. Yaz tatillerinde babamın sürveyanlık yaptığı demiryolu tünel ve köprü işlerinde hafif işlerde çalışıyorum. Bir gün şantiyeden uzak bir köprüde ustalar duvarlara derz yapıyorlar. Öğle yemeğini orada yiyoruz. Su kabı şantiyede unutulmuştu. İki ustadan biri yakında bulunan ve suyu soğuk olan çeşmeden su getirmemi istedi. Ben de su testisinin şantiyede unutulduğunu belirttim. Usta sen su kabını dert etme dedi ve ayaklarından her iki lastiği çıkararak: "Bu lastiklerin içini iyice yıka ve doldur getir." dedi. Ben itiraz etmek niyetiyle: "Usta lastikler sanki katran kokuyor." dedim, "Katranı matranı boş ver yeter ki soğuk su ile iyice yıka ve iyice doldurarak getir." cevabını cevabını alınca dediklerini aynen yaptım. Ama akşama kadar susamamak için çeşmeden kana kana su içtim. Kara lastik ile ilgili duygularımı Soma'da meydana gelen kömür ocağı faciasında, madenci Recep'in ayakları kömür karasıyla kirlendiği için ambulansa binmekten imtina etmesini ve gösterdiği tevazuyu, kibrin sultanlarına ithaf ederek bitiriyor ve o kahraman madenciyi saygıyla selamlıyorum.

İNCİNİR KUNDURADA LASTİK GİYEN AYAKLAR

◆ Metin Mert

Yokluğun yoksulluk sayılmadığı zamanlar... Okul bahçesinin bir köşesinde hangi mevsimde neden çekildiğini bilmediğim siyah beyaz bir fotoğraf... Pantolonum biraz çekmiş ya da ben uzamış olmalıyım. Ama kara önlüğüm hem uzun hem bol duruyor üstümde. Sonraki yıllar garanti edilmiş. Kara lastiklerim önlüğümle uyumlu. Bu iki kara arasında ayak bileklerim Cebelitarık Boğazı gibi duruyor.

Kara kalem, kara tahta, karasa ban, kara sığır, kara baş, kara çam, kara toprak gibi hayattan almıştı ismini ve rengini. Fakat kara baht olarak görülmez, kimse kem gözle bakmazdı kara lastiklerine. Trabzon lastiği de denirdi. Büyük harflerle Tor yazardı altında. Herhalde üretildiği fabrikanın adıydı. Belki de kendi çapında bir markaydı. Lastikler yaz sıcağında yumuşayıp da buram buram kokmaya başlayınca Tor kelimesi bu kokuyla bütünleşir, uzayıp giderdi. Henüz giyilmemiş, gıcır gıcır, kokusu üstünde bir kara lastiğin, çiçek ve tezek kokusuna alışkın burnumda yaptığı inkılabı tariften acizim bugün.

Kara lastiklerin niteliklerini, hadi modern bir kelimeyle söyleyeyim, işlevselliğini anlatmakla bitiremem. Bir kere giyip çıkarması çok basitti. Kapının kenarında sahibini uslu uslu ve belki de biraz süslü bekleyen ayakkabılar sınıfından olmadığı için içeri girerken çoğunlukla çarçabuk çıkarılır, teki ufak bir havalanmadan sonra bir miktar uzağa ama daima dört ayağı üstüne düşerdi. Karıştırmaya da müsaitti. Eğer niyetiniz bozuk ise akşam gezmelerinden sonra gaz lambasının loş aydınlığından faydalanarak o gece yenileyebilirdiniz lastiklerinizi. Tabii ertesi gün kendi lastiklerinin peşine düşmemiş birinirse. Tedbiri elden bırakmayanlar topuğunun bir yerine bir çentik atar ya da boğaz kısmına bir delik açarak renkli bir ip bağlarlardı. Yaylaya çıkarılacak koyun ve kuzuların üstüne vurulan boya gibi sürünün içinde kendilerine ait olanı hemen bulurlardı böylece. Temizlemesi kolaydı. Ayak yordamıyla otlara silmek, ön kısmında bağcık süsü verilmiş desenlerin aralarındaki kalıntılara biraz su tutmak yeterdi. Sonra altlarındaki yivleri silinmiş ise son derece güzel kızak olurdu buzlanmış yollarda. Bir yönüyle yalıtımsız evlere de benzerdi kara lastikler; çünkü yazın sıcaktan ayaklarımız terler hatta su toplar, kışın soğuktan parmaklarımız gagılıç kesilirdi.

Çeşitli renklerde ve şekillerde delikli, desenli, açık renkli yazlık türleri de vardı lastiklerin. Cumartesi-leri çarşı dönüşlerini umutla beklerdim. Çarşı camadanından yazlıklar çıkmışsa baharla birlikte ağıldan dışarı adımını ilk kez atan, sevinçten hoplayıp zıplayan, neşe içinde sağa sola toslayan oğlaklara, biçiklere dönerdi ayaklarım. Sahil memleketlere uçan kuşlar olurdu ve kendisine sunulan bu saadetin başkaları tarafından görülmesini umardı.

Zaman; gösterişsiz, huzurlu, dingin, uzaklardan habersiz akıp giderdi. Sadece dedemin radyosu başka dünyalardan haber getirirdi. Acanstan sonra karışık, boğuk, cızırtılı jenerik müziği bir 'spor' nidasıyla başlar ya da biterdi. Sanki 'Tor' derdi sesin sahibi. Meşin yuvarlağın başına gol kralı Selçuk Yula gelirdi kara lastikleriyle. Kaleci ve top farklı köşelere uçardı. Kavaklardan konfetiler yağardı okulun bahçesine. Fener hep yenerdi. Sonra... Sonra suların akışı değişti.

Ortaokula başlarken ısmarlaşmayı unuttuklarım arasında kara lastiklerim de vardı. Ceketim, ayak bileklerimi de içine alan pantolonum ve ayağымda kundura başımı döndürmüştü herhalde. Ama kunduraları ayağıma takıp beni hep eşikte bekleyen lastiklerimi görmeden geçip gidişimle nasıl bir hicran içinde kaldıklarını duyar gibi oluyor, o hüznü işte şimdi yıllar sonra yaşıyorum. Ne bileyim, Tanpınar'ın dediği gibi geçmiş, geçmişte kalanları güzelleştiren, onlara bugünden bakışımızdır belki de.

Bir akşamüstüydü İstanbul'un kaldırımlarında sanki bir yere yetişecekmiş gibi yürüyoruz. Kunduralarımdaki nalçalar ben yetişmeye çalıştıkça daha çok ses çıkarıyor. Çıkarmasın diye yere sürüyerek atıyorum adımlarımı. Yolda yürümeyi bilmediğimi söyleyen bir azar işitiyorum. Varlığında kadrini bilmediğim kara lastiklerim geliyor gözüme.

Sözü Faruk Nafiz Çamlıbel'in mısralarını anıştırarak bağlayayım: *İncinir kundurada, lastik giyen ayaklar.

* "İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar"

KARA LASTİĞİN BAHTI

◆ M. Nihat Malkoç

Aştığım onca yolun sensin gerçek tanığı
İkimizin de bahtı karadır kara lastik!
Söyle ikimiz miyiz bu hayatın sanığı?
Yoldaşlarının bağı yaradır kara lastik!

Bir zamanlar kraldın, şimdi küstün bahtına
Ayakkabı göz dikti, o zümrüitten tahtına
Aynı yolda yürüdük, sadık kaldın ahdına
Yırtılınca gidişin naradır kara lastik!

Senden bana yadigâr ayağımdaki nasır
Bir arada yaşadık seninle çeyrek asır
Kuş tüyü yatak gibi gelirdi bize hasır
Eskiyende atılmaz, çıradır kara lastik!

Göklerde yankılanır garibanın niyazı
Siyahları ak eyler alnındaki beyazı
Kara kışlardan çıkıp görememiştir yazı
Yazıdan bîhaberdır, turadır kara lastik!

İçindeki uzleti yaşayamaz şehirler!
Mâzisi karanlıktır, ışıyamaz şehirler!
Öksüzlerin âhını taşıyamaz şehirler!
Yollarının menzili kıradır kara lastik!

Sanma unuttum seni, yâdıma düşersin sen
Hatıra sandığının dibini eşersin sen
Anam gelir aklıma, yaramı deşersin sen
Yolculuğun kolaydan zoradır kara lastik!

Şerife Bacı'mızın ayağında sen vardın
Kimi ayağa geniş, kimi ayağa dardın
Buz tutan parmakları sıcaklığıyla sardın
Yürüyüşün zulmetten nuradır kara lastik!

Aza kanaat ettik, var da yok da gülüştük
Hüznü, neşeyi, gamı; her ne varsa bölüştük
Nice seneden beri seninle uzak düştük
Bilmiyorum şimdi kaç liradır kara lastik!

Ecnebi çeşmesinden içmeyelim yarenler!
Kadim köylerimizden göçmeyelim yarenler!
Kara lastik deyip de geçmeyelim yarenler!
Hayatın sloganı "Vira!" dır kara lastik!

İKİ KİŞİYE BİR ÇİFT KARA LASTİK

◆ Sabit Eymen

1960'lı yıllardan sonra doğanların tamamına yakını, 1970'li yıllarda doğanların çoğunluğu ve nihayet 1980'li yıllardan sonra dünyaya gelenlerin de pek azının ayakkabı olarak kullandığı, nihayet 1990'lı yıllardan sonra doğanların ise ancak büyüklerinden hatıra kabilinden ismini duyduğu ayakkabıdır soğuk kuyu ve Gıslavet.

İçi kırmızı astarlısı daha bir albenili olurdu Gıslavet'in. Gerçi bazıları "Cızlavet" diye de telaffuz ederdi ama çoğunluk için kelime "Gıslavet" idi.

Bu bir marka ismi olmakla birlikte pahalı lastik ayakkabıların da ortak adıydı neredeyse.

Gıslavet ayakkabı da diğerleri gibi kara lastikten mamül olmasına rağmen üzeri parlak olduğundan sanırsınız rugan iskarpin mübarek! Sahi, genelde hali vakti yerinde olanlar ve daha ziyade gosga (süslü) geçinenlerin tercihi değil miydi bu Gıslavet?

Çoğunluğun tercihi daha ucuz olduğundan soğuk kuyu ayakkabı idi. Bizimkisi de aynı türden başkası olamazdı tahmin edileceği üzere. Fakat hemen herkesin soğuk kuyu giyebildiğini de zannetmeyin. Zira sayıları az da olsa kara lastik ayakkabıyı bulamayanlar da vardı.

Soğuk kuyunun en ucuzu içerisinde astar olmayan türüydü. Tamamı motorlu araç lastiği gibi siyah renkli ve mat bir görünüme sahipti. Kim bilir belki de hurda lastikten imal ediliyordur. Fakat Gıslavet öyle mi mübarek! Rengi siyah olmasına siyah ancak rugan gibi parlak ve iç çeperi kırmızı astarlı... Kesinlikle hali vakti yerinde olan kişilerin tercih ettiği ayakkabıydı.

Benim hikâyem biraz başka. Bir yıl önce ilkokulu bitirmiş ve 13 yaşına yeni girmiştim. O yıl icarladığımız, yani kiraladığımız 20 dönüm araziye kuru fasulye ekmiştik.

Hatırladığım kadarıyla 40 silme (Afşin-Elbistan Ovası'nda bir tür tahıl ve bakliyat ölçüğü olup yaklaşık 10,5-11 kg'dır.) kuru fasulye ekilmişti icarlanan yere. Kiralamanın bu türüne 13 parası denilirdi. Tüm ortaklık 50 pay olarak kabul edildiği için yarısı yani 25 parası arazi sahibine geri kalan 25 hisse de diğer iki ortağa pay ediliyordu. Her birine 12,5 oranında pay düşmesine rağmen, yarım tüme tamamlanıp "Falan, filancanın tarlasını filan ile birlikte 13 parasına icarlamış." denilirdi bu durumu anlatmak için.

İcarladığımız arazinin sulanmasında kullanılan su da kaynağı ta Tanır kasabasında bulunan Ayrandede'den çıkıp çevre köyleri geçtikten sonra Çoğulhan'a ulaşan Beylik Arkı adlı toprak kanaldan alınırdı. Temmuz ayında yani havaların iyice ısındığı ekinlerin yettiği günlerdeydik. Belki de gün dönümü yaklaşmış yahut gelip geçmişti tam olarak bilemiyorum Tarlada ekili fasulyeler çiçek açmaya başlamıştı ve bunların aksatılmadan sulanmaları gerekiyordu.

Toprak yer yer yarılmış ve ekinler susuzluktan kavrulmuş vaziyette suyun yolunu gözlüyordu adeta. Sulama sırası bizim araziye ne zaman gelecek diye sabırsızlanıp duruyorduk. Zira arazilerdeki ürünlerin sulanması belirli bir düzen içerisinde sıralı olarak yapılıyordu.

Nihayet ertesi gün sulama sırasının bizim tarlaya geldiğini komşudan öğrenmiştik. O sabah erkenden diğer ortağımız Galip Abi ile birlikte tarlaya doğru yola çıktık.

Tarlaya vardığımızda henüz komşunun arazisinin sulanması tamamlanmamıştı. Ancak, öğleye doğru sıra bizim tarlaya gelecekti. Bu arada gâh ağaç gölgesinde gâh arazi içerisinde dolaşip sulama vaktinin bize gelmesini bekliyorduk. Bu arada yanımızda getirdiğimiz azığı öğlen yedik.

Yemeğin etkisiyle gözlerime uyku bastırıyordu. Ancak arazide yılan çıyan olduğu için uyumaya çekiniyorum. Zira büyüklerimizden, tarlada uyuduğu için ağzından yılan girenlerin hikâyelerini dinlerdik uzun kış gecelerinde soba başlarında.

Nihayet öğle ezanı okunmaya başladığında, toprak arktan suyu bizim araziye doğru çevirdik.

Tabii hava sıcak olduğu için yarılan toprak gelen suyu adeta içiyordu. Bu sebeple suyun evlek içerisindeki ilerlemesi de haliyle yavaş oluyordu.

Ayağımdaki soğuk kuyu ayakkabı ile tarlanın sulanan kısmında bata çıka zor ilerliyordum. İki de bir, bir ayağım çamurun içerisinde kalıyordu.

Ayağımı çamurdan çektiğimde ayakkabımın ayağımda olmadığını görüyordum. Bu arada toprağın henüz su değmemiş kısımları bir hayli ısınmıştı. Isınmak ne demek adeta yanmış vaziyetteydi. Öyle ki adeta kızgın bir demir yahut ateşteki sac üzerine basıyormuşum gibi ayağım yanıyordu.

Bir müddet sonra ayakkabıları çıkartıp tarlanın kenarında ağaçlardan birisinin altına bıraktım. Akşama kadar elimde kürekle arazinin bir orasına bir burasına gidiyor, su değmemiş kısım kalması için evlekler içerisinde çalışıyordum.

Nihayet gün batımına gelindiğinde yatsı vaktine kadar işimizin biteceğini gözümüz kesiyordu. Havanın serinlemesiyle suyun sıcaklığı da yavaş yavaş düşüyordu.

Bu arada öğle vaktinden beri ayaklarım suyun içerisinde olduğu için iyice yumuşamış vaziyetteydi. Ayak tabanlarıma yerde bulunan taşlar ve çalı çırpı batıp canımı acıtıyor.

Nihayet işimizin sona ermesiyle kıyafetlerimizi düzelterip kasabaya doğru yönelecektik. Lakin o da ne! Ayakkabımı hangi ağacın altına bıraktığımı hatırlamıyordum. Acaba şu selvinin mi, yoksa bu kavak ağacının mı, yok yok o da değil sultan söğüdünün altına mı bıraktım diye defalarca tüm ağaçların altına el yordamıyla bakıyordum.

Gecenin zifiri karanlığında elbette elimizde fener ya da ortamı aydınlatacak başka bir cihaz da yoktu. Zira ortalık karanlık, gökyüzü bulutlu olduğu için havada ne ay ne de tek bir yıldız görü-

nüyordu. Öte yandan yorgunluğun etkisiyle adeta uykuya yenilecek hale gelmişim. Evden yaklaşık 4 kilometre uzaktaydık. Bu yorgunlukla ayakkabım ayağımda bulunsa bile en erken 1 saatte kasabaya varabileceğimi düşünüyordum. Oysa biz iki kişiyiz ve tek bir çift ayakkabımız vardı.

Çaresiz Galip Abi ile yola koyulduk. Ayakkabıları beşer onar dakikada bir değişerek sırayla giyiyorduk. Ayakkabı benim ayağıma en az iki numara da büyüktü. Üstelik ayakkabımla çoraplarımı aynı yere bıraktığım için ıslak ayaklarım giydiğim ayakkabının tabanını da kaygan hale getiriyordu. İşte gecenin bir vaktinde iki kişiye bir çift ayakkabı ile ben diyeyim bir saat siz deyin iki saat sürmüştür bu yolculuğumuz.

O gece evimize geldiğimde adeta tüm dünya benim olmuştu. Elimi ayağımı yıkadıktan sonra bir güzel uyumuşum.

Bu uykudan daha tatlısını inanın bugüne dek görmedim dersem fazla abartmış olmam.

SOĞUK KUYU

◆ **Yasin Mortaş**

*Güneşe çıkmayı unutursan
Çocukluğunu hatırla*

Yemeniyle uzun süre arkadaşlık yapan küçük tebessümlü ayakkabı “Gıslavet=Cızlavet=soğuk kuyu” kim olduğunu biliyorum senin.

Çocukluğumun hüznün yağmuru içindeki ayakkabısı Gıslavet. Soğuk ve sıcaklığın ortasında kendine özel bir yer açtıran siyah kuğum. Hayatın küçük patikalarında sessiz ve nazlı bir edayla yollar kısaltan siyah atım.

Yolların bilge seyyahı. Gezmeye mi gideceksiniz; şahlanan doru bir at, misafirliğe mi çıkacaksınız; çamurlarını temizlerseniz tam ona göre, futbol mu oynayacaksınız; bulunmaz bir krampon; hele de topa burunla vurursanız tam bir gol ustası. Onunla yürünen okul yolu mu, işte o utangaçlığımızın kızaran yanakları.

Pıtraklı tarla mı yoksa trekking mi mesele değil.

Hayat yokuşu onun sırtında yük değil; yük olsa da şikâyeti yok.

Üzerinde bir yere bağlanmak için ip de yok, hür bir gezgin. Kunduraların altında ezilen bir fakir değil sanki. Tam bir abdal ve mütevazıdır o.

Yol mu var, buyur revan olalım modunda. Yormadan ve yorulmadan gülistan içinde yürüteyim seni edası...

Hava sıcaksa, içinde serin yağmurlar saklayan kaygan bir bulut, hava soğuksa içinde soba yanan sıcak bir ev.

Çocukluğumun bütününü hayatın içine sığdıran küçük dünya.

Hüzünler sobelenen o kadim Anadolu beldesinde adı ne kadar soğuk kuyu olsa da, Eylüller saklayan yalnızlıkların sıcak bir mihmandarı.

Delik çorapların küçük üşümelerini sessizce kapatan bir arkadaş.

Ah, bisküvi cebimizde taşıdığımız zaman...

Niçin soğuk kuyu dediler ki o siyah kuğuya. Kuyular soğuk olsa da bir güzellik saklar içinde, o saklanışlığın uzayıp giden serüveni alıp götürür sizi serapsız iklimlere.

.O ki yürüdükçe kendine has bir notasıyla ritim tutturur yollara. Yol topuğumuzda dövülmüş bir türkü olur, yoruldukça uzun bir havaya bürünür varacağımız menzil.

Kara lastik... Kunduraya uzanan derin düşlerimizi sakladığımız astarsız hüznün. Bir güz nasıl geçip giderse ağaçlardan öyle duygularımızın içine dökülen özlem mutluluğu. Sen, hayatımızın içindeki buruk siyah, bir daha hayatımıza girememenin hüznünlü geçmişi.

Çocukluğumu taşıdığın o uzun yıllar için teşekkür ederim.